

ב ש ע ה ז ו

עם התקרבות שעת ההכרעה בחזיתות המזרח התיכון, מקבלת תביעת ההתגייסות העברית תוקף משנה. מצד אחד מובעת התביעה כלפי השלטונות כי ימהרו במלאכת הגיוס והאימון, למען תוכלנה יחידות הצבא העבריות להטיל את משקלן בשעות הרציניות ביותר של המערכה; ומצד שני הולכת ומתבררת העובדה, שתפקידו של חיל מצב נאמן, השומר על הבטחון בעורף ועל דרכי התחבורה החיוניות, אינו פחות בחשיבותו מתפקידם של חילות החזית. המאורעות בעירק משמשים אתראה ואזהרה חמורה בנוגע לדברים העלולים להתרחש גם במרחק של מאות קילומטרים מאחורי החזית; והאזהרה מופנית הן כלפי מנהלי כוחות ההגנה של בעלי-הברית במזרח התיכון והן אל בני הישוב העברי בארץ. אמנם דברים שקרו בארם-נהרים אי-אפשר להם להתרחש על נקלה בארץ-ישראל; ולזאת ישמח ודאי לב כל אותם האנגלים והאמריקנים, שתמכו — מטעמים פטריטיים משלהם — בפיתוחו של „הבית הלאומי“. אולם במידה שהמערכה תתלקח ביתר-שאת, ואף תתקרב יותר אלינו, עלולים להופיע בסביבותינו גורמים זרים ולעורר בעזרת אמצעי-חוץ מעין מה שנעשה בעירק ע"י כוחות עצמיים בעיקר.

לקראת הימים הבאים עלינו לזכור: בתנאי המלחמה המודרנית, הפועלת בעזרת אינפנטריה אווירית, חיל-סוככנים ופלוגות „טור חמישי“ מסוגים שונים, מוטלים תפקידי חיל המצב על שכבת אוכלוסים הרבה יותר רחבה מאשר במלחמות הקודמות. ולא רק על המגויסים בלבד. המפקדה האחראית להגנת אנגליה הגיעה זה כבר לידי הכרה זו: והיא יצרה, בצדו של צבא קל-תנועה, גם חיל עצום של אזרחים, הממשיכים בדרך כלל בעבודתם הרגילה, אלא שהם מתאמנים בזמנם הפנוי לצרכי הגנת מקומותיהם ומאורגנים בצורה מתאימה לתפקידים המלחמתיים העלולים ליפול לפתע בחלקם. חיל זה, הנקרא „משמר הארץ“ (Home Guard), מונה כעת יותר משני מיליונים גברים מגיל של שבע-עשרה ועד ששים וחמש, והוא מהווה אבן-פנה הכרחית בכל תכניות ההגנה של האיים הבריטיים. „משמר הארץ“ כזה דרוש גם בארצנו, ואין כל סיבה לדחות את יצירתו. הסכנות הצפויות לנו אינן קטנות

מאלו הצפויות לאנגליה, ורצונו של הישוב העברי להתגונן בכל אשר יוכל אינו נופל מרצונם של האנגלים. חיל הנוטרים הקיים יכול לשמש כאחד הגרעינים למפעל זה.

*

לא הישוב העברי גרם לכך שהגיוס לא התקדם בחדשים האחרונים בקצב הדרוש. יהודי א"י, ללא הבדל מפלגה ודעה, מוכנים לבצע את מלוא תפקידם הן בחזית המשותפת של בעלי הברית במזרח, והן בהגנת המולדת. ברם, כמותם היא מוגבלת, ואם כי אין גבול לנכונותם ואין הם עושים שום חשבונות צדדיים בנוגע לצווי ההגנה, הרי מוכרחים הם — ככל אומה ואומה — לעשות חשבון אחראי מאד ביחס לחלוקת הכוחות בין התפקידים השונים הכלולים במאמץ ההתגוננות העליון. ומשתי בחינות אמורים הדברים.

את הבחינה הראשונה — הדאגה לחלוקת כוחות מתאמת בין החזית, בין חיל-המצב והגנת הבית — כבר ציינו למעלה; והבחינה השנייה — אף היא חשובה מאד — תובעת מאתנו לשקול את הרכב הכוחות המתגייסים לצבא. האומה העברית, שהישוב הוא אך בא-כוחה, רוצה להופיע במלחמה זו במלוא-כוחה, במיצוי כל מקורות מסירותה ובמכסימום דאגה לעתידה. אין האומה העברית נבדלת בזאת משום אומה אחרת השלובה בשרשרת בעלי-הברית. מתוך הרגשת אחריות משולשת זו, על הישוב לתכנן את פעולתו באופן שכוחות ההתנדבות שלו לא יתפזרו בצורה אנרכית בין סוגי צבא-שונים, לפי רצונו המקרי של היחיד, או בלחץ גורמים אחרים, שהם צדדיים מנקודת ראות לאומית. הישוב רואה ביחידותיו המתגייסות אבני בנין למפעל מקיף יותר, והוא יבחן, איפוא, כל אבן לפי מידת התאמתה לכלל הבנין. גם במפעל ההתגייסות, כמו בשאר מפעלי הציונות, זקוקים אנו להתנדבות חלוצית ולתכניתיות לאומית גם יחד.

ברי, שהכוחות העבריים העומדים לרשות ההגנה של המזרח התיכון אינם מצטמצמים ביהודי א"י. בימים אלה נתפרסמה בירחון „פלשטיין אנד מידל איסט“ רשימה קצרה על פרשת „הבטליונים האבודים“. אלפי צעירים יהודים מדרום-מזרח אירופה, ומארצות הבלקן ביחוד, שאפו להצטרף אל כוחות בעלי-הברית שבמזרח, „אולם המשא והמתן בדבר הרשות לכניסת הנוער הזה לשטחי הקיסרות הבריטית ארך זמן רב כל כך עד שגדודי החופש האלה נהפכו בעל-כורחם לצבא עבודה של היטלר“. קשה להגזים בערכם של אלפי צעירים עברים אלה, הנועזים והעומדים בגבם אל הקיר, בשעה שכל חיל-המשלוח האימפריאלי ביון מנה פחות מששים אלף איש. והירחון הנ"ל מוסיף, שאם כי האפשרויות הללו בארצות הבלקן חוסלו ברובן, לאחר כיבושיו האחרונים של היטלר, הרי עדין הן קיימות בכמה מקומות אחרים. נקוה שתנוצלנה בעוד מועד.

מיניסטר המלחמה הבריטי, קפטן מרג'סון, הודיע ב-8 במאי בבית הנבחרים — „כי ממשלת הוד מלכותו דנה בתשומת לב באפשרות של מתן הקלות לגיוס יהודים בארצות-חוץ; אולם לרגל הדוחק בשעה זו בצרכי אספקה, וביחוד בצידור, יעבור,

כנראה, זמן-מה עד שאפשר יהיה להפעיל תכנית זו. מדברי המיניסטר מסתבר, איפוא, שהמכשולים הפוליטיים לגיוסן של יחידות עבריות מארצות-חוץ הוסרו סוף-סוף, והעכובים כעת הם תכניים-מקצועיים בלבד, כגון מחסור במעט ציוד לצרכי-אימון. במצב שכיום, כשתעשית המלחמה הקיסרית מתפתחת בצעדי ענק, קשה לשער שיש בטענת מחסור מציין זה כדי להצדיק דיחוי ממושך.

*

עוז רוח, שליטה עצמית, אחדות הלבבות והתכונות לעיקר הציוני — אלו הן הסגולות הדרושות לנו בשעה חמורה זו. אין ספק, שבעלי-הברית יעשו את המאמץ הגדול ביותר בשביל להכשיל את התקדמות האויב לטבורו של המזרח התיכון. „אבידת עמק הנילוס ותעלת סואץ, אבידת עמדתנו בים התיכון ובמלטה — הכריז וינסטון צ'רצ'יל בבית הנבחרים הבריטי בימים אלה — עלולה להחשב כאחת המהלומות הקשות ביותר, ולכן מנוי וגמור עמנו ללחום למענם בכל אוצרות הכוח של האימפריה הבריטית, ויש לנו יסוד מספיק להאמין כי הצלח נצליח“.

ברם, המלחמה היא גורל קשה, ואין לדעת מראש אם ניתן לנו לעבור את התקופה הקרובה ללא יסורים רבים. לא רק בנו תלוי הדבר, כי נצא בשלום מכור המבחן הזה; אולם בנו, ורק בנו תלוי הדבר, כי נעמוד בו עמידת כבוד, — כי נדע לחשל בשעות חרדה ונסיון ערכים מוסריים ורוחניים, שאינם ניתנים להשמדה והם מאירים לדורות.

כוחותינו הנפשיים והרוחניים צריכים להיות מכוונים למטרה זו.

ז. רובשוב

המלחמה, הגולה והציונות

(פרקים מתוך הרצאה)

בזמן האחרון מתחילה להיות רווחת הדעה, כי אין תפקיד לציונות בימינו אלה, עד אשר תכריע המלחמה הזאת את הרשע ותמגר את כסא השטן המשתלט; אז ישובו מאליהם התנאים ההם שהיו קיימים לפני האסון ההיטלריסטי ואז נוכל גם אנחנו לשוב למילוי תפקידנו הראשון ולהוסיף לארוג הלאה את מסכת יצירתנו ותקומתנו בגולה ובארץ, כאשר ארגנו בימים שקדמו לאסון. לכל היותר — יכולה התנועה הציונית עתה רק לעזור במדת יכולתה לנצחון צבאות הדימוקרטיה במלחמה. זה כל התפקיד ורק למחרת יום הנצחון יבוא השאר מאליו.

הסכנה שבדעה זו היא כפולה: ראשית — אין תנועה הנושאת את נפשה להצלת האומה יכולה להשלים עם כך כי דוקא בשעת המשבר הקשה ביותר העובר על האומה אין היא מתאזרת לעזרתה. גם אילו רצתה להשלים עם זאת לא היתה יכולה. מלב לבו של כאב ישראל קם המפעל בארץ, והוא קם על מנת לרפא את הכאב הזה. אין פינה בכל מרחבי הגולה אשר בה יחלו את שבר אסונות הגולה כמו

בארץ-התקומה. והיכן תנשאינה העינים לקראת כל אנית עולים כמו בארץ הזאת? איך יתעלם הישוב מתפקידו מבלי לזייף את טבעו ומהותו ומבלי לסתום את המעין אשר ממנו הוא שואב את כוחו?

ושנית — מאליהם לא ישובו עוד הימים ה"טובים" ההם שקיימו את העם לפני האסון. לא ישובו, גם אחרי אשר תתגברנה ארצות הדימוקרטיה ותנצחנה במלחמה הזאת ושטן הרשע ימוגר באירופה. מאליה לא תשוב עוד האמנסיפציה לקדמותה. מאליהם לא יוחזרו עוד היהודים בגולה לעמדותיהם הכלכליות והפוליטיות שהוצאו מהן, ומאליה לא תשוב גם הפוליטיקה הממשלתית בא"י להיות פוליטיקה של עזרה להגשמת הציונות, ופרשת העליה וההתיישבות, גם בממדים ההם אשר היו לנו בשנות 6—1935, לא תשוב מאליה לפקדנו עוד. בלעדי נצחון הדימוקרטיה במלחמה הזאת אין לנו כל תקווה וכל סיכוי לא לשחרור ולא לחיים. והשתתפותנו המלאה והעזה במלחמה הזאת היא לנו צורך ראשוני, יהודי ואנושי, אשר כל קרבן לא יקר לו. אולם נצחון הדימוקרטיה במלחמה הזאת כשהוא לעצמו אינו משמש עוד ערובה לנו לא לחיי כבוד בגולה ולא לחיי שחרור בארץ. אין הנצחון בשדה הקרב מוכרח להסתיים מאלינו גם בנצחון האמנסיפציה היהודית האמתית בגולה ובנצחון הציונות המתגשמת בארץ. לא מאלינו יבוא הדבר.

אילולי דמסתפינא הייתי אומר: להיפך. אם הגורל יופקר לכוח הזרם הנישא עתה בעולם והעתיד להיות נישא בעולם למחרת הקמת השלום, ואם מצדנו לא ייעשו עתה, בימי המלחמה הזאת, מעשים גדולים, מחושבים ומכריעים, על מנת לנסות לכוון את גורלנו באפיק הנחוץ לנו, כי אז — מאלינו ייחתך דיננו שלא בכיוון האמנסיפציה בגולה ושללא בכיוון הגשמת הציונות בארץ. בכל אופן, שלא בכיוון האמנסיפציה הריאלית ולא בכיוון הציונות הריאלית.

כי הגלים השליטים היום — וביחוד אלה העתידים לשלוט מחר אחרי הקמת השלום בעולם — לא יהיו עשויים מאליהם לשאת אותנו לקראת שחרורנו. כי גם אחרי אשר תשבר זרוע היטלר בעולם וארצות הדימוקרטיה, עם אנגליה ואמריקה בראש, תכרחנה את עם גרמניה להסתלק מחלומות הכיבוש שלו מחוץ לארצו ומשלטון הרשע בתוך ארצו — עוד לא ירפא שבר ישראל לא בתוך גרמניה ולא מחוצה לה.

*

האנטישמיות בארצות הללו קדמה להיטלר, ולא על ידו נולדה. אולם הוא שניצל אותה, הוא טיפח וגידל אותה, והוא שהקנה לה את הממדים הפראים והענקיים של עכשיו. ובימיו הסתעפה כל כך והכתה שרשים במרחבי החינוך והחברה והדור הצעיר, במרחביהם ובמעמקיהם, עד אשר תבוסה סטרטגית של צבאות היטלר בשדה קרב לא תעקרה עוד. לא ורסיל "המשעבדת" את גרמניה הנחילה לה את יצר האנטישמיות הנאצית, כאשר רגילים לבאר ממתיקי הדין. את פולין שחררה ורסייל ובכל זאת גדל בתוך פולין העצמאית הנחש האנטישמי לכל הדרו ויצרו. גם לא המשטר הדימוקרטי משמש ערובה נגדו. בפולין ובליטא וברומניה קדמה האנטישמיות המשמדת לביטול הדימוקרטיה. הרסטברציה של הדימוקרטיה אינה עוד ערובה לליקוי דציה של האנטישמיות. היא תשנה את כלי האנטישמיות, היא תסיר את פראותה וחמסנותה מעליה, אולם היא לא תעקור את שרשיה.

כי הלא זאת ודאי יגידו לנו אויבים ואוהדים גם יחד: בלי פתרון של ממש, פתרון שיש בו משהו משום עקירת הסיבות, אין לגשת עוד לשאלה. בהטפת מוסר

בלבד, ולו גם מוסר דימוקרטי וסוציאליסטי, אין לרפא שאלות סוציאליות כאובות. הן עובדה היא, יגידו לנו, כי הישוב היהודי באירופה המרכזית הוא ישוב עירוני ועירתי, וכי על העירה הזאת והעיר הזאת מסתער עכשיו הכפר ואין לעכב את התהליך הזה. הן עובדה היא — יגידו לנו — כי הישוב בתוך אירופה המרכזית צפוף מאד, ו"שטח המחיה" זעום וההתחרות מוכרחה שם להיות אכזרית. עד למלחמה העולמית הקודמת היתה הגירה יהודית גדולה מארצות אירופה למערב לים. הגירה שנמשכה עשרות בשנים, שהוציאה מאות אלפי יהודים לשנה. היא, ההגירה ההמונית והמתמדת הזאת, לא רק הקימה ישובים יהודים בארצות החדשות אשר עזרו ליהודים בארצות הישנות, כי אם גם פתרה במידת-מה את שאלת קיום היהודים הנשארים בארצות היציאה. האם לא עצם הפסקת ההגירה הזאת החריפה את שאלת היהודים הנשארים? וההפסקה הזאת נמשכת כבר כרבע מאה שנה, זה רבע המאה אשר בו עלתה האנטישמיות בארצות הללו למעלה ראש. איך להפיג עתה את חריפותה של השאלה היהודית בארצות הללו אם לא יפתח שער בפני המרץ היהודי הרב הכלוא הזה, הכלוא זה עשרות שנים, והמגדיל בכלאו את הלחץ ואת הדחק פי שבע? איך לשוב ולחדש את ה"אידיליה" ההיא ששררה לפני עליית האנטישמיות, אם אין לשוב ולחדש את תקופת ההגירה ההמונית, שהיא שקבעה את פני החיים היהודים בתקופה ההיא? לחינם נתעזק ונצעק מרה. לחינם נצטט את הקונסטיטוציה המבטיחה זכויות שוות לכל תושבי המדינה ללא הבדל מוצא ודת. אתנו יהיה הצדק, גם הפורמלי וגם המוסרי, אולם שומע לא יהיה לנו. עוד לפני היות כל תכנית מכוונת במדיניות היהודית, ועוד לפני היות כל תכנית כלכלית ממלכתית בארצות הגולה בכללן, הופיעה ההגירה היהודית ההמונית, — למעשה העברת מרכז הכובד הכמותי והאיכותי של היהודים מחלק האחד של כדור הארץ למשנהו, — כעובדה עיקרית ומכוונת, שבלעדיה לא תתכן התפתחותה של היהדות בגלויות הישנות וההתפתחות התקינה של היחסים בין האומה היהודית לאומות העולם. כל עשרים וחמש השנים שקדמו למלחמת העולם האחרונה היו שנים של הגירת יהודים מאירופה; ובעשרים וחמש השנים הללו בשלה האמנסיפציה היהודית בתוך אירופה. מאז מלחמת העולם ועד פרוץ המלחמה החדשה עברו עשרים וחמש שנים של נעילת השערים. אמנם תהליכים כבירים של גיוון התעשייה והכלכלה ודימוקרטיזציה פוליטית ושתיין פולסין של חופש ירדו על הארצות הללו במשך השנים ההן, אולם השערים היו סגורים. הגירת ההמונים פסקה. ובכל אותם השנים בשלה תקופת האנטישמיות הקיצונית באירופה.

ועתה משבשלה מאד, וגילתה לא רק את מלוא תאותה אלא גם את מלוא יכולת הגשמתה, גילתה זאת לעיני רבים בשורה של ארצות ובישרה זאת באזני רבים בשורה של שפות — איך תוכל הדימוקרטיה להכריעה תחתה, אם יחד עם תקומתה של זו, ועל ידה, לא יקום מחדש גם תהליך ההגירה היהודית ההמונית והחפשית מאירופה, ובשיטה הרבה יותר מכוונת, לשם מטרה יותר רדיקלית, בממדים יותר גדולים ובעזרה הרבה יותר מאורגנת?

אין העולם יכול לשוב לקדמותו, ואין סידור חיי העמים באירופה יכול להיות תקין אחרי מלחמת עולם זו, כל עוד לא תוצר על ידי המלחמה הזאת הערובה הפוליטית לגאולת מיליוני יהודים מתוך הגלויות אשר בארצות אירופה. ודאי, מלחמתנו לזכות אזרח אינה יכולה להיות תלויה בחובת היציאה. אולם זכות היציאה אף היא זכות אזרח היא, ובתנאינו אנו הרי זו הזכות היסודית לכל זכות

אזרח. ודאי, היציאה לא תצליח ולא תשא פרי אם היא תבוא כגזירה מן החוץ ותאורגן לפי צו שלטון. אולם מה שדרוש עכשיו היא לא גזירה של יציאה — ובודאי לא גזירה של יציאה כל עוד אין אתה יכולת של כניסה, — כי אם חופש של יציאה וחופש של כניסה, ויותר מזה — מפעל תכניתי של יציאה וכניסה המונית. בלעדי הזכות לאמיגרציה והיכולת לאמיגרציה אין ערובה ואין טעם לזכות האמנסיפציה.

*

אולם מי מאתנו יכול עוד ברצינות להעלות על דעתו כי הארצות ההן, אשר קלטו את מיליוני היהודים מאירופה לפני המלחמה ההיא, תפתחנה מחדש את שעריהן בפני חללי האסון היהודי אחרי המלחמה הזאת? האם לא עדים היינו לוועידת איויאן? האם לא הקשבנו לבאוריהם של נציגי המדינות בוועידת ושינגטון? לא הועילו גם כל כונותיו הטובות של רוזבלט. אף הגדולות בין הארצות שמעבר לים, אף השוממות מאוכלוסים ואף הדימוקרטיות ביותר שביניהן נעלו את שעריהן בפני הפליטים היהודים. נעלו ולא במהרה יפתחו אותם. ובכל מלוא עולם אין כוח אשר יאבה להכריחן לפתוח שער. ועם כל התמרמרותנו הרבה על כך הן אנו היודעים את האמת המרה, כי אילו גם קרה הנס והיה נמצא הכח העולמי הזה אשר היה רוצה וגם יכול לפתוח את השערים הנעולים ההם, והמעוטים היהודים היו גפוזרים איים איים על פני הפריירות הרחבות שבדרום אמריקה ואוסטרליה, — כלום לא היו נהפכים האיים הללו כעבור זמן לא ארוך לאותם איי הפורענות אשר הקימונו לא אחת בגלויות אירופה, ואשר ברחנו או הוברחנו משם? ומי יודע אם לא אורב כבר איזה נצר מגזע ההיטלרים אף שם להאחז במקומות ההם ולהטיל בהם את ארסו, כאשר הטיל בקני הגלויות ובאירופה. לאסון הגלויות ולאסון אירופה כולה?

כל מה שיצרנו בתוך ארץ-ישראל במשך יובל שנים ויותר, בעבודה ובחקלאות, בהתערות בתוך המולדת ובהשתרשות בתוך תרבות המולדת, בהנהגה עצמית וביצירת תאי חברה חדשה ובקליטת המונים בלתי פוסקת מארצות שונות ותרבויות שונות, כל זה אינו אלא הוכחה אחת ומכרעת, — לאומה עצמה ולשוחרי גורלה מעברים — כי כאן נעוץ הפתרון הנכסף. את אשר יצרנו לא יצרנו אלא על מנת לשמש כלים לפתרון הזה ביום הכרעה, וככל אשר התחלנו לפתור — נוכחנו והוכחנו כי היטבנו לכוון לבאות. עתה גמלה השעה מאד. עתה עומדים הכלים הראשונים מוכנים כולם למלא את יעודם.

והמלחמה הזאת, אשר ערערה עד היסוד את כל אשיותיהן של הגלויות הנושנות, הרקובות והחזקות גם יחד, עליה שומה להנחיל לאומה ולעולם את הערובה הפוליטית להקמת מבטח לחיי ישראל מעבר לכל גלות.

היטלר, אשר נגדו ונגד הכחות המסייעים סביבו התגייסו ארצות הדימוקרטיה עם אנגליה בראשן, הרים את שאלת היהודים לדרגה של שאלת עולם, ואת פתרונו הוא לשאלה הזאת — פתרון שטנים, משעבד ופושע — לתפקיד מרכזי של שליחותו ההיסטורית. ואין תקוה ואין רשות ליריביו של היטלר לראות את נצחונם הם כנצחון שלם ומוגמר, כל עוד לא יציגו נגד פתרונו הוא לשאלת עולם זו את פתרונם הם, — פתרון אמתי, משחרר וצודק.

נצחנו של היטלר היה נצחון האנטישמיות המתגשמת, נצחונם של יריבי היטלר צריך להיות נצחון הציונות המתגשמת. כי פתרון שלישי אין. להקנות לעולם הדימוקרטי את ההכרה הזאת בעצם ימי הסתערותו לנצחוננו

וליצור את העובדות המיוחדות הנחוצות לכך — זה התפקיד ההיסטורי הנועד לתנועתנו בימי השואה האלה.

*

לא בנקל יטה לנו הפעם העולם הדימוקרטי הזה את אזנו. הוא כולו נתון בתוך מערכה כבדה, מערכת גורל, והוא בטוח מראש, כי חובה עליו לדחות כל שאלה שאינה השאלה העיקרית אשר לפניו. הוא גם מראש לא יתן נוסה עכשיו להקשיב לדברים על חדוש עם קטן והקמת מדינה חדשה. לא ימי ורסייל הם הימים האלה. הנאציזם הביא את רעיון הלאומיות לידי דיסקרדיטציה בעיני רבים מקרב לוחמי הדימוקרטיה העולמית והשניאוהו עליהם. רבים מהם יהיו נוטים מלכתחלה להתיחס בחשדנות לכל הנמקה לאומית מתחדשת, ביחוד אם היא נשמעת מפי שלוחי עם קטן שאין לו לא כוח פוליטי חזק ולא צבא ברהתחרות וכל עשרו היא נאמנות בניו לעצמאותו ולגורל התחדשותו. רעיון האימפריות הגדולות העתיד להשתלט אחרי הנצחון במלחמה הזאת נושא בקרבו חדוש של ההטפה הקוסמופוליטית ביחוד באזני בני העמים הקטנים. ומי יודע אם לא „אביב חדש“ נכון לפרויאולוגיה האסימילציונית בקרב היהודים ובקרב ידידי היהודים, דוקא אחרי ימי מסה אלה. בני העולם הדימוקרטי הזה וביחוד חוגים רבים באנגליה יפחדו גם מפני ההתנגדויות הצפויות מקרב תושבי ארץ-ישראל ויחששו הרבה למצבי הרוח בארצות ערב לבל יבולע לחוסן האימפריה. עולם דימוקרטי זה יתן גם בטוח, כי את חובתו הוא לעם העברי במלחמה הזאת מלא בכל השלמות ולכל הדעות. אם הכניע את גדול אויביו והחזיר את עטרת השויון האזרחי לישראל, מה עוד כי יידרש ממנו?

על כן נלמד נא בעוד מועד לשחות גם נגד הזרם, ונזדיין במשוטים חזקים אשר יוכלו להתגבר על הרוחות המנשבות נגדנו ולהטות את אניתנו אל חופה. את פירושו של חוף זה ידע כבר הרצל. והוא קבע את הדיאגנוזה ואת הרפוי בבהירות משכנעת. אולם אנחנו טרם הבהרנו לעצמנו עד כמה הועמקה המחלה מאז ימי הרצל ועד ימינו אלה. יותר מזה; אף מאז קיום תנועתנו אנחנו שונו פני המציאות לרעה ללא היכר, והאסון היהודי, אשר מיסדי הציונות הפוליטית הגדירו אותו נכונה, גדל לאין שעור ואתו יחד גדלו גם הסכנות; והעיקר — גדל מאד כוח האויב. די אם נזכור כי מימי כתיבת „מדינת-היהודים“ של הרצל גדל מספר היהודים בגולה כמעט פי שנים. עוד לא הספקנו להעביר מן הגולה לא"י חצי מיליון יהודים ובגולה כבר נתוספו יותר משבעה מיליון יהודים חדשים. והאויב האנטישמי גבר פי כמה, ואליו נתוספו שליטים וציים וצבאות אין מספר. ואם הרצל הפתיע את דורו בקביעת מדינת היהודים כפתרון האחד לשאלת עולם זו — באו ארבעים שנים של גידול ופיזור ושנאה ועקירה מן השורש והבהירו זאת לעיני כל.

ואם אז, לפני ארבעים שנה ויותר, ידע הרצל לקבוע כי השאלה היהודית היא שאלת-עולם וכי רבים מעמי העולם מוכרחים להיות ועתידים להיות מעוניינים בפתרונה הציוני, באו השנים הללו של האנטישמיות המשתלטת והדימוקרטיה הנרמסת ושל שאלת היהודים כשאלת הסמל של המריבה הגדולה בעולם — והוכיחו.

*

רואי הנכוחה בקרב שוחרי הדימוקרטיה בעולם נוכחו בעל כרחם — על עורם ובשרם נוכחו לדעת את אשר לא ידעו ולא חשבו עד כה, — במה עלתה להם גלות ישראל ושנאת ישראל. כאבן-נגף היתה על דרך הדימוקרטיה העולמית, כמכשול תמידי לפני כל עיורי עולם מזועזע. וכמעין לא אכזב לכל יצרי-טרף של משתלטים

ומשעבדים. לא היה אף דיקטטור נאצי-פאשיסטי אחד בכל ארצות אירופה. מבין הקטנים ומבין הגדולים, אשר לא שטה לרויה מכאן זו ולא השקה ממנה לשכרה את כל חניכיו ומשועבדיו. אשר כל אויביה בנפש של תנועת הפועלים לא עצרו כוח לעשות לה — עשתה הפרופגנדה האנטישמית. לנס היתה לכל יריבי הדימוקרטיה. בכוחה ריכזה הריאקציה העולמית את ההמונים ובשמה השמידו אביריה את כל נכסי התרבות והחופש. בכוחה של שנאת ישראל נערמו הגחלים לתבערת העולם ועל המוקד עלו אתנו יחד גם תנועת הפועלים, גם הסוציאליזם העולמי, גם תנועת האשה, גם הנצרות, גם חופש הדעה והדת. ברית חדשה נכרתה בינינו לבין הדימוקרטיה בכור הנאציזם. לא עוד ברית של סימפטיה כי אם ברית של גורל. הדימוקרטיה העולמית לא רק אחראית להרס ולדם ולעלבונות של היהדות הנדרסת בגלויות, באשר דימוקרטיה היא ובאשר היא אחראית לכל עם נהרס ולכל אדם משועבד, אלא שהיא גם נבהלה מפני הזהות הזאת. לא היא כי אם יריביה בחרו בישראל כבן-ברית לה ואין לה ממנו מפלט עוד. הם כרכו את שנאת ישראל בשנאת הפועלים ובשנאת הדימוקרטיה והחופש, ולא בנקל תתיר הדימוקרטיה את הקשר הזה לרוחתה ולהצלחה היא ללא פתרון שרשי ומלא של שאלת היהודים. וכשם שאחרי המלחמה הזאת לא תוכל הדימוקרטיה להשלים עם קיום חוסר עבודה בעולם, באשר ראתה על עורה ובשרה — מי הוא המנצל את המארה הזאת, ומהו המחיר שהיא משלמת בעדה, כן תצטרך הדימוקרטיה העולמית ללמוד לאסור מלחמה אחרת במארה זו של גלות ישראל, מלחמה אקטיבית וקונסטרוקטיבית, שכם אחד עם תנועת השחרור בקרב האומה עצמה: לריכוזה ולהתערותה בתוך מולדתה החפשית.

על המוקד אשר ערך לנו השטן המשתלט נפגשנו פגישת אחים, אנחנו ונושאי דגל הדימוקרטיה והחופש בעולם. בחזית המלחמה הנערכת עתה נגד השטן נפגשים שנית לוחמי עמנו עם לוחמי חופש והדימוקרטיה בעולם. ובעזרת-אחים אשר תושיט הדימוקרטיה העולמית לגואלי עמנו בארצו, צריכה הברית להכרת בשלישית. את הפגישה הראשונה כפה עלינו הגורל המתאכזר. אל הפגישה השניה יצאנו ברוח נדיבה תוך מילוי חובה יהודית ואנושית. ועל הצלחת הפגישה השלישית מוטל עתה על תנועתנו להאבק בכל מלוא זינה המוסרי והאינטלקטואלי, ולא להתעייף ולא להרגע עד אשר תוכל.

*

ורק עם הכנסת א"י העברית, הקולטת מיליוני יהודים מתוך ארצות הגולה, לתוך דמות העולם העתידי להבנות על חרבות הנאציזם והפאשיזם, אפשר ללחום גם את מלחמת האמנסיפציה הלאומית והאזרחית של שאר הקבוצים היהודים הפזורים על פני ארצות תבל. בלעדי זאת אין המלחמה לאמנסיפציה זו אלא מלחמה לשויון מלולי הנכרו רשמית ביום חג, הנרמס ברגל שלטונות והמונים בכל ימות החול והנהפך לתפתה ערוך ביום זעזוע. ואם בימים שקדמו לתקופת ההגשמה של האנטישמיות כך — בתקופה שלאחריה לא כל שכן. ואם בתקופה של הגירה יהודית המונית כך — בתקופת נעילת שערים על אחת כמה.

האמנסיפציה בדור זה שלאחר המלחמה, אם היא תרצה להיות ריאלית וכנה, תצטרך להיות לא יריבה לציונות ולא רואה את עצמה כתחליף לה, כי אם כבת-ברית, כי לא תתכן הגשמה אמתית של האמנסיפציה באירופה בלעדי הגשמה ריאלית של הציונות בארץ.

ח י ל מ ש מ ר ב פ נ י פ ו ל ש י ם

ה ע ר ו ת מ ב ו א

כמה פנים לחזיון המלחמה בימינו. צבא מומחים, חיילות בעלי אימון מדוקדק, וציוד יקר מופיעים במסעות הכיבוש. וודאי שצבא דומה לזה, בלויית חיל האויר האדיר, דרוש בשביל העמידה המכרעת בפני צבאות כובשים אלה. אך מלבד זה עומד חיל המשמר העממי בתוך הארץ, ובירו לגרוע הרבה מתנופת הכובש, לסבכו בפעולות מקומיות, להחליש את כוחו הדרוש לו לקרבות העיקריים. מובן מאליה שחיל-הגנה כזה אינו ממעט בארץ המתנוונת את הצורך בצבא סדיר, בעל דרגה מקצועית גבוהה וציוד משוכלל. אבל הוא מוסיף סכויים להצלחתו של צבא סדיר זה וממלא במדת-מה את אשר יגרע אי-השיון האפשרי עם כוחות האויב.

סדרת הרשימות המוגשת בזה משקפת כמה מבחינותיה של בעיית ההתנוונות מפני הפולש. מכשירי הפלישה וצירותיה מרובים כל כך בימינו, עד שאין בקבוצת מאמרים אחת כדי למצות את הנושא הנורלי הזה.

*

מסכנות הפלישה המרובות ראויות ביחוד שתיים, שיעמדו עליהן גם האוכלוסיה וגם צבא המגינים, באשר איש איש עלול להתקל בהן. הכונה היא לסכנת האש, שבה נאלץ לטפל כל תושב, כל חבר בכוחות הגיא, כל שומר, נוסר וחייל, וסכנת הסוככנים, הטיפול בסכנה האחרונה מחייב ידיעות רחבות יותר, וכללי הזהירות וההתנהגות הכרוכים בה דורשים לימוד. ואולם יש אשר אוכלוסית איוו ארץ נתקפת תעמוד במבחן עוד יותר אכזרי – בפני התפרצות בלתי אמצעית של כוחות האויב, על כל נשקו הכבד, המשורין. והנה מתפקידו של חיל-ההגנה העממי להתגונן גם בפני הכוח הזה. "משמר הארץ" הבריטי (Home Guard) נתארנן עקב הידיעות שבאו מהולנד על חשרות הסוככנים התוקפים את העורף, ואולם אימונו ותכסיסיו של "משמר הארץ" הותאמו לעמידה מסייעת (לצבא המגינים הסדיר) בפעולה נגד כוחות היבשה של האויב. ברשות מאמניו היה כל נסיון מלחמת-האזרחים – הביין-לאומית – מלחמת ספרד.

גם ה"רשימות הקצרות" אשר בחוברת זו, על העמידה בפני טנקים, שייכות, איפוא, לנושא הנידון.

באופן חי ומאלף מתאר כאן הגנרל רואן רובינסון את התלכדותם של אורחי-בריטניה ליחידות-זמן אלו של "משמר הארץ". העם כולו, על כל סוגי החומר האנושי שבו, נאלץ לסגל את עצמו לתורת-המלחמה של ימי קדם, שתקפה קיים גם במלחמת ההתנוונות של ימינו, הרי זו תורת ההתבוננות אל האויב מבלי שירגיש בכך, תורת התנועה בהסתר, ההפתעה, המארב. אכן מלחמת ההתנוונות של ימינו בנויה על אמצעים תכניים חדישים ביותר המשולבים בתחבולות ותכסיסים "אינדיאניים" שהיו מלהיבים לפני דמיונם של נערים; כיום מוכרח להסתגל אליהם גם האזרח בשנות העמידה, המתכון ברצינות למלוי תפקידו בהגנת ארצו וישובו. במבחר הקטעים הניתן כאן מספרותו של "משמר הארץ" הבריטי, – ספרות אשר הגיעה בינתים להיקף ניכר, – תופס משום כך הסוג הדין בפעולות משמרות-סיוור מקום ניכר.

*

במאה ה-14 וה-15 הכריע חיל המגן העממי השוויצרי את צבאות האבירים האוסטרים והבורגונדים, כבדי השריון ואדירי המחץ. תקופתנו מורכבת יותר, ואין בה מקום להקבלה כזאת של דמות-צבא אחת אל השניה. אולם גם בתקופתנו עוד יש ויש מקום לחיל הגנה עממי, — בתנאי שיהיה ראוי לתפקידו, שיוכשר בעוד מועד ויהיה חדור רוח איתנה. משהו למדנו מלקח פינלנד, משהו שרר גם מנסיון האבקות בבלקנים, משהו אפשר ללמוד גם מנכונותו הדרוכה של „משמר הארץ” הבריטי. והעם, אשר נורלו נחתך בהאבקות המכרעת הזאת יותר מגורלו של כל עם אחר, חייב לסגל לעצמו ממיטב הלקח.

מיוז גנרל ה. רואן-רובינסון

משמר-הארץ בבריטניה

נתפרסם בירחון חיל-הרגלים האמריקני — „Infantry Journal”, דצמבר 1940.

בימים שהגרמנים שטפו-עברו דרך הולנד ובלגיה, ובלב האנשים דמדמה בפעם הראשונה האפשרות של פלישה בדרך הים לאנגליה, התחילו מיד כפרים רבים בבריטניה לחשוב על הגנת המולדת מבית. כך הקימו גם אנחנו בכפרנו גוף מקומי, בטרם התחילה הממשלה לתת דעתה על כך. גייסנו מתנדבים, ואספנו רובי-ציד, רובי-ספורט ואקדחים, וכן קבענו נקודות-תצפית על הגבעות אשר מסביב. כדי לחסום את הדרכים אספנו כלי-רכב מוטוריים ישנים ועגלות אכרים, ערכנו אותם ליד המעברים, מוכנים לטעינת חצץ, דחפנו אותם לרחבה של הדרך והסרנו את אופניהם. גם חפרנו חפירות כדי לכסות מעצורים אלה באש.

מצב זה ארך רק שבועות אחדים. פריצת החזית בצרפת והאסון שנמנע בדוחק בדונקירק הניעו את הממשלה לעשות את ענין ההגנה המקומית לחובה כללית, ובהתאם לכך הקימה את ארגון „המתנדבים להגנה מקומית”, שנודע בשמו המקוצר L. D. V. (Local Defence Volunteers), אחרי כן שינה את שמו והיה ל-„משמר הארץ”. הארץ נחלקה ל-„מחוזות”, ל-„גושים” ול-„אזורים”. שיעור יחידת השטח היה מבריגדה ועד מחלקה. הכפר שלי הקים מחלקה חזקה, כבת מאתיים נפש במספר.* מיד צוידנו במערכת רובים נאה, ולרוב הפתעתנו קבלנו גם מערכת מדים שלמה כמעט. לאחר שהמחלקה זכתה להתחלה נאה זו, הפכה עד מהרה להיות גוף צבאי מדי ערב בערב, כתום עבודת היום, נעשה מגרש הקריקט, הפנוי מכלי-משחק, למקום אימון בתרגול-סדר אלמנטרי וברובה. ביום הראשון בשבוע הפכו מכרות הסיד והמחצבות למטווחי-רובה זעירים.

המחלקה היתה מורכבת מאנשים שונים מכל מיני מקצוע, משלח-יד וסוגי-מלאכה. הם היו באים בזמנים שונים בערב לככר-המפקד, בהתאם לשעת גמר עבודת יומם. כולם השכילו למצוא זמן-מה לאימון. קצינים וסמלים מחיל-המילואים, שחדשו את ידיעותיהם במחנה הצבאי הקרוב ביותר, נתנו את ההדרכה הנחוצה. שתי החובות העיקריות שחלו על מחלקה זו הן: תצפית בשטח המסור לדאגתה

* יחידות-המשנה של „משמר-הארץ” — כיתות, מחלקות, פלוגות וכו' — שונות בהרכבן מן המקובל בצבא הסדיר, ועל הרוב הן גדולות הרבה יותר. — המערכת.

והודעה מהירה ומדויקת אל מטה המחלקה ואל הגוף הקרוב ביותר של הצבא הסדיר, במקרה של ירידת צבא-אויב מן האויר. בפעולות אלה עושה "משמר" מתוך מגע אמיץ עם יחידות הפרו'קטורים ועם משמרות אנשי-התצפית, שרשתם פרושה על פני כל הארץ. החובה השניה היא השמדת סוככני האויב. במקרה שאפשר לתפוס את הפולשים האלה תוך כדי ירידתם יש להתקיפם במישרין, גם אם הם עולים בהרבה על המתנדבים, הן במספרם והן בצידם. אולם לאחר שהגיעו לקרקע, אחזו בכלי-נשקם וערכו עצמם במבנה-קרב, יהא תפקידם של המתנדבים על הרוב, מוגבל. עליהם להתבונן, לצאת בעקבות האויב, או לרתק אותם למקום עד בוא התגבורת.

עוד תפקיד שלישי, קטן יותר, מוטל על אנשי "משמר הארץ" – להלחם בפעולות הרסניות. רשאים הם, בשעת מילוי חובתם, לאסור כל איש שחזותו ופעולותיו הן חשודות ולמסרו בידי המשטרה. לפי שאינם מרוכזים במחנה או בקסרקטין בדומה לצבא סדיר, כי אם מפוזרים על פני הארץ וכוללים בתוכם את כל משלחי-היד והשדרות החברתיות, יש בצירוף הזה של חייל ואורח כדי למלא תפקיד מועיל של ערנות מתמדת.

חובתו הרביעית של "משמר המולדת", אשר בה ראשית יסוד קיומו ומוצאו, היא פעולת ההתגוננות הסטטית. האסונות שבאו כחתף על צבאות צרפת נגרמו במידה רבה בעטייה של עובדה זו, אשר מאחורי קו-מג'ינו לא היה כל ארגון הגנה בעומק, ומשחדרו הגרמנים אל "הבלתי-נחדר", מסוגלים היו להציף את הארץ בטוריהם הממונעים והממוכנים. המהירות העצומה, בה מסוגל כוח מודרני מוכן להכריע כוח בלתי מוכן, מנעה מן הצרפתים את האפשרות להפיק תועלת מן הלקח שלמדו, ודאי, בשעות הראשונות של פרשת-אסונם. אכן מחיצת התעלה, המוגנת על ידי אש מן הים ומן האויר, נתנה לבריטניה ריוח של זמן כדי להגשים למעשה את הלקח שלמדו ולאחזו באמצעים הנחוצים כדי לעמוד בפני הסכנה החדשה.

בהתאם לכך נוסדו וגויסו יחידות, המתנדבים להגנה מקומית, לא רק באזור החוף כי אם גם הרחק בפנים הארץ, ואחד מתפקידיהם החשובים לתת אנשים לשמירת המעברים אשר בהם מוכרח צבא פולש לעבור. עמדותיהם, – גשרים, רחובות-כפר, או מעברים צרים, – הוכשרו להגנה מקפת, ואם כי אינן חזקות עד לבלתי התגבר עליהן, הרי הן עלולות על כל פנים לעכב את האויב כמה שעות. על ידי קבלת חובה זו עליו הקל "משמר המולדת" בהרבה על הצבא הסדיר, בפטרו אותו מפעולות של הגנת-מישרין, וכן מפיוור הכוח, ובאפשרו לו להתרכז באימון כדי שיהיה מסוגל בשעה המכרעת לפעול נגד האויב פעולה תוקפנית בגופים ממונעים גדולים.

והרי אנו למדים איפוא, שבמקרה פלישה יהיו חלקי "משמר הארץ" בקו הראשון של המערכה. גאים יהיו על זכות זו. וההכרה שהם מגינים על בתיהם ממש תחזק אף תמריץ את התלהבותם.

עתה נוכל לשוב לפרטי הענין ולפרשת ארגון המחלקה שלי גופא למילוי תפקידיה. מתחילה דומה היה, במחלקה שלי על כל פנים, כי בכוח של מאתיים נפש בערך נוכל לספק על נקלה אנשים לכל עמדות-התצפית ולנקודות התורפה. אולם אנשים העושים כל היום את מלאכת יומם ומקדישים אחר-כך את שעות-הפנאי שלהם לאימון, אי אפשר לדרוש מהם יותר מתורגות-חובה של לילה אחד בשבוע. הרי שעמדה הזקוקה לשלשה אנשים לכל הפחות, דורשת עשרים איש ואחד. לאחר

שנקבעו אנשים לשירות-שליחות ולמשמר-זקיפים פנימי, נמצא כי יכולים אנו לתת אנשים לחמש או שש עמדות לכל היותר.

כמו כן קל היה להחליט, אילו הן עמדות התצפית שיש לשים אנשים בהן. לא כן בנוגע לנקודות העלולות להפגע; כל הרשויות האזרחיות דרשו הגנה למוסדותיהם שלהם, ולא היתה כל אפשרות לספק מתנדבים לשמירתם. אכן בדרך כלל נפתרה השאלה הזאת בתבונה: כל הגופים הגדולים, כגון חברות מסילות הברזל, משרדי הדואר ובתי החרושת הגדולים נדרשו להקים יחידות או יחידות-משנה של "מתנדבים" משלהם, ולהיות אחראים לבטחון עצמם.

בעיה קשה ביותר, מיוחדת במינה, היתה ענין מינוי חבר הקצינים לחיל "המתנדבים". כל קצין-לשעבר וכל סמל-לשעבר, בגיל מתאים ובריאות גופנית מספקת נבלעו לתוך הכוחות הסדירים, ולו גם לשירות אימון ומשרד, — עוד זמן רב לפני שהמלחמה קבלה צורות בלתי-משוערות ובלתי נעימות. מלבד זה, הלא עוד שנה בערך לפני שהופיע ארגון המתנדבים כבר פעל שירות הג"א, והוא קלט, כמובן, את מרבית האנשים הנותרים הראויים להנהגה ולנטילת אחריות. הרי שלא נותרו הרבה בשביל הגוף החדש. מזלי אני בנידון זה היה ביש ביותר. אני הייתי ראש פקחי הג"א באזורי. כנושא בתפקיד זה אספתי, בהתאם לחובתי, את כל האנשים הטובים ביותר שיכולתי למצוא, שלושים וששה במספר, לעבוד כפקחים, ושלושים וששה נוספים כסגני פקחים, ואולם שבעים ושנים איש מהוים שיעור יחסי גדול מכוח ההנהגה הממשי שיש למצוא במקום המכיל כארבעת אלפים נפש, אשר מבוחר גבריו כבר נלקחו ממנו על ידי גיוסי הצבא. משנתמניתי מפקד של המחלקה (ב"משמר-הארץ") קוייתי שאוכל לנצל כמה מן הפקחים שלי בהג"א בתפקיד של מנהיגי כיתה וקבוצה והם אף נטו מאוד לכך, כי רצו יותר בפעולת-מישרין ממשית, בתפקיד של לוחמים, מאשר בפעולה של הדרכת האוכלוסין ומתן-עזרה להם בשעת התקפת אויר, — תפקיד שאף הוא דוחק אך פחות מושך את הלב. אולם שלטונות הג"א ידעו לבחור בטוב ומאנו בפשטות להפרד מעל איזה פקח שהוא. איך שהוא, אחרי חקירה ודרישה יסודית הצלחתי לגלות מעט אנשים מסוגלים. אמנם רבים היו האנשים אמיצי-הרוח ורחבי-הלב, המוכנים לכל עבודה, אולם לדאבון הלב לא היו בריאים למדי בשביל כך. משנתמניתי למפקד של פלוגה, ואחרי כן למפקד של בטליון באותה סביבה דלה, וראיתי, כמובן, הכרח למסור לממלא מקומי אותו חבר עוזרים שהשגתי, צפה לפני שוב, פעמיים, אותה הבעיה מחדש. כדי להמנע מכל סכנה, אף הקלה ביותר, של חדירת אנשי ה"טור החמישי" לבין המתנדבים, חייב כל מועמד לעבור לפני בקורת המשטרה בטרם יתקבל. ארגון המתנדבים מורכב מאנשים צעירים מבני שבע-עשרה וזקנים עד גיל ששים וחמש בין חבר קציניו אתה מוצא אנשים העתידים עוד להקרא לצבא ומיור-גנרלים שכבר יצאו בדימוס. בין מפקדי המחלקות אתה מוצא גנרלים שלמים וחנונים מוכשרים. אין כאן כל דרגות לפי התואר-הצבאי, בלתי אם לפי התפקיד. אף שאלת ההצדעה טושטשה. אמנם חוקי הצבא חלים גם על המתנדבים, אולם יכולים הם להשתמט מלחץ החוקים האלה בתוקף סעיף אחד בחוזה שלהם, אשר לפיו רשאים הם לדרוש פיטורים אגב הודעה של שבועים מראש. שיטה זו, המתנגדת אמנם לכל הנסיון הצבאי של הדורות, פעלה עד עכשיו להפליא; וראשית כל משום שגם האנשים וגם המפקדים, היושבים על הרוב באותו מקום מכירים אלה את אלה מקרוב. ושנית, בגלל ההתלהבות האמתית שעוררה תנועה זו. בכל

מקום שנמתחה בקורת על המפקדים, היה הדבר על הרוב משום שהם דרשו פחות מדי מן האנשים ולא יותר מדי. האנשים, שרבים מהם השתתפו בשירות פעיל, ידעו היטב כי חייל בלתי מאומן וחסר-משמעת יש בו משום פורענות יותר מאשר משום ברכה.

דרגת התפתחות מענינת יש לראות במוסד שהוקם בנדיבותו של בעל עתון בריטי מפורסם, – בית ספר להדרכה בשביל „משמר הארץ” באוסטרלי פרק. מלמדים שם גישוש, התגנבות, יריה (בכלל זה יריה באוירונים), התקפה על טנקים, הגנת בנינים, קרב-רחובות, תחבולות מלחמת-הגרילה, והסואת אנשים ועצמים. ההוראה היא במידה רבה שלא לפי המקובל עד עכשיו, והמורים הם מספר מומחים אשר כמה מהם נלחמו במלחמת האזרחים בספרד ובקרבות האחרונים ביבשת אירופה. ההוראה נתנה תוצאות מצוינות, עד כדי כך, שמיניסטריון המלחמה גילה רוחב מבט, שרק לעתים רחוקות מחוננים בו מיניסטריונים של מלחמה, והעביר את בית-הספר לרשותו, והוא מוסיף לפעול עכשיו, במידה רבה בעזרת המורים הראשונים ולפי הקיום שהם הנהיגו. כיום שולח „משמר הארץ” מכל קצות הארץ מפקדי פלוגות, מחלקות וכיתות ללמוד את תורת המלחמה להגנת ארץ המולדת – תורה שבמשך 900 שנה לא היתה בריטניה זקוקה לה למעשה. האנשים האלה חוזרים ליחידותיהם כמדריכים, והרעיונות שהם מקנים עתידים כנראה לעשות רושם מרענן על אימון החורף.

„משמר הארץ” הוא נסיון חדש לארגון צבאי, כדי להיענות לתנאים מיוחדים. ראשית הקמתו חלה במחצית חודש מאי 1940 וכוח מתנדב זה, העושה שלא על מנת לקבל פרס, גדל במשך שבועות מספר והיה למחנה צבא עצום המונה יותר משני מיליון אנשים – וזה בלי למעט אף במשהו את המקורות שממנו נשאבים הכוחות לשאר שירותי הלוחמים – ולא עוד אלא שהוא מסייע למעשה לשירותים אלה, בתתו אימון בר-ערך להמוני מתנדבים צעירים, אשר יגויסו בבוא שעתם. „משמר הארץ” טרם התנסה במדור האש, אולם ותיקי-המלחמה שבשורותיו, שהשתתפו בקרבות רבים בעבר, אין להם כל ספק בנוגע ליכלתו של „המשמר” לעמוד גם בזאת ובכל אשר יבואהו.

אלפרד קר

כללי-פטרול למשמר-הארץ

המחבר, בעל נסיון רב במלחמת גרילה, משמש עתה כמפקד כיתה ב„משמר-הארץ”. רשימה זו היא מספרו: „The Home Guard Handbook” – המ’.

פלישת הסוככנים בבלגיה ובהולנד מלמדת אותנו, שאין זה מחכמה כלל וכלל להשתער ולהתנגש עם הפולש פנים אל פנים; באשר זינו העדיף יקנה לו במקרה זה יתרון מכריע. מן המועיל יותר לפעול כנגדו מן המסתור. ועוד, לפי שהגוף הפולש מחולק ליחידות קטנות מפורזות, הרי זה מחייב גם צורת התנגדות דומה לזו. כאן מוצעת שיטת-אימון, שלפיה תוכלנה יחידות „משמר הארץ”, – בעזרת פטרולים מאומנים יפה במלחמת הגרילה, – לפעול בהצלחה במקרה של פלישה כזאת.

דרכו של האויב במקרים כאלה כך היא: תחילה הוא עורך התקפה מן האויר על השטח הנועד לפלישה, בפצצות ומכונות-יריה מניס כל איש במקום לתור לו מחסה, ובוה הוא מבטיח עצמו מחשש של התקפה נגדית. אז יורדו חיילים בסוככים, לעתים רק מגובה של מאה מטר בלבד. ויש בזה משום יתרון למתגוננים, באשר מגובה זה תהיה הירידה רעה לעתים קרובות, כי היורדים יוטלו בכוח ארצה. אם יופתעו על ידי יחידות הפועלות מן המחבוא, יהא זה קושי-משנה בשבילם.

אם יש אפשרות להתקיף את הסוככן בעודנו באויר, התקיפהו. אל תעקוב אחריו ברובך בנפלו, כי אם כוון את הרובה משהו למטה, בכיוון נפילתו, הוסף להחזיק אצבעך בלחיצה ראשונה, אחרי כן תן לאויב לגלוש מטה עד שיראה בכוונות של רובך, ואז תירה. בדרך זו מתמעטות מאוד האפשרויות להחטיא. ושוב, כוחו של האויב עדיף בזיונו, ובמקרה שפמות האנשים שוה, איש כנגד איש, יש לו יתרון בהתנגשות גלויה. אולם ידיעת הארץ והיכולת להתקיף אותו מן המחבוא, תכריע בהרבה את יתרונו בנשק.

במקרה של חוסר מחסה, או של מחסה מועט, עליך להשתטח על הארץ לשם התקפה; על ידי כך תיטיב גם את קליעתך, בהשענך על מרפקיך, ותשים במידה פחותה את גופך מטרה לאויב.

אם אחרי ירייתך סבור אתה כי האויב מחוסל, אל תתקדם עד שתבוא פקודת מפקד הכיתה; ובטרם יתן מפקד הכיתה את פקודתו להתקדם, עליו להיות משוכנע כי אמנם האויב אינו עוד - בר מלחמה. משנתקבלה הפקודה, אל תקפוץ ואל תרוץ להוכח בתוצאות. המתן רגע, ואז תתקרב בזהירות על גחונך ותחבונך מקרוב. לעתים קרובות מדי נהרגו חיילים בידי אויב שנחשב כמת. משנקבעה העובדה, ללא כל ספק, שפלוגת הפולשים חוסלה, קח את כל הנשק שלהם והסתלק עמו אל בסיסך. הדבר נחוץ ביותר ולעולם אין להסית ממנו את הדעת.

הנסיון הראה, שיחידת סוככים כזו של האויב מכילה, על הרוב, משנים-עשר עד עשרים איש. לפי שמשמר הארץ יפעל בכיתות באותו גודל בערך נחוץ לאחוז בשיטת פטרולים. חשוב הדבר, שהכיתה תלמד לפעול כפטרול, בפקודו היחיד של מפקד הכיתה. יש לפתח את רוח הפעולה המלוכדת, ויש לעורר את חברי הכיתה לפעול פעולת-שיתוף ברוח של ערבות האחד בעד הכלל וערבות הכלל בעד האחד.

פעולת הפטרול הנבונה והמוצלחת דורשת שחברי הכיתה ילמדו להתנועע ולפעול בשקט ולא להיות נראים לאויב. לנוע בשקט, פירושו: להרים בבת אחת את הרגל מעל הקרקע, כמו בשעת "דריכה במקום", באופן שהעקב והבוהן תגענה בקרקע בזמן אחד, כהליכת שטוחי-הרגלים. לעולם תתהלך בצעד שבור, בשעה שאתה נמצא בפטרול, ואל תנסה בשום פנים לצעוד צעד קצוב, רגל ברגל עם כל החברים. משום שהילוך כזה עלול להשמע ממרחק. לעולם אל תלך בדרך הכבושה או בשביל-אבנים, אם יש אפשרות להלך על פני קרקע רך או ברצועת-עשב.

אנשי הכיתה בשמשם בפטרול צריכים להיות ערוכים בצורה זו: בראש ילך גשש, בערך במרחק עשרים צעד* מן האיש אשר מאחוריו, אשר יפעל כגשש שני, מקשר. אותו מרחק* יבדיל בין הגשש השני ובין מפקד הכיתה הבא אחריו; שארית הכתה באה אחריהם, איש אחרי איש, בשורה אחת או בשורותים משני עברי הדרך או השביל. האנשים רחוקים זה מזה כדי חמשה צעדים. משיבוא הגשש הראשון במגע עם

* מרחק זה אינו קבוע והוא תלוי בפני-הקרקע; הוא יכול להיות גדול יותר בנוף פתוח וקטן יותר בנוף סגור. — המערכת.

האויב יאותת את הידיעה לגשש המקשר, שחובתו היא לשמור תמיד על קשר-עין עם הגשש הראשון. הגשש המקשר אף הוא יאותת על כך למפקד הכיתה, אשר יעצר מיד. אם מפקד הכיתה נעצר במקומו, מיד גם על שארית הכיתה להעצר באורח אוטומטי.

אנשי הכיתה האחרונים צריכים לשים עין פקוחה על העורף. האיש האחרון בכל שורה ושורה יצפה את השטח אשר מאחוריו. האנשים הראשונים* יצפו את האגפים אשר מימין ומשמאל. לאחר שסימני הגשש על מציאות האויב יגיעו למפקד הכיתה, עליו לקבל מאת הגשש-המקשר ידיעות נוספות על מקומו של האויב ועל שיעור עצמתו; וכך נעשה הדבר: הגשש-המקשר שקיבל את האות מאת הגשש הראשון מתקרב אליו בזהירות קדימה, ומיד הוא חוזר מהר ובשקט אל מפקד הכיתה**. בתנועות זרועותיו יאותת המפקד לשאר אנשי הכיתה כי יתפסו עמדות משני צדדיו. המרחק בין איש לאיש הוא של מכנה פתוח.

כדי להצליח בפעולות גרילה, נחוץ שמפקד הכיתה יראה תבונה ויזמה בניצול פני השטח ויהיה מוכשר לבחור לו דרכים המאפשרים מסתור, למען תוכל הכיתה שלו להתקדם לקראת האויב מבלי שתראה. כן עליו לזכור, שיסוד ההפתעה מגדיל בהרבה את ערך אשו, ולמען ישיג את התוצאות הטובות ביותר מבחינה זו עליו למנוע את כיתתו מלפתוח באש עד שתבוא בטוח קרוב כל-כך, שמן הנמנע הוא שתחטיא את המטרה.

בשעה שמפקד הכיתה מתכן את דרכו אל קרבת האויב, עליו לחשוב באיזה אופן יוכל לקרב את אנשיו במדה מספקת בשביל לטפל באויב, ובו בזמן חייב הוא לקבוע עמדת-אש במקום נוח, שממנו יוכל לכסות על התקדמות הכיתה במקרה שיהא בזה צורך. אם בציוד הכיתה נכלל גם מקלע יש לקבוע בעמדה מתאימה, כדי לשמש אמצעי עיקרי לאש מכסה.

השיטה הטובה ביותר להתקדם בתוך שטח הקרוב מאוד אל האויב היא ההתקדמות על ידי "קפיצות" ממגמה למגמה. ראשית כל יתגנב הגשש למקום קבוע מראש, אשר יש בו מחסה מתאים. משיגיע לשם יאותת לגשש השני כי יצטרף אליו. אחרי הגשש השני ילך מפקד הכיתה לבדו, בהניחו לשארית החבורה, בפיקודו של סגן המפקד, ללכת אחריהם באותו אופן. אחרי כן נדברים בדבר המגמה השניה, ומבצעים את "הקפיצה" באותו האופן, וכן הלאה. עד שכל הכיתה נמצאת במקום הקבוע מראש להתנגשות עם האויב.

כדי לעבור שדה פתוח בשטח הקרוב לאויב, התכופף לארץ, השתטח ועשה דרכך בזחילה עקלקלה. כל התנועות צריכות להיות אטיות ומחושבות. עליך לזכור כי צבע מדיך ממוג אותך עם הסביבה ועל ידי כך קשה לגלות אותך. רק על ידי תנועות מהירות, חטופות, תרגיש בכך עין הצופה של האויב. אם אתה חושש שהאויב השגיח בך, שכב דומם למשך רגעים מספר.

הדרך האידיאלית לעבור בה היא זו הנותנת מחסה מספיק מאש האויב ומסתור מעינו לכל אורך הדרך, ובו בזמן היא נותנת לך עמדות אש ונקודות-תצפית טובות בדרך. לעולם יתן מפקד הכיתה את דעתו על כך, שאם אמנם שטח נמוך נותן מחסה טוב ביותר, הרי השטח הגבוה מספק את האמצעים הטובים ביותר למתן אש ולתצפית.

* או אחרים שייקבעו לכך ע"י מפקד הכיתה. — המערכת.

** זו אינה אלא דרך פעולה אחת ולא תמיד נוהגים לפיה; לעתים קרובות, למשל, מבכר מפקד הכיתה להתקדם אל הגששים שהרגישו באויב, כדי לסקור בעצמו את המצב בטרם יחליט על פעולתו. — המערכת.

מכאן אתה למד, שהדרך הטובה ביותר היא זו המאחדת בתוכה את המעלות של השמים. מכיון שנחוק בהחלט להמנע ממתן אש עד אשר תקרב הכיתה אל עמדת האויב ממש, מוטב לבור את הקו הנותן את המסתור הטוב ביותר לכיתה.

שטח שאינו נראה לאויב מפני מבנהו נקרא "שטח מת". "שטח גלי" יקרא לקרקע העולה ויורד בשפועים רכים; הכיתה אשר תדע לנצל את החללים שבין שיפוע לשיפוע תוכל להתקדם מבלי שיראנה האויב, ותהיה מוגנת מפני אש. כן מונע שטח כזה כל נקודות-עזר לקבוע טוחים.

משוכות-נצרים ושיחים נותנים מסתור אידיאלי מעין האויב אך לא מן האש שלו. כדי לצפות את האויב מתוך כיסוי של שיח או גדר, או מתוך כל מסתור שהוא, עליך להשתוחח תמיד אל הקרקע; אחרי כן תתרומם לאט, כשאתה צופה למולך, תחילה על ברך אחת, אחרי כן על השניה, וכך תנסה להתרומם בצד הכיסוי. לעתים קרובות קל יותר לצפות מן החלק הנמוך של שיח או גדר; במקרה זה אתה עלול פחות להתגלות. לעולם אל תקרב אל מחסה ואל תתחיל בתצפית במצב של עמידה. כיתות המשמשות כפטרול-לילה צריכות לנוע בשקט, ורווח (של ארבעה או חמשה צעדים) מפריד בין איש לאיש. אם האיש הראשון בכיתה נעצר, עושים כל השאר מיד כמוהו.

אם אנשי כיתה הנמצאים בפטרול או בתחום שטח האויב מוכרחים להחליף דברים ביניהם עליהם לדאוג שקובעי הפלדה שלהם לא יפגעו זה בזה; בלילה עלול הקול הזה להשמע ממרחק הגון.

לעולם תשא את הרובה באופן שיהיה נוח להפעילו בלי שהיות ודאג לכך שחלקי הרובה הנוצצים, כגון עקב הקת או הברית, לא יתבלטו, ככל האפשר.

אם בקרבת הכיתה יש איזה אור, - זיקוקין, אור-פרוץ-קטור, או אופק בהיר - עליך להתקדם כשפניך וידיך שרויים בצל; לעולם אל תשא פניך או עיניך מבלי להאפיל עליהם. אפשר לראותם בלילה ממרחק.

אם יש חשש שהאויב נמצא בקרבת מקום, חייבים מפקדי הפטרול להעצר אחרי כל כמה צעדים בשביל לבחון כל אות אפשרי למציאות אויב. בליל ירח יש לנוע תמיד מצל לצל, ולנצל כל שקערורית ומשקע המזדמנים בנוף. אם הרגיש בך האויב השאר במקומך בשקט או שכב חרש על הקרקע. האויב לא יוכל למצוא את מקומך בלי חיפוש ממושך. לעולם אל תהלך לאורך קו-הרקיע.

יש לשים לב לפרטי הציוד כדי למנוע קול קשקוש, כן יש להמנע בהחלט מדיבור, משיעול אף מלחישה (לחישה מבין השינים עלולה להשמע ממרחק רב). מן המועיל יותר להשתמש באיזו צורה של איתות. אך אם יש נחיצות מוחלטת למסור איזו ידיעה או הערה בדיבור יש לעשות זאת באופן חרישי ביותר.

כשיש הכרח לסגת, אם אגב פעולה או מתוך שאתה נפתע על ידי כוחות אויב חזקים משלך, הסוג תמיד כשאתה ערוך ברוחים של מבנה פתוח, אולם מתוך הקפדה שלא להבדל משארית הפטרול. טוב ונכון הדבר לקבוע מראש מקום, אשר שמה יתכנסו שוב אנשי הכיתה, במקרה שהם מתפרדים אגב נסיגה.

אם האויב מפתיעך בלילה, עצור באשך והערך את עצמת האויב בדרך אומדנה לפי נצנוצי הרובים שלו. השב אש מתוך מחסה. תן עינך בנצנוץ-היריה של רובה-אויב, אחר כך תכוון את רובך לאותו מקום; חכה ליריה שניה ואז תשיב אש מהירה ומדויקת למקום שראית את הנצנוץ באחרונה.

אם ראית את האויב נע בעד סבכי עצים או פתחי גדרות, אל תוליך בשום

פנים את כיוון רובך בעקבותיו, אלא חשב היטב את הגובה המסוכן לו ביותר. פֶּן את רובך לעבר הפרצה הקרובה של הסבך או הגדר, תן לאויב להגיע אל כוונות רובך ואז תירה. לעולם אל תירה באיש יחיד, כי יש חשש פן תגלה על ידי כך את עמדתך לכוח אויב גדול הרבה יותר, והתוצאות עלולות להיות טרגיות. אם איש יחיד של האויב מתקרב לעמדתך, הוסף להסתתר עד אשר יעבור על פניך, או תכריע אותו מערפו, בלי להקים רעש, ומוטב שתעשה זאת בכידון. אם אתה נמצא במקרה זה בתפקיד של גשש לכיתתך, הזהר את הגשש־המקשר, והוא מצדו יזהיר את הפטרול. ואתה הוסף להסתתר ותן לאויב (האיש היחיד) לעבור על פניך, על מנת שהכיתה תטפל בו.

קרוב ביותר לשער, כי כל פלישת אויב, בין בסוככים ובין במטוסים מובילי-צבא, תעשה בשעות החשכה או בדמדומי אור השחר. מטעם זה חשוב מאוד שכיתות „משמר הארץ” תלמדנה היטב את סדרי הפטרול ודרכי פעולתו בלילה. ראשית כל עליהם ללמוד להבדיל בין אוהב לאויב. ביחוד חשוב לקבוע אמצעים להבחנה בכיתות אחרות של „משמר הארץ” העלולות לפעול בסביבה.

קרוב לשער, כי אירון של האויב שינסה להוריד צבא יטיל זיקוק בטרם ירד לארץ. על כל פנים קול המטוס בחוגו יתן איזה מושג על השטח בו נעשית הפלישה. בשעת הורדת סוככנים יחוג המטוס מעגל באויר כדי שכל אנשיו יגיעו לארץ בתחום של שטח מסוים ככל האפשר.

משהוזעקה הכיתה והיא מתקדמת להתקיף את האויב, עליה לערוך את עצמה במבנה של „ראש־חץ”. אם האויב מתעכב כדי לקבץ את כוחותיו, תוסיף החבורה להתקדם עד לנקודה נוחה. מפקד הכיתה תופס ראשון את עמדתו, והשאר מחכים בהסתר איש איש עד בוא תורו להתקדם ולתפוס לו עמדה. בכל זמן התמרון הזה אסור להשמיע הגה או איזה קול שהוא.

אם מפקד הכיתה בטוח למדי שקרבת האויב ומספרו מחייבים פעולה, יכוון כל איש מן הפטרול, ככל האפשר, את רובהו כלפי איש מן האויב, בסדר משמאל לימין. מפקד הכיתה ישתדל להתקרב כדי 25 מטר, לכל היותר, אל האויב בטרם יפתח באש. כיוון מדויק נחוץ כדי שצרור־יריות אחד יספיק לחיסול המתנגד. לאחר שמפקד הכיתה סבור שכל איש מכיתתו מכוון את רובהו אל איש מן האויב וכי כל נְצִרֹת הרובים הותרו, יתן אש; יריתו משמשת אות לכל השאר לירות בבת אחת.

אחרי צרור־יריות זה עליו להחזיק את החבורה במחסה, אולי נחוץ יהיה לתת צרור־יריות שני. אם מפקד הכיתה בטוח שהאויב הושמד, יתקדם עם כיתתו, כשהם עוברים את שטח הבינים, מלחיתים לארץ ומחזיקים את הנשק במצב הכן. יש להזהר מאוד בהתקרבות לאבדותיו של האויב. התבונן בהם היטב־היטב במשך שניות אחדות בטרם תתקרב לבדוק אותם. השְׁהִיָּה אחרי ירית הצרור לא רק מעירה מבוכה בלב שרידי־האויב, אלא שהיא גם מאפשרת לחבורה לחסל את השרידים מבלי לסכן איש. אחרי הפעולה חייב הפטרול לערוך בדיקה קפדנית ולאסוף את כל הנשק והתחמושת של האויב ולהסתלק עמם לעורף, או למעון הכיתה. אם אין לחבורה כל תחנה קבועה בקרבת מקום לשדה הפעולה, יש להחביא את הנשק בין שיחים עד שיהא הפטרול בטוח כי אין עוד כל אויב בסביבה ויוכל להסתלק אל בסיסו. אם יש הכרח לכיתה לסגת, אם משום שכוח האויב הוא גדול בהרבה משלה, או משום תנאים בלתי־נוחים לפעולה, תהא זו מחובתו של מפקד החבורה לדאוג

שאנשיו יוצאו מן המיצר מתוך סיכון מינימלי.

כיתה הנסוגה לנוכח האויב מכסה על נסיגתה על ידי שימוש במשמר-עורפי. חובתו להבטיח לגוף העיקרי של החבורה נסיגה שקטה. ראשית כל יש לסייר את הדרך חזרה, לשם בטחון מפני חשש מארב. סדר התנועה הזאת הוא כמעט כסדר ההתקדמות, אלא שהגששים אינם מתרחקים כל כך מן הכיתה.

אם בציוד הכיתה נכלל גם מקלע, על המקלען ועוזרו לתפוס, לאחר שקבלו פקודה על כך, עמדה החולשת על דרך הנסיגה. עמדה זו עליהם לתפוס במינימום של זמן, וממנה עליהם לכוון אש מתמדת אל נתיב התקדמותו של האויב. הפטרול יתפרש במידה מספקת בשביל לחמוק משדה האש, ואף הוא מצדו יתפוס עמדות כדי לכסות על נסיגת אנשי המקלע. וכך חוזר ונשנה הדבר עד שהכיתה תצליח להתרחק מדרכו של האויב, או עד שתוכל לתפוס עמדות הנותנות יתרון בידה, אשר מהן תוכל להחל שנית בפעולה בתנאים נוחים יותר.

מ א ר ב י ם

יערות וחורשות מהוות מקום אידיאלי למארב. שבילים העוברים במקומות מיוערים בצפיפות, מקום שיחים וגידולי-שרך עבותים, נוחים ביותר למטרה זו. אם אתה בוחר מקום למארב עליך לבדוק מראש אם יש כאן „דרך-הסתלקות“ מהירה ומוגנת, במקרה אם יחידת האויב תמצא חזקה מדי, שלא לפי כוחה של הכיתה. אולם קרוב יותר לשער, שכוחן של יחידות האויב שיש להתנגש אתן יהיה ככוח הפטרול בלבד, או לכל היותר כפלים ממספרו. במקרה כזה אפשר לחסל את רוב האויב אם תנתן תשומת-לב ודאגה מספקת לקביעת מקום טוב לפטרול ולמקלע שלו. ברימון-יד יש להשתמש רק אם הפטרול שלך מובטח במחסה מספיק מרסיסי הרמון. אם במארב אתה מוצא שיפועי-קרקע או גבושיות, או אפילו עצים גדולים תיטיב לעשות אם תשתמש ברימוני-יד ככל האפשר, בתנאי שהפטרול ימצא במרחק של 20 ירד, לפחות, מנקודת ההתפוצצות. לא מן הראוי להסתיר את הכיתה בתוך חריץ או תעלה. כי במקרה של תשובת-רימונים מהירה מצד האויב תהיה החבורה נתונה לכל עצמת ההתפוצצות בשטח מוגבל, והתוצאות תהיינה נוראות. כדי להיטיב את פגיעת המקלע טוב לקבוע על עץ סמוך, בעזרת פיסת-נייר או גיר, תו-כיוון מסייע. בהתוותך את האות הזה שים לב לכך שיהא בקו אחד עם לב „מסמן“ כשהוא עומד זקוף.

על הכיתה לתפוס עמדות בצד-השביל הנותן אפשרות להסתלקות טובה ביותר. יש לערוך את האנשים במבנה פתוח, בריוח של ארבעה-חמשה צעדים בין איש לאיש. מפקד הכיתה יתפוס עמדתו באמצע הטור, והמקלע צריך להיות קרוב אליו למדי, למען יוכל המפקד לכוון את אשו מכלי להשתמש בדיבור.

האות ליריה ינתן על ידי מפקד הכיתה. לאחר שנכנסה יחידת האויב לתחום המארב יירה מפקד הכיתה אל האיש הנראה לו כתופס בשורת האויב מקום דומה למספרו הוא. היריה הזאת היא האות לכל אנשי הכיתה לירות בבת אחת. מן הראוי שהמקלע יכנס ראשון לפעולה, ויתר אנשי הכיתה, המכוונים רוביהם איש-איש כנגד האיש אשר בשורת האויב ממולו, יכנסו לפעולה כמעט בעת ובעונה אחת עם המקלע. אף במקרה פעולה מן המארב יש לנהוג אותה הזהירות אגב התקרבות אל אבידות האויב, וכן לאסוף את כל הנשק והתחמושת. אם המארב נכשל יסתלק כל איש מן הכיתה לבדו, ואחרי כן יתכנסו יחד במקום הקבוע מראש.

ביעור סוככנים

פרק מתוך ספרו של המחבר "Hints For The Home Guard"

הגרמנים פיתחו ושיכללו את ענין הורדת הצבא על ידי אוירונים וסוככנים. ואין ספק שהם הגיעו למדרגה גבוהה של יכולת בתמרון זה, כפי שהוכח הדבר בארצות השפלה. אכן כל הדינים וחשבונות מוסרים, כי התמותה בין הצבא היורד היתה גבוהה.

סוככנים ביחידות קטנות נוהגים לרדת בשעות החשכה או הדמדומים. הם יתכנסו יחד, אם עליהם לפעול ככוח אשר עליו לכבוש מקום מסוים ולהכשיר את הקרקע לאחרים אשר יבואו; או שהם יתפזרו ביותר, אם עליהם לפעול כמרגלים ותבלינים. הם אולי ישכבו במנוחה עד אור היום, שאז יוכלו להתערב בין האנשים המהלכים בסביבות הכפר. על כן כל הנמצא מהלך בשעות החשכה יחקר מיד. הרי זו אחת המעלות של "משמר הארץ" שהם כולם אנשי המקום ויכולים לחקור את הזר מהר מאוד, בשאלם אותו שאלות בעניני המקום. יש לטכס שאלות כאלה מראש, באשר לעתים קשה למצוא בו ברגע את השאלות המתאימות.

משנראו סוככנים יורדים באיזה מחוז, קשה להיות בטוח שהם נתפסו כולם. צריך לעשות כל מאמץ כדי לתפוס את הרוב. הרי הם זרים בארץ זרה; כי אם גם מכיר אדם היטב את אחד המחוזות, אף-על-פי-כן אם יפול פתאום לתוך שדה, קשה לו לדעת היכן הוא נמצא. והן אך מעטים מהם, בערך, עלולים היו להיות במחוז קודם לכן.

כדי למצוא ולשבות אותם עלינו להעמיד עצמנו במקומם. עלינו לשאול את עצמנו, לשם מה באו? מה הם רוצים לעשות? באיזו דרך יבקשו לבצע את חפצם? אם נוכל לענות על השאלות האלה, הרי נוכל לדעת, בערך, את תכניותיהם. על כל פנים, מכיון שאנו מכירים את סביבתנו, יודעים אנו את המטרות הצבאיות החשובות אשר במחוזנו ויכולים לשער לשם מה בא האויב ומה ינסה לעשות. ענין אחר הוא, כיצד תיכנו לבצע את מעשיהם. אולם אפשר להכין על נקלה תכניות לסכל כמה שיטות התקפה ברורות.

ראשית כל אנוס האויב למצוא מהו המקום שהוא עומד בו; מטעם זה הוסרו כל השלטים והעמודים המציינים את שם המקום. הסוככנים הרוסים בפינלנד מצאו את דרכם על נקלה לפי עמודי הציונים ושמות הערים ותחנות מסילות-הברזל. הסרת השלטים אין בה כל תקלה בשביל תושבי המקום, ולפי שטילי-מכוניות פסקו כיום, אין זו אלא שאלה בשביל האנשים הבאים לרגל עסקיהם; אכן בשבילם הדבר מטריד מאוד. בימי חירום יעמדו זקיפים או אנשי "משמר הארץ" בכל פרשות הדרכים כדי לכוון את הצבא. ביקורים תכופים של מפקחים ידאגו לכך, שמקום איש המשמר לא יתפס באורח מסתורי על ידי סוכן גרמני, אשר אולי יתחפש כידידו של איש משמר, ש"זה עתה נסחלק לרגע"; ובינתיים כוונה התנועה במגמה בלתי נכונה. מיד אחרי כן יבקשו הפולשים להשיג ידיעות על אודות הצבא הנמצא בקרבת מקום, על מספרם, מקום מחנותיהם וסוגם, — אם זה חיל תותחים, חיל-טנקים או חיל-רגלים. שום ידיעות אסור לתת לאנשים שאינם מן המקום, אם אפילו הם לבושים מדים. קצינים יודעים היטב, היכן עליהם לקבל אינפורמציה; אדם ששואל אותך

יש לראותו כחשוד ועליך לשים עליו עין היטב כדי שתוכל למסור ידיעות עליו. כן עליך לזכור, שאם הוא מדבר אליך מעבר לגדר או למשוכת-נצרים יקשה עליך אחרי כן להכירו שוב, לפי שראית רק את חלק גופו העליון. צא ודבר אליו. החיילים הפולשים יקחו עמם מזון אשר עלול להספיק להם למשך ימים אחדים, וודאי שיקחו אתם קצת כסף, שטרות ניר אל נכון, ומזויפים אולי. זוהי אולי הסיבה להוצאה האחרונה של שטרות כסף בני לירה אחת, ויתכן שכל השטרות הישנים יוחלפו. אין ספק שמרגלים יוטלו בדרך האויר, אבל הם לא יהיו בשבילנו אותה הסכנה שהיו בשעתם בארצות אירופה. שם יכלו לשוב אחרי שאספו ידיעות, בדרך שאינה אפשרית כאן. מרגלים השולחים ידיעות באלחוט חשאי כבר נמצאים אולי כאן, ויתכן שהמרגלים המורדים לוקחים עמם מנגנוני שידור קטנים. מקובל היה לחשוב שהיורדים בסוככים זקוקים לגובה של כמה אלפי רגל, כדי להיות בטוחים שהסוכך נפתח בעוד זמן. אולם בסוככים המיוחדים מטפוס אָשְׁנֶר, שהגרמנים משתמשים בהם, יכול צבא לרדת מגובה של 100 מטר בלבד. אם הם נופלים מגובה רב הרוח מפזר אותם על פני שטח רחב ולא קל להם להתרכז או אף למצוא איש את רעהו. ואולם מגובה גמוך עלולים הם לנפול בתחום שדה אחד או שנים. כלי הנשק המתאימים מורדים בתוך כלים מובדלים, אשר משם אפשר לאספם. בשעת נפילת הצבא אין בידיהם אלא אקדוחים אבטומטיים, וכל אדם אשר רובה בידו יכול להתגבר עליהם על נקלה.

אנשי חיל התעופה של בנות-הברית במצוקה.

יש ללמוד להכיר את אנשי חיל התעופה המלכותי ואת כוחות התעופה של בנות הברית הנאלצים לפעמים לרדת בסוכך. ואלא הן הנקודות העיקריות שיש לשים לב אליהן: הללו ירדו למטה ביחידות, או שנים-שנים, או שלושה-שלושה, אבל לעולם לא ירדו יותר מששה בבת אחת. הם ירדו על הרוב מגובה הגון.

אפשר לראות את האוירון ואת סימניו, או שאפשר לראות ולשמוע בהתרסקו. לעולם יהיה קושי להבדיל בין סוכך אויב הנתון במצוקה ובין איש מחיל התעופה המלכותי. ואולם אנשינו יש להם פספורט מיוחד, ולאחר שירדו לא ירוצו לבקש להם מחסה. פקודות מיוחדות ניתנו לאנשי חיל התעופה המלכותי לסייע בזיהוי.

ה. לב

הצתה צבאית

אמנם במלחמה של עכשו תחולנה הצתות צבאיות בתחום החזית רק לעתים רחוקות, אבל השימוש הרב בפצצות-בערה המוטלות על ידי אוירונים באזורים וערים שבעורף גורם לנו כי נתעניין לדעת, מה הם העיקרים והטקטיקה שלפיהם נעשות ההצתות הצבאיות, מה יש לצפות בבחינה זו מהאויב, ואיך להתגונן מפניהן על הצד הטוב ביותר.

את המטרות שקובע לו האויב בהצתות-בערה אפשר לחלק לפי קבוצות, כדלקמן: האויב ינסה להרוס מעצורי-התקפה; הוא יבקש להשמיד דברים העשויים להועיל למתנגדו במלאכת-מלחמתו; ישאף ללחוץ לחץ מוסרי על האוכלוסיה האזרחית ולחולל בהלה ומבוכה בעורף צבאות המתנגד; הוא ישתדל להשמיד אוצרות-חמרים וכל מיני בנינים של המתנגד, כגון מחסנים, קסרקטינים, גשרים וכדומה; בשעת נסיגת צבאותיו-הוא ישאף להשמיד את אוצרות-חמריה ואת בניניו הוא, למען לא יפלו בידי מתנגדו להועיל לו; כללו של דבר: ההצתה באה בכל המקרים, שבהם נראית השמדת מטרות מסוימת באש כיתרון טקטי ממושך בשביל כוחותיו של המבעיר וכמגרעת טקטית ממושכת בשביל כוחות המתנגד. בערות העלולות להקל אך לשעה ולהכביד בעתיד על המצב הטקטי של המבעיר תבוצענה רק בשעת הדחק, בליט ברירה אחרת.

הבאת חומר-ההצתה למקום המיועד, אם אינה נעשית בעזרת קלעים, פגזים, או פצצות תבערה מאוירונים, אלא מוצאת לפועל על ידי חיילים, מבוצעת על פי העיקרים הכלליים של פעולות משמרות-סיוור תוקפניים. פעולה צבאית זאת המוטלת עליהם היא מטרת-שליחותם היחידה, ואין הם רשאים לסטות ממנה. עליהם להמנע מקרב, חוץ מבמקרה שאי אפשר להם לבצע את פעולתם בלעדי זה, או שאי אפשר להם להשתמש מקרב. במשמרות-סיוור של חפרים, פרשים, או רגלים, משתמשים בדרך כלל לביצוע הצתות בתחום הקרוב יותר לחזית. אולם בעזרת כלי-רכב משוריינים אפשר להעביר משמרות סיוור של חפרים או של חיל-רגלים דרך קווי האויב, או להורידם במטוסים מאחורי החזית של האויב (חיל רגלים אווירי).

גם פגזי-הצתה של חיל-התותחים או של חיל-הרגלים פועלים רק בתחום הקרב הבלתי-אמצעי. לעומת זה אפשר להשתמש בפצצות תבערה של אווירונים (וכן בכדורי ההצתה אשר למכונות-היריה שבאווירונים ובשאר אמצעי הצתה שלהם*) — הן בחזית והן בעורף הסמוך והרחוק.

משהחליט האויב לחולל תבערה יעשה את כל הנחוץ לביצועה וישתמש בכל האמצעים העומדים ברשותו והמוליכים אל המטרה. נחוץ לדעת את האמצעים האלה בשביל לאחוז באמצעי-מניעה מראש, כדי לשחק את פעולתם ככל האפשר.

*

מוזג-האוויר עלול לשים את התבערה לאל, או ללבות את האש עד כדי השמדת מטרות-ההצתה בצורה מקפת ומהירה ביותר. הרי שלפני ההצתה יש להביא בחשבון את כל הידיעות המקומיות על מוזג האוויר (מגמת הרוח הרגילה, אותות-גשם וכו'), ידיעות של התחנות המטיאורולוגיות הצבאיות וכדומה.

מהלך הבערה עשוי להיות מושפע במידה הגונה מאמצעי ההצתה. עליהם לפתח במהירות האפשרית את האש ולמעט את זמן השרפה. חמרי-ההצתה המפתחים טמפרטורה גבוהה של בערה ופולטים חום הרבה וחמצן לסביבה מתאימים ביותר להצתות צבאיות. בכל הצבאות נמצאים אמצעי הצתה כאלה בצורת רמונייד, קלעים, פגזים ופצצות תבערה.

*

* בקיץ 1940 פיזרו אווירונים בריטים מאות אלפי "עלי-הצתה" מעל יערות גרמניה ושוודות תבואתה, שגרמו, לפי הדעת הגרמנים עצמם, נזק רב. — המערכת.

פרטי מלאכת ההצתה על ידי פטרולים מציתים, על ידי פגזים או קלעי-תבערה או על ידי הטלת פצצות תבערה הם ענין ללימוד ולאימון בסוגי-הנשק השונים. יש הברל חשוב בין הצתה על ידי פטרולים ובין הצתה על ידי ירית פגזים או קלעים מציתים או פצצות תבערה, והוא, שבשעת יריות והטלת פצצות גדול כוחו של המקרה – ככל שגדול יותר מספר הקלעים או הפצצות כן בטוחה יותר פעולתם. ואילו פטרולים יכולים לתור ולמצוא בעצמם את מקומות ההצתה הנוחים ביותר. עליהם להבטיח עצמם, ובשעת הצורך ינהלו קרבות-אש ממושכים עד אשר יבצעו את שליחותם.

לאחר שההצתה מוצאת אל הפועל והאש מתחילה להתפשט ישאף האויב למנוע כל פעולת כיבוי; זאת יעשה על ידי יריה ממושכת של תותחים או על ידי יריות מן האויר. היריות תהיינה מכוונות לא רק אל מקום התבערה וסביבתה הבלתי-אמצעית, כי אם גם אל דרכי המסע של הצבא ואל מקומות-ריכוזו.

*

במלחמה הזעירה רווחת הפעולה של הצתה צבאית. איש המלחמה הזעירה או חבר הכנופיה, אף איש „הטור החמשי“, יכול להתערב על נקלה באוכלוסיה האזרחית ולשאת עמו בלא-רואים את חומרי-ההצתה, כדי להביאו למקום ההצתה ולהעלותו באש. הנהגת המלחמה הזעירה צריכה לבחור לה בהקפדה את מטרת ההצתות. כי על הרוב נערכת מלחמה זעירה בארץ הלוחמים עצמם, כנגד אויב פולש, וכל נזק שנגרם עלול לפגוע בעניני האוכלוסיה של הארץ. יש איפוא להביא בחשבון גם את הרושם המוסרי ולא רק את התוצאות הטקטיות בלבד, באשר לעתים נשען הלוחם הזעיר במידה רבה על תמיכתם של תושבי הארץ, או של חלק מהם. אך יש אשר מלחמה זעירה נהפכת למלחמת-נואשים, שאין מתחשבים בה עוד לא בנכסים חמריים אף לא בתוצאות מוסריות, והטקטיקה נקבעת רק לפי מטרת-הקרב הסופית.

אם נוקטים במלחמה הזעירה בפעולות הצתה צבאית, ונגשים לפעולות אלו מנקודות-ראות טקטיות, אזי בוחרים במטרות הצתה המשמשות את האויב במעשה-מלחמתו, ואשר השמדתן תהיה לו בלתי-נעימה ביותר ותורגש מאוד מאוד, כגון תחנות-פיקוד, מקלטים, מחסנים, מפעלים, מרכזי תחבורה, רכוש האויב וכדומה. במקרים כאלה נוהגים, בדרך כלל, לפעול במציתים משתהים, כלומר אמצעי-ההצתה המתחילים לפעול מקץ זמן מסוים.

בצירוף עם מעשה-ההצתה אפשר לפעמים לשים מארב לחבר המכבים ומגיניהם. או לעורר בהלה ומבוכה. במקרים כאלה משמשת ההצתה עצמה רק כאמצעי-משיכה, ונודעת לה חשיבות פחותה מאשר לסביבת המטרה המוצתת; אכן זו צריכה להתאים למארב או ליצירת הבהלה.

הדברים האמורים לעיל בנוגע לביצוע מעשי-ההצתה צבאיים מכילים גם רמזים. כיצד אפשר למנוע תבערה, או למנוע נזק לאחר שפרצה. ישנם קוי-הנהגה כלליים אחדים, אשר כוחם יפה הן לגבי פטרולים מבעירי-אש, והן לגבי קלעי תבערה ופצצות תבערה: יש להרחיק מן המקומות החשובים מבחינה טקטית או צבאית כל חמרים מיותרים הניתנים לבערה (הרחקת גרוטאות ובלאי). בערים וכן בשאר מקומות ישוב, שסכנת מפציצים מרחפת עליהם, מוטב לעשות ביעור גרוטאות כאלה בכל הבתים. אחרי כן להספיג את המקומות בחמרים נספגים המשמשים

כנגד אש, במידה שהדבר הוא בגדר האפשרות בכלל. להכין מראש אמצעי כיבוי. לאמן מכבי-אש ולאמן את כלל התושבים בכיבוי-אש. לשמור על נקודות חשובות מפני פטרולים מבעירי-אש על ידי משמרות של מכבי-אש. לתכן תכניות כיבוי. להכין רזרבות להגנה על פלוגות מכבי-האש ועל פעולות הכיבוי. לאחוז מראש באמצעים כנגד פעולת האויב להפריע מרחוק את פעולות הכיבוי. לאחוז במעשי-תגמול ולגרום הצתות לאויב. לתת הוראות עממיות לאוכלוסים על ההתנהגות בשעת מעשה ועל המלחמה בהצתות.

במלחמה הזעירה קשה למנוע הצתות כשם שקשה למנוע שאר מעשי אלימות. השמירה על כל המקומות הבאים בחשבון צריכה להיות מקפת ונתונה לפיקוח מתמיד. משפרצה תבערה חייב ראש פלוגת מכבי-האש וחבר מגיניה לשער מיד את סכנת המארב ולשקול במהירות הבזק את כל האפשרויות. מכיון שפעולות כאלה נעשות על הרוב בשעות הלילה, יש לשאוף להפתיע את האויב במארבו. בדרך כלל יש צורך להרכיב את הכידון מיד, עם יציאה לפעולה, ולהחזיק במוכן רמונייד להתקפה. אין לשלוח גששים לפני, שלא יגלו בטרם עת את דבר התקרבות פלוגתם הם; בלילות ירח בהירים יש לתת להם להפליג קדימה רק במידה שאפשר למנוע על ידי כך התקפת-אש מטוח קרוב ביותר. אם הכונה היא לאגוף את האויב האורב או לתקוף אותו מערפו אין נוהגים, על הרוב, לבצע את הפעולה על ידי שתי חבורות או יותר, כדי למנוע התנגשות של חבורות כאלה. רק חיילים נועזים, שאינם נרתעים מפני קרב-מגע יזכו בנצחון בהתקפת-לילה כזו. גם ההתקרבות אל מקום-השרפה, גם ההתרחקות מן המקום צריכה להעשות פרקים פרקים. יחידות-ההבטחה צריכות להמנע מבוא בחוג האור של התבערה. בפעולות-הכיבוי יש להתחיל רק אחרי הבטחת מקום-התבערה. רק במקרים מיוחדים, כשאוביקט-ההצתה הוא חשוב ביותר והתבערה נושאת עמה סכנה רבה, אפשר לסטות מן העיקר הזה.

בעוד שבתחום החזית נעשות הפעולות כנגד פטרולים מבעירי-אש, וכן כנגד קלעי תבערה ופצצות תבערה, רק על ידי חיילים בלבד (חוץ מבמצבים מיוחדים, בשעת "מלחמה זעירה"), הרי בחלקי הארץ שבעורף החזית יש הכרח למשוך אף אנשים אזרחים לפעולה נגד הצתות. הרושם הרב אשר לפצצות-תבערה קטנות המושלכות בהמון בערים מחייב להקים איגודים כאלה על יסודות-חובה. הדבר הטוב ביותר הוא, שבכל גוש בתים, או, טוב מזה, בכל בית ובית, ימצאו כמה אנשים מאומנים, אשר יוכלו למנוע מיד כל היזק מאת פצצות התבערה. זה לא כבר נמסר בעתונים, שבשעת התקפה גדולה בלונדון יצאו לפעולות-כיבוי לא פחות מעשרים אלף מכבי-אש. בחדשים האחרונים הוטל שם גם שירות חובה על כל בעלי הבתים, - שירות המוני של "זקיפי-דליקות".

אין בפזננות משום סתירה לרוח הנאמקרטית; אותם האנשים אשר יסרו את הרפובליקה שלנו בפעל למדו לשלום ברוכה ובאפף. מצנינים היו בכשר-הקליעה שלהם, בכחם לסכל גופני ובידיעתם את הארץ.

הסינמור קבוצה לודג', ב"אמריקן מגזין"

„מלחמת העם“ כנגד „מלחמת הבזק“

(הערות לחבוריו הצבאיים של תום וינטרינגם)

בערב ההתמוטטות הצרפתית נשא פול רינו, נשיא המיניסטרים האחרון של צרפת החפשית, נאום בבית הנבחרים, בו ניסה לתת ביאור לשברון שחל לכאורה באורח פתאומי ובלתי-צפוי כל-כך. „עובדה היא“, אמר רינו, „שהתפיסה הקלסית של הנהלת המלחמה, אשר עמדה לנגד עיני הגנרלים שלנו, ואשר עליה נוסד בנין הצבא שלנו, הוכרעה לגמרי על ידי תפיסה חדשה. תפיסה חדשה זו מתבססת על השקעת דיביויות משוריינות כבדות בהמון, על השימוש העצום בנשק-האוויר, על הקמת מבוכה בערפו של האויב בעזרת צבא-סוככנים ופלישות של יחידות ממונעות ובעזרת סוככנים ומרגלים לאין ספור המפיצים שמועות-שוא ומבצעים מעשי-טירור; תפיסה זו הופכת את כל העיקרים והשיטות, המקובלים בהנהלת המלחמה, על פיהם. תעודת השעה היא למצוא דרכים לעמוד בפני השיטה החדשה הזאת!“

לפני תעודה זו, שצרפת לא הצליחה למלא אותה, עומדים עכשו כל עמי תבל, שעדיין חפשים הם, או שנלחמים על שחרורם מעול הנאציות. במלחמת ספרד בשנות 1936-1938 כבר היתה מכונת מלחמת הבזק שלמה ברבים מגלוייה החשובים ביותר. אכן מעטים יכלו לעקוב אחרי מהלך-התפתחות זה ולהכיר את השיטות שניתן להשתמש בהן בהצלחה נגד מכונת-מלחמת-הבזק. אחד המעטים האלה היה הסופר והחייל האנגלי תום וינטרינגם.

איש-הרוח היה לאיש-צבא.

פרשת חייו של וינטרינגם היא אפיינית לדורנו. הוא נולד על סף המאה העשרים להורים דמוקרטיים טפוסיים מהמעמד הבינוני. („הורי הם הליברלים הנאמנים ביותר שהכרתי“ כותב ו. בעצמו). בן שבע-עשרה הוא הולך לחזית-המערב (במלחמת 18-1914). שתי שנים נלחם בחזית פלנדריה והגיע לדרגת קפיטן. השנים שלאחר המלחמה – המשבר הכלכלי, חוסר-העבודה ההמוני, השביתות, תהלוכות הרעבים, ולעומתם התקוות הסוציאליות הגדולות, – כל אלה טובעים בו את רשקם. והרי הוא פועל כסוציאליסט ופציפיסט, כנואם, עתונאי ומארגן. בינתיים מתחילים גלי הנאציות לגאות באירופה. בשנת 1933 הכה היטלר לרסיסים את תנועת הפועלים הגרמנית האדירה, ללא מתן יריה אחת; בשנת 1934 נלחמים הסוציאליסטים האוסטרים לשוא על גבי המתרסים; בשנת 1936 כבר נתחזקה הנאציות למדי בשביל לערוך מראש, בעזרת התערבויות פוליטיות חיצוניות, את תכניות-המלחמה שלה לעתיד, והרי היא מסייעת לדיכוי הריפובליקה הספרדית. וכאן חל מפנה בהתפתחותו של וינטרינגם: „הרוצה להיות חפשי, חייב להיות חזק!“ ואיש-הרוח נעשה חייל. הפציפיסט עובד תחילה כמדריך לאימון במכונות-יריה בבריגדות הבין-לאומיות, לאחר זה הוא משתתף בהקמת הבטליון האנגלי של הבריגדות, אף עומד אחרי-כן בראשו ומפקד עליו בהצלחה בקרב ליד חרָמָה (Jarama). מקץ זמן-מה הרי הוא ראש המדריכים בבית-הספר לקצינים במדריגֶרס, ובאחרונה נעשה קצין המטה של הבריגדה ה-15 „הבין-לאומית“. אחרי שירות במשך חמשה-עשר חודש, שבהם נפצע פעמיים, הוא עוזב את ספרד, עם פריקת איגודי המתנדבים הבין-לאומיים.

המעבדה של מלחמת הבזק.

וינטרינגס חזר לאנגליה, ועמו אוצר נסיון עשיר. הוא ראה ולמד בשקידה כאיש משכיל, מתוך ישרנות של איש-הרוח, המוכשר לניתוח בקרתי; לא כתייר צבאי עשה בספרד, כי אם כקצין-שדה בחיל הרגלים, – אותו חיל, אשר מאז ועד היום הרי הוא נושא על שכמו את עיקר המשא בקרב, – על אף כל התקדמות המיכון בימינו – והוא גם המכריע, סוף-סוף, בקרב.

וזה אשר ראה ולמד: אמנם בספרד, בשנת 1936–1938, היתה מכונת-מלחמת-הבזק קטנה עדיין, רק כעין "תבנית של מעבדה"; אבל רוב פרקיה הידועים לנו כבר היו בעין: חיל-האוויר המשמש, כארטילריה טסה מכין בעזרת מטוסים צוללים את התקפת הרכב המשורין וחיל-הרגלים; נערכות שם הפצצות-הטירור הראשונות, המסמנות את הקו הישר בו הלך היטלר את דרכו מגרניקה (בספרד) ועד קונטרי ולונדון; נעשים שם נסיונות (אמנם לעתים רחוקות) להתקפות של רכב משורין, תחילה על ידי טנקים קלים ובינונים, ביחידות לא-גדולות ביחס; מנסים צירופים של קלעי-אופנוע ומכוניות משורינות, כדי לקבוע את ההרכב הטקטי ואת הציוד בשביל כוחות הסיור של הדיביויות המשורינות; שם נבחן הנשק המגוון למאוד של חיל-הרגלים הגרמני באפשרויות-הגומלין שלו: תת-המקלע, המקלע, מכונת-היריה, המרגמה בת 45 ה"מ ובת 81 ה"מ, התותח האנטי-טנקי בן 87 ה"מ ותותח חיל-הרגלים בן 7.5 ה"מ; שם נוצר למעשה התותח החדש בן 8.8 ה"מ, המשמש את ההגנה האנטי-מטוסית הגרמנית. מלבד זה מתפתחת שם כל אותה האסכולה של המתודיקה הטקטית החדשה, אשר עליה עוד ידובר להלן – עד להקמת "הטור החמשי", שנקרא בשם זה לראשונה על ידי פרנקו באחד מנאומיו. "ציר" גרמני בלתי מתבלט ניהל את כל "הנסיונות" הללו, – הגנרל-לויטננט קייטל, שהוא כיום ראש הנהלת הצבא הגרמני.

אולם וינטרינגס ראה שם לא רק את מכונת מלחמת-הבזק בהתהוותה. הוא ראה שם גם עם, שהודהם מפעולת המכונה הזאת כמעט באותה מידה שהודהמו בה אחרי כן הפולנים, ההולנדים, הבלגים והיוגוסלבים, והעם הזה ידע בכיו למצוא אמצעים ודרכים לרסן את המכונה הזאת במשך שנים, ואולי יכולים היו אף להשבית אותה לגמרי, לולא מנעו מנהיגיהן של אומות דמוקרטיות, אנשים השייכים כיום ברובם לעולם העבר, מאת הרפובליקה הספרדית עזרה בחמרים, לעומת רבוי החמרים אשר היו ליריביה. את פרי התבוננותו ונסיונותיו כינס וינטרינגס בשלושה ספרים (Deadlock-War – How to reform the Army – English Captain). בהם הוא מתאר את הדרכים החדשות בהנהלת המלחמה, מעורר להתכוננות לקראת השתערויות נאציות ומסביר את שיטות ההגנה. ואלו הן, בקירוב, הנקודות החשובות ביותר שבמסקנותיו.

לקח ספרד והשפעתו על אורח הקרב, על
זיונו ואימונו של חיל-הרגלים המודרני.

אפיה של כל מלחמה ומלחמה נקבע במדה רבה על ידי ההתפתחות התכנית של התקופה ועל ידי שיטות הייצור שלה. הגורמים המציניים את ההתקדמות התכנית של המאה העשרים הם: המכונה האוטומטית המצרת בהמון ומנוע-הנפץ. לפיכך תתנכר המלחמה המודרנית: בנשק האוטומטי היוצר כוח-אש בהמון מצד אחד, ובמנוע – כאמצעי-הובלה ותחבורה

וכאמצעי-קרב (הטנק והמטוס) – מצד שני. עובדות אלה מחייבות תמורה שלמה בטקטיקה, הן של ההגנה והן של ההתקפה. כנגד כובד ההתקפה, הקולעת במתנגד טונות של פלדה בצורת הכנה ארטילרית ומטוסית, וחוזרת ומטילה בו טונות של פלדה בצורת שדרות הטנקים יורקות-האש. – כנגד כל אלה אי-אפשר לו למתגונן לעמוד כחומה קפואה. הלחץ הגובר יפרצנה. ההתגוננות המודרנית היא, לפי הגדרתו של וינטרינגם, רשת סמיכה שניתנת בכל מקום ללחץ ואינה ניתקת בשום מקום. לא קוים ארוכים של מערכת-חפירות קפואה או כלאי-ביטון, כי אם רשת הקלועה מחתרות, קטעי חפירות, קנים רבים לאין ספור, שבכל אחד מהם שוכנת כיתה, או מחצית הכיתה, מזוינת במקלעים או ברובים אנטי-טנקיים, והקנים האלה מחוזקים על ידי נקודות משען בצורת מצודות-שדה קטנות מבוצרות, או בצורת עמדות של מכוונות-יריה כבדות ותותחים אנטי-טנקיים. בתוך רשת זו נלכדו ונשברו במשך שנתים רוב מהלומותיה של מכוונת-המלחמה הנאצית-פשיסטית בספרד. תחת לחץ כבד נסוגות משמרות הקנים האלה, אשר כל אחת מהן היא יחידת-קרב בפני עצמה, מותרות באופן זמני לאויב על שטח הקרקע, ואחרי כן כשהן מתחזקות על ידי המילואים, המוכנים בירכתי הרשת הזאת מחוץ לתחום פגיעתה של הארטילריה האויבת, הרי הן משתערות על האויב בהתקפה נגדית והודפות אותו שוב לאחור. זהו העיקרון של ההתגוננות הגמישה שטופחה בשעתה על ידי לודנדורף. לנוכח שיטת התגוננות כזאת, אשר יש בידה להשתמש בשלמות בכוח ההודף של נשק-המכונה המודרני, אנוס גם התוקף לבקש לו דרכים חדשות. נביא כאן שוב את דברי וינטרינגם הציוריים כלשונם: „ההתקפה המודרנית אינה ניתכת כמהלומת אגרוף, אלא שהיא מגששת קדימה ופורצת לה דרך בצורת אצבעות ארוכות אשר צפרני פלדה להן“. לא בצורת גלים צפופים, כי אם בפורמציות קטנות, במחלקות וכיתות, פועלת האינפנטריה המודרנית כנגד הרשת הסמיכה הזאת של ההגנה האֶלֶסְטִית. בחסות הניתנת על ידי פני הקרקע, בחסותם של „שטחים מתים“, של חשכה או ערפל, נדחקים הכוחות הקטנים האמורים ועוברים על פני נקודות המשען החזקות של האויב, מתאמצים לחדור לעומק החזית שלו, לכבוש מאחרי הקוים שלו נקודות חשובות מבחינה טקטית, להרוס או לקלקל את דרכי תחבורתו, לנתק את קשרי-הטלפונים שלו, להתנפל על מגרשי-התעופה שלו, על מרכזי-פיקודו, על מחסני-תחמושתו, ובדרך זו לפרוץ פרצות ברשת, ולפתוח דרך לפני התקפות המוניות יותר, כגון של פלוגות, בטליונים, בריגדות. זהו עיקר ההתקפה על ידי הסתננות מעמיקה, שראשיתה בחזית המערב בשנת 1918, ולידי שכלול גמור הגיעה בספרד. דיביזיות רפובליקניות שלמות, מפורקות למחלקות וכתות של הסתננות, עברו בשנת 1937 „כנחיל יתושים“ את נהר אֶפְרוֹ וערכו פעולת התקפה מוצלחת על האויב שעלה עליהן לאין שיעור בכמותו. השימוש בסוככנים אינו אלא דרגת-התפתחות קיצונית של עיקר ההתקפה על ידי הסתננות.

מתוך שתי השיטות הטקטיות החדשות הללו – התגוננות גמישה והתקפה על ידי הסתננות לעומק, – שהגיעו לידי שכלול רב בספרד ולידי שימוש בקנה מדה גדול במלחמה שבימינו, נובעת מסקנה חשובה ביותר, והיא: אינדיבידואליזציה של הטקטיקה. מפקדי המחלקה והכיתה, שנחשבו כנחות-דרגה לפי העיקרים והתקנות של הצבאות בארצות רבות וחייבים היו למלא בפשטות אחרי הפקודות הניתנות להם, מקבלים במסגרת הטקטיקה החדשה חופש-פעולה רב ואחריות עצמית. עליהם לערוך תכניות בעצמם, לבוא לידי החלטות ללא קבלת פקודות

מאת הממונים עליהם. המפקד הנמוך נעשה מנהיג אופרטיבי. יתר על כן, גם מאת החייל הבודד, – איש חיל-הרגלים המסתנן, הסוכן, איש הטנק – תדרש מידה גדולה של עצמאות ויזמה אישית. נמצא, שדוקא בדור מלחמת המכונות נעשה תפקידו של היחיד הלוחם מכריע וחותר-גורל יותר מאשר לפניו.

את כל אלה ראה וינטרינגם בספרו. כמו כן ראה שהלוחם הבודד יכול להתגונן בהצלחה מפני מכונות המלחמה, אשר לכאורה אין לעמוד בפני כוחן. ניצול פני הקרקע, אימון נמרץ בהלכות כיסוי ותנועות לילה אפשרו לצבא הרפובליקני להוריד עד כדי מינימום את אבידותיו מהתקפות-אוויר, על אף היתרון המדכא של חיל-התעופה הנאצי-פשיסטי*. – חיל הרגלים הרפובליקני, שכושר-המלחמה שלו בגר במהלך המערכה, הצליח לעתים, בקרב של פנים אל פנים, לעצור בעזרת פצצות-בנזין ורימונים אנטי-טנקיים את יחידות הטנקים, – מבשרי הדיביזיות המשורינות של גרמניה – ולהשמידן.

וינטרינגם מצא, ששיטות הקרב החדשות והאינדיבידואליזציה של הטקטיקה מחייבות לריפורמות בשטח הציוד והאימון, ולפי ששיטות אלו מיוסדות על טיב הלוחם היחיד, הרי הן דורשות ממנו דרישות מיוחדות מבחינת העמידה הרוחנית והמוסרית, מבחינת העצמאות והיזמה האישית. בשטח הציוד הרי זה אומר: שאף היחידות הטקטיות הקטנות ביותר, כגון המחלקה והכיתה, צריכות להיות מזוינות בכוח-אש הגון, על ידי מכסה הגונה של נשק אוטומטי קל, בעיקר בצורת תת-מקלע ומקלע, ומצוידות בכמות גדולה של רימוני-יד המיוחדים להתגוננות מפני טנקים, וכן בנשק תומך-מקרב, כגון מרגמות קלות או רימוני-רובה, – על מנת להתגבר בכוח עצמן על קני-התנגדות של האויב, או כדי להטיל רימוני-עשן בשביל לכסות על תנועת צבאן הן. ביחידות יותר גבוהות של חיל הרגלים נתגלתה הנחיצות של „ארטילריזציה“, כלומר הצורך להעמיד לפקודתן, ככל האפשר, תותחים קלים ונוחים לתנועה. וכן נתגלה הצורך בסיפוח יחידות תכניות ויחידות קטנות של פרשים או רוכבי-אופנוע. בשטח האימון נתגלה, שמצדדי אותה האסכולה הצבאית הרואה בתרגול-סדר את אמצעי-החינוך הטוב ביותר היא לחייל, מעלימים עין לגמרי ממלאכת-המלחמה המודרנית, כפי שהיא במציאות. „בימי מלחמת קרים (1854/6) – כותב וינטרינגם – עשו החיילים בקרב את אשר לומדו בככר התרגילים. כיום עליהם לעשות את ההפך הגמור. התרגול מלמד לתנועות אוטומטיות, לצעידה מותאמת כחוליה קבועה בשרשרת, כאבר בגוף הערוך בשורות ישרות. ואילו במלחמה המודרנית חייב החייל לשכב, לזחול או לרוץ, והוא נתון לנפשו; האיש הסמוך ביותר אליו רחוק ממנו מרחק של מטרים, וכל קו ישר אינו אלא התאבדות, מחמת סכנת אש מכונת-יירה אוגפת וסכנת תצפית מן האויר. התרגול מלמד את האנשים לציית לפקודות מסוימות בלתי-אמצעיות, ואילו בקו של איזור ההתגוננות הגמישה, בפטרול-ההלם של ההסתננות-לעומק אין הם מקבלים כל פקודות מפורטות. עליהם לחשוב. והרי זה נוגע כבר בשטח העמידה הרוחנית והמוסרית. הטקטיקה המודרנית אינה דורשת אנשים-אוטומטים, אלא אנשי בינה, המחוננים בכשרון להבין פקודות ולפעול על אחריותם הם, אנשים היודעים לשם מה הם גלחמים, אשר מתוך ידיעה זו ולא מתוך התרגול האוטומטי הם שואבים את הכוח לשאת במוראי המלחמה. לא דמות השדרה, הצועדת בקצב על פי מאמר הסרג'נט המתרגל, אלא דמות של איגוד

* ראה מאמרו של וינטרינגם, מערכות ב-ג – ע' 60. – המערכת.

ספורט המיוסד על יזמה ושיתוף-גומלין, דמות של קבוצת פועלים בעלי רמה מקצועית גבוהה בבית-מלאכה או בבית חרושת – כזה יהיה הסמל האידיאלי של יחידת הקרב המודרנית.

מלחמת העם כנגד מלחמת-הבזק

חומר נסיוני זה שאסף תום וינטרינגם והמשנה הצבאית המיוסדת על החומר הזה, שאותה לא פסק מלשנן ברבים מתוך כוונה להגשים במולדתו ריפורמות צבאיות מסוימות, הוכיחו את ערכם המלא בשעה ש"המעבדה בועיר אנפין" של מלחמת-הבזק בספרד תפחה וגדלה והיתה למפלצת משתוללת בארצות אירופה ומאיימת על אנגליה עצמה. ברור, שמכונת מלחמת-הבזק של הנאצים תעצר ותשבר רק על ידי צבא אשר למד את לקחי המלחמה בספרד ולקחי השנים הראשונות של ההאבקות הנוכחית, ואשר גם מבחינת הכמות של הציוד החמרי יהיה כוחו שקול כנגד כוחו של האויב. – אבל עוד לא די בזה. יש צורך גם בצבא שני. תום וינטרינגם קבע גם את הנוסחה לכך: מלחמת העם כנגד מלחמת הבזק. בכל ארץ שהאויב הנאצי משתער עליה לכבושה, עליו למצוא שם את כל העם או חוץ בנשק. כל איש מוכשר לשאת נשק בארצות הנלחמות על שמירת החופש והדמוקרטיה בעולם, חייב להיות את אשר היו חיילי הצבא העממי הספרדי לאחר אימון של כמה שבועות: "חייל, בלתי סדיר" ממדרגה ראשונה במלחמה המודרנית – בלתי סדיר רק במובן זה, שעליו לפעול ביחידות קטנות ובנשק קל, אבל סדיר ביותר מבחינת כוחו לקרב. הולנד, בלגיה, צרפת יכולות היו להנצל מפני הסוככנים, מפני חיילי-האופנוע ובריגדות הטנקים לולא נתפלגו לשני חלקים – לצבא ולפליטים, לו היו אומה אחת האוחזת בנשק. על ידי יצירת "משמר הארץ" באנגליה מתגשמת בפעם הראשונה מלחמת העם נגד מלחמת הבזק. וינטרינגם כינס את לקחי נסיונותיו ודעותיו לספרו "דרכים חדשות במלחמה", בהפיצו את הדעות האלה, וכן בנהלו מרכז חשוב לאימון נתן מכוחו במידה רבה למפעל הגדול של "משמר הארץ".

קפטן סיריל פולם

לקח משדה-המערכה הצרפתי

נתפרסם ב"טיימס" מן ה-9 לאוגוסט, 1940 – המ'.

ההערות על הטקטיקה הגרמנית והצרפתית שנתפרסמו ב"טיימס", בשם "מגמות חדשות בטקטיקה", ניתנות להשלמה על פי ידיעות ממקורות צרפתיים. מקורות אלה מחזקים את הרושם, כי בעוד שהגרמנים פיתחו במדה רבה את אמנות המלחמה, וביחוד חשבו ומצאו דרכי-פעולה כנגד הטקטיקה שלהם גופא להגנה בעומק, הוסיפו הצרפתים למן שנת 1918 לקפוא על הטקטיקה שלהם או אפילו להתנונן בה. בהתקפה, בהגנה, בשימוש בארטילריה, בסיוור – בכל שטח ושטח – אנו מוצאים, לפי בקורת צרפתית עצמית זו, חוסר דמיון, יזמה, אף מרץ, ונראה כי חולשה מסוימת של הציוד מצדיקה כל זה רק במידה פחותה. ידיעות אלה יש בהן ענין מיוחד, באשר הן דנות על אזורים בחזית, אשר בהן לא השתמשו הגרמנים בטנקים, בעוד שרוב הדברים שנתפרסמו עד עכשיו דנו בטקטיקה של מלחמת טנקים.

כפי שאפשר היה לשער הכינו הגרמנים את התקפותיהם על ידי תצפית אויר וקרע קפדנית; בתפקיד זה הכניסו חידוש – זו ההעזה של משמרות-הקשב, שלעתים חיברו חוטי טלפון שלהם אל חוטי הטלפון הצרפתיים, ושל פטרולי-הסיוור שָׁתְרוּ מַעֲבָרִים אפשריים להסתננות בעתיד ולמדו להכיר את עריכת כוחות ההגנה ומנהגיה. ההסתננות היתה מתחילה בלילה הקודם להתקפה: פטרולים בני שלושה אנשים, עברו בין משמרות הצרפתים במעברים שסוירו קודם לכן. עם שחר התחילה הארטילריה בהרעשה נמרצה, שארכה כמה שעות, ואותו זמן הוסיפו היסודות המסתננים לחדור עוד ועוד, ורשת הטלפונים הצרפתית, גם הנטויה לצדדין וגם המתוחה מן החזית לעורף, נותקה. אש המקלעים ששולחה במשמרות הצרפתיים באגפם, או אפילו בערפם, עוררה בחילות-המצב את הרושם שהיחידות בשכנותם נהדפו לאחור וכי הם עצמם מוקפים. משהיו נסוגים, היו באים היסודות המסתננים של האויב בעקבותם ומציקים להם. אך אם חילות-המצב הצרפתיים הוסיפו להחזיק במקומם, היו הגרמנים פותחים בהתקפה בכוחות גדולים. על פי אות מסוים היתה הארטילריה שלהם מאריכה את הטווח שלה והצבא המסתער התקדם במבני-קרב צפופים, אף מבלי לטרוח לנצל את פני-הקרע, ובה בשעה השתדלו היסודות המסתננים למנוע את המתגוננים מכל פעולה נגדית. המתקיפים, שנקטו בשיטתם משנת 1918, זרמו דרך הפרצות, אולם לא התעקשו בהתקפת נקודות ההתנגדות החזקה. במסיבות כאלה קרה הדבר לפרקים, שחילות-המצב הצרפתיים בנקודות החזקות נסוגו מאליהם, שלא להיות מוקפים. אותם שהוסיפו לעמוד בהתנגדות הוכרעו עס-רדת הלילה באש מרגמות, שהיתה על פי רוב אש מציתה באם מרכז ההתנגדות היה כפר. נמצאנו למדים, שלמעשה, לא רב היה כוחם של מרכזי ההתנגדות האלה לעצור בעד זרם ההתקדמות של ההתקפה דרך הפרצות.

•

כמה מן הקצינים הצרפתים מצאו משום-מה, שעקרון ההגנה בעומק הוא שבגד בהם, וכי קו רצוף, אף לו החזיקו בו בכוחות רפים, היה מיטיב לשמש אותם. דעה זו אמרה "כי החיילים מיטיבים להלחם אם הם יודעים כי אין כל חלל פנוי לימינם או לשמאלם". אולם אותו סוקר גופא סיפר לנו זה עתה, כמה הפליאו הגרמנים להלחם בו בזמן שפרצות פרצות גדולות, היו מכל אגף ואגף שלהם] אכן נימוק זה (של פרצות) מתבטל מאליה משאנו שומעים להלן, כי קו רצוף היה מועיל רק כנגד התקפת חיל-רגלים וכי עריכת הכוחות כנגד הטנקים צריכה להיות תמיד בעומק. ואיך תדע ההגנה, אם לא הובאו טנקים במשך הלילה? לא, תהא שיטת ההגנה כאשר תהיה, עליה לפעול יפה במידה שוה הן כנגד חיל-הרגלים והן כנגד טנקים. ואולם דומה הדבר, שהצרפתים לא הבינו כראוי את הטקטיקה הגרמנית שאותה שאפו לחקות. אם כי ההגנה הגרמנית היא איזורית, לא רצופת-קו אחד, הכירו הגרמנים תמיד שאי בזה צריך להיות קו, כדי לגדור בעד ההסתננות ולהגן על הארטילריה, לשמש כמקום-התלקטות, להוות גושא להתקפה-שכנגד, ובמידה האפשרית לשמש מחסום אנטי-טנקי. "קוים" כאלה היו קו-הינדנבורג ושכמותו בשנות 1917, 1918; בשנת 1939/40 התבטא הקו הזה "בקו-הקרב העיקרי" של "החומה המערבית". במקרה האחרון היה הקו עשוי מחסומי מלט אנטי-טנקיים, סבכי-כלונסאות ברזל, אשר חלקים מהם נאחזים בטנק ונגררים עמו, ופחתים ללכידת טנקים. גם במלחמת-השדה-הפתוח יש להתקין קו ארעי כזה, ואם כי אינו חזק ביותר, צריך הוא להמצא תמיד.

כל הנמצא לפני קו-המערכה העיקרי היווה את אזור משמרות-החוץ. אף זה היה מוגן, אבל רק על ידי גדר של תיל, הידוע כל כך מימי המלחמה הקודמת. הסתננות אויבת לתוך אזור זה לא היתה לה חשיבות רבה ביותר, אבל אפשר היה לגדור גם בעדה על ידי סיור פטרולים פעיל של הבטליון המספק את משמרות-החוץ. הרי זו הודיה ברפיון וחוסר יזמה, אם נניח לפטרולי-אויב בני שלושה אנשים לשוטט להם כאות-נפשם בתוך איזור משמרות-החוץ, כאילו להם הוא, בעוד שחיל המצב יושב בנקודותיו החזקות. שיטת הגנה כזו נוטלת מהנקודות החזקות את ערכן ושמה את שמן פלסתר. לו נהגו בטקטיקה כזאת נגד צבא אוסטרלי היה שמח להזדמנות זו משמים לאסוף שבויים ללא טרחה. את הסיבות להצלחת הגרמנים יש לראות לא רק בהעזתם וכשרונם הם, כי אם גם בקפאון הצרפתי שהובע במשפט זה: „ההגנה הצרפתית היתה כולה סטטית ופסיבית“.

*

כמו כן שומעים אנחנו, כי הן במחלקות ובטליונים, והן ברגימנטים לא נמצאו רזרבות מספיקות להתקפה נגדית, במקרה שהאויב הצליח לחדור לעמדת ההגנה. אין ספק, שהסיבה לכך היא בחזית הנרחבת מאוד שהחזיקו בה הרגימנטים הצרפתים במערכה המכרעת; אולם הרי זו התנהגות פטלית אם אין מקיימים איזו רזרבה, אף במקרה שהכוחות הפועלים הם חלשים ביותר. כמו כן נמסר, שהצרפתים לא היו להם זיקוקי-איתות, או שלא השתמשו בהם. ואילו הגרמנים, כדרכם תמיד, השתמשו בהם לרוב. באור היום המלא היו אנשי ההסתננות מאותתים בזיקוקים לבנים על פעולתם, ובלילות היתה כל החזית הגרמנית מזכירה הצגה של זיקוקים צבעוניים.

סופר, שבאופנסיבה-שכנגד לא עשו הצרפתים כל נסיון לבצע הסתננות לפני ההשתערויות או במשך ההשתערויות. את התקפת חיל-הרגלים, ללא שיתוף טנקים, ראו כהתקדמות מתמדת ובבת-אחת בכל החזית על ידי כל הכוחות המתקיפים. לפי שהארטילריה לא היתה מסוגלה לספק אותה התמיכה שהיתה נותנת בשעתה במלחמת 1914/18, לא גדולים היו סיכויי ההצלחה. כמו כן היתה הארטילריה הצרפתית ערוכה הרחק מדי בעורף. תותחי 75 מ"מ פעלו בטווחים של 7000-8000 ירדים ואף למעלה מזה, וממילא לא יכלו לתת תמיכה-מקרוב לחיל-הרגלים. ומצד שני פעלו תותחי-השדה הגרמנים בטווח קצר, כדי 3000 ירד, ויכלו איפוא לקלוע פגזים בבטחון גמור בסמוך מאוד אל מול פני חיל-הרגלים שלהם.

אותן ההערות הקצרות מרמזות לנו על ערנותו, עזותו ורמת-אימונו הגבוהה של חיל-הרגלים הגרמני, או אולי בעיקר של יחידות נבחרות הקבועות למטרות מיוחדות. ודומה, ששאלת העמידה בפני אלה לא תפתר על ידי שיטת הגנה של קו-רצוף, כי אם על ידי עירנות, מוביליות והעזה שוה לזו של האויב; על ידי התכוננות מוקפדת במחשבה תחילה להתקפות נגדיות; על ידי שימוש בשעת הצורך במספר מכוניות משורינות או נושאי-בָּרְנִים, כדי לחסל את קבוצות ההסתננות שאין להם כל הגנה רצינית בפני אלה. בשעת עמידה בפני התקפות חיל-הרגלים חמוניות עלולה אותה דרך-יריה קרת-רוח, מכוונת, שבה הצטיין הצבא הבריטי תמיד, לעשות שמות. כמו כן אין להמליץ עוד על שיטת-התקפה בקו-רצוף.

אין נחיצות לחקות דוקא את השיטה הגרמנית בכל, ואולי יש להכניס בה שכלולים; אולם בשלוש מלחמות נמצא, שהטקטיקה של הסתננות, אם משתמשים בה בתבונה, אין בה אמנם משום תרופה בדוקה לנצחון, אך ערכה אינו מוטל בספק.

חכמת המלחמה

- א. «כל מעשה-מלחמה מיוסד על אונאה....» [על היריב המוכשר יש לשפוט לא לפי מראית-עינים, כי אם על פי אינפורמציה מדויקת יותר שנתקבלה מאת מרגלים].
- ב. «התכניות הטובות ביותר הן אלו, שהאויב אינו יודע עליהן כלום עד לרגע ההגשמה».
- ג. «תרגול-הסדר נחוץ כדי לעשות את החייל חסון וזריז, ואולם אין הוא מצדיק תשומת-לב מיוחדת. בין כל יסודות המלחמה הוא האחרון הראוי לכך. מעטים האנשים הנותנים לבם לבעיות המלחמה החשובות יותר. מבליים הם את חייהם בתרגול צבא ומאמינים כי זהו הענף היחידי של אמנות המלחמה».
- ד. «כל שיטות ההתקפה טובות בעיני, בתנאי שההתקפה תהא מכוונת לנקודה החלשה ביותר של צבא האויב ולמקום שפני-הקרקע אינם נוחים לו ביותר».
- ה. «עצמתו של צבא, בדומה למוֹמֶנטום במכניקה, נערכת על פי שיעור המסה המוכפל בשיעור המהירות. מסע מהיר יש לו השפעה מוסרית מבורכת על הצבא ומגדיל את אמצעי הנצחון».

*

אמרות אלו לוקמו על ידי הרבעון האמריקני Military Review מתוך «עיקרי האסטרטגיה» ("The Roots of Strategy"), אוסף לדברי מופת צבאיים של המיור פיליפס. כולן ראויות לשימוש גם כיום כביום שנכתבו בראשונה. אכן אחדות מהן הן קרובות כל-כך ברוחן לעניינינו כיום, כאילו היו מכוונות לשעה זו. ואולם כולן קדמו למותו של גפוליאון.

האמרה הראשונה נכתבה בערך כחמש מאות שנה לפני ספירת הנוצרים על ידי סן-וויטצו, מחבר «חכמת המלחמה», החיבור הצבאי הקדום ביותר המצוי כיום, והוא גם, בלי ספק, ספר-המופת הצבאי הגדול ביותר בכל לשון שהיא.

האמרה השנייה לקוחה מתוך הקומפילציות הצבאיות של וֶנְטְיוֹס, שתאריכן הוא, בערך, שנת 390 לספירת הנוצרים. הלקט הזה היה נפוץ בכתב-יד במשך אלף שנים, ושימש כתקנון לשירות-שדה ואימון צבאי באירופה כולה.

האמרה השלישית נלקחה מתוך «השקפותי על חכמת המלחמה», חיבור שנכתב בשנת 1732 על ידי המרשל מוריס דִי־סֶכְס. אם כי דִי־סֶכְס אינו מיחס חשיבות רבה לתירגול-סדר, הרי הוא האחראי להנהגת הצעידה הקצובה. אמנות זו נעלמה מצבאות אירופה במשך אלף שנים, ונתגלתה שוב על ידי דִי־סֶכְס מתוך עיון שקדני בספרו של וגטיוס.

האמרה הרביעית נמצאת ב«הוראות פרידריך הגדול לגנרלים שלו», הכתובה בשנת 1747. מקובל היה לחשוב, שבצדו של קלאוזוביץ שימש חבור זה כבסיס לשיטת-הצבא הגרמנית המודרנית.

האמרה החמישית לקוחה מתוך «עיקרי הצבא לגפוליאון». מתוך נאמנות לעיקר זה הגיעה גרמניה להצלחותיה האחרונות בפולין ובהולנד.

החייל והנוף

(הערות שמושיות לסקטיקה זעירה)

נראה הדבר כפרדוקס: ככל שהמלחמה הולכת ונעשית ממוכנת יותר, כן נדרש יותר מאת החייל הפרט לתת דעתו על תופעות שבטבע ולהשתמש לשם מילוי תפקידו בכל האמצעים הפרימיטיביים שהנוף מעניק לו.

ההבדל בין הדרישות שנדרשות כיום מאת החייל הבודד ובין אלו שנדרשו ממנו לפניו, יובלט ביותר, אם נשוה לפנינו דמות קרב עוד מאמצע מאת השנים הקודמת: בשדה המערכה שנבחר על ידי המצביא העליון צועדות לפי תכניתו שדרות החיל הרגלי בשורות מלוכדות, איש בצד איש, ישר במגמה המצווה עליהם; כל הארטילריה כולה ערוכה באותה הגבעה שנקבעה לה כעמדה מראש; השלישים, על סוסייהם, הלבנים על פי רוב, דוהרים בקו ישר ממקום עמידתו של המצביא אל הצבא. בקשת מחסה או בחירת דרך-עקיפין בשוחה יותר היתה נחשבת כמורך-לב. החייל הבודד, ואם תמצא לומר אף מפקדי-משנה מן הגבוהים יותר, לא ראו כל תעודה לפנייהם לתת דעתם על איזה פרט שהוא בתוך השטח.

לא כן הדברים כיום. פיזור קו הקלעים לרוחב, וכן דירוגו לעומק, גורמים לכך, שגם בשעה שהחייל הרגלי נלחם בתוך היחידה השלמה, כאשר יחד עמה הוא מתקדם, מחזיק בעמדה או נסוג, נתון תמיד ברשותו שטח הגון למדי, אשר בו הוא משמש, כביכול, כ"מפקד" על עצמו, ובו בזמן גם כיחידה טקטית קטנה ביותר, אשר תוכל לפעול על דעת עצמה; בשטח זה עליו לנוע ולהסתדר לפי הבנתו ויכלתו הוא. פרטים מרובים קטנים ובלתי חשובים כלל למראית עין – תל של חולד, תלם בשדה, שיח קטן – עלולים לחתוך את גורלו ומתוך כך גם את גורל תפקידו. מובן מאליו כי עצמאותו של האיש היחיד עולה ויורדת לפי מצב הקרב. אולם החנוך לעצמאות הוא עיקר קיים באימון חיל-הרגלים כיום.

במידה רבה מזו לאין שיעור על החייל הבודד להתחשב בתופעות המיוחדות של השטח ובפרטיו, בזמן שהוא שרוי בתפקיד של פטרול. הרי הוא עוזב או לנפשו כליל, וברור, כי כדי שימלא את תפקידו בהצלחה עליו להצטיין גם בכשרון מיוחד לניצול פני הקרקע. ידוע, למשל, מתיאורי התיגריות באזור ההפקר אשר לפני קו מזינו, כי העמדו שם יחידות-פטרולים מיוחדות, שאנשיהן הצטיינו בהתכשרות ובקיאות מיוחדת בפני השטח, ואורח מלחמתם הזכיר לעתים את דרכי-המלחמה של השבטים האינדיאניים. אבל גם במסיכות אחרות יש תמיד נחיצות לשלוח גששים, לקבוע משמרות-קשב, או לתפוס עמדות-תצפית. העיקר המקובל בכל אלה – להיות רואה ואינו נראה – יובא לידי שימוש מוצלח רק על ידי אנשים אשר למדו לנצל לתועלתם את כל האפשרויות שמעניק להם השטח.

אף בשעה שהחייל הבודד משמש בשרי-הקשר הרי הוא עצמאי כמעט, ונושא בעצמו באחריות לדרך שהוא בוחר בה ולאופן בו הוא ממלא את תפקידו. מדי פעם בפעם, כשאמצעי-הקשר התכניים למסירת פקודות והודעות יופרעו, יהא הכרח להעביר ידיעות כאלה על פני אזור הקרב על ידי שליחים מיוחדים, – ושליחות כזו עלולה להיות מוטלת על כל איש ואיש, גם אם ביחידות הבודדות נקבעו אנשים לכך מראש. זוהי תעודה קשה ומסוכנת, הדורשת מאת נושאה תבונה וחוש לתנועה זריזה בתוך השטח.

כן נאלצים החיילים מצבאות החזית לעבור באזור הקרב מאות פעמים אל הנקודות הקדמיות של שדרות התחמושת וחזרה, כדי להביא משם תחמושת אל קו-הלוחמים, וכן גם בשעה שיש להביא מזון לצבא העומד במערכה. הרי זה תפקיד שאין ערוך לחשיבותו, אף על פי שבאורח

תמוה אין הוא מוזכר במיוחד בתכניות האימון. ואולם גורלו של נושא המזון, שנשלח מאת הכיתה באפלת הלילה עמוס קלחות ומימיות אל המטבח הנוסע, — אם ישוב בשלום אל חבריו או יפגע בדרך, — עלול להיות בעל ערך מכריע לכושר מלחמתם של האנשים, והרי זה תלוי במידה שהוא יודע להתהלך בתוך השטח.

ולבסוף, הרי השדה הוא גם המקום בו נאלץ הצבא הלוחם לבקש לו מנוחה ונופש. שלא כבימים מלפנים אין הקרב נפסק עם בוא הלילה. דירות בישובים או במחנות מוכנים מראש באות בחשבון רק בשביל מילואים המרוחקים יותר בעורף. באזור הקרב נח החייל וישן בקרבת מקום בלתי-אמצעית לנקודה שזה אך הגיע הצבא אליה. וכל חייל מוכרח לנצל כל רגע למנוחה ושינה אם אין חובתו או תפקידו בקרב בשעה זו מונעים את הדבר ממנו. אין זה רק דרישה של טבע האדם, הרי זה גם מענינו של הפיקוד לדאוג, שהצבא יהא מבחינה גופנית בר-פעולה ככל האפשר. רבות הן האפשרויות הניתנות לאדם הנבון, המשתרע למנוחה בחיק הטבע, לשפר את מצעו. כל שקערורית בתוך הקרקע, איזה קומץ-שחת וכד' מעניקים נוחות יחסית.

ויש עוד שורת מקרים, בהם זקוק החייל במערכה כיום לעשות את השטח אשר בו הוא נמצא לבן בריתו ולהכירו לכל פרטיו. כי אם גם הטכניקה נותנת בידו כמה וכמה כלי-שקת ממדרגה ראשונה, הרי ידיעת פני הקרקע מסייעת בידו לעמוד בפני השפעת הטכניקה מצד האויב. אני מתכוון בזה להסוואה.

כל הדברים האמורים דורשים אימון יסודי והפעלת החוש לנוף ולתופעות הטבע בכלל. לעיל כבר צוין, כי במקרים רבים נדרשת מאת החייל של המאה העשרים התנהגות וטקטיקה, המעלה על הדעת את אורח מלחמתם של עמים פרימיטיביים. והדבר ראוי ביחוד להדגשה יתרה, משום שצבאותיהן של המדינות האירופיות מורכבים בחלקם הגדול מאוכלסי עיר, שאין הם מצוינים באותה קרבה אינסטינקטיבית אל הטבע, המצויה אצל בני-הכפר. יתר על כן: החייל של המאה העשרים חייב להרגיש עצמו «כמו בבית» בכל האקלימים ובכל חלקי-תבל, באזור הקוטב הצפוני ובמדבר, בהרים ובערבת-הביצה, כי יתכן שידרש לפעולה בכל מיני מקומות כאלה*. הרי שאין די לפתח רק ידיעות על תכונותיו של חבל-ארץ מסוים, אלא שיש לעורר את חוש הנוף בכלל. אכן כל מי שמהלך בנוף המולדת בעינים פקוחות, ילמד להתמצא על נקלה גם בסביבה זרה. האימון במגמה זו יכול לבוא כחלק ממשי בחנוך הנוער בדרגה הקודמת לחנוך הצבאי. כמה ארגוני נוער כבר פעלו הרבה בשטח זה.

*

הפרשיות הקטנות שלהלן — באות רק כדי לשמש דוגמא, כיצד לעורר ולאמן את החוש הדרוש לניצול פני הקרקע, ולא על ידי שיטה יבשה, כי אם מתוך התבוננות בפרטים. בבית הספר לקצינים שמעתי מפי אחד ממורינו את הלך הדין הזה:

«עליכם ללמוד — ולא רק בשעת התרגילים, אלא שבכל עת שאתם באים אל מחוץ לעיר עליכם להתבונן בל בעיני בעלי-מקצוע כחיילים לעתיד. עליכם לבחון כל תופעה בנוף: אם גשר הוא או דרך — היכולו, למשל, לעבור בהם תותחים או כלי-רכב צבאיים ומאיזה סוג; אם בקעה היא — התתאים לשמש עמדה לסוללת תותחים; אם גבעה — האפשר להשקיף ממנה ולאיזה צד, ואם יש להביאה בחשבון כנקודת תצפית; וכן הלאה.»

ברוח זו נעשה כאן נסיון, בדפים האלה, להביא לידי התבוננות אל תופעות אחדות שבנוף.

* צבא אמריקאי מפתח את בסיסיו בתוך שלגי אלסקה, וחילות הבריטים והצרפתים בלוב ובסהרה עברו זה לא כבר במדבריות שממה — בשטחים שלפניהם נמצעה בהן לחלוטין כל אפשרות של אופרציות צבאיות; היונים נלחמו באלבניה גם בביצות של שפלת החוף וגם בפסגות סלעיות בגובה של 2000—3000 מטר מעל פני הים. — המ'.

ה ע ץ

בתוך מישור גבנוני משהו, בין שדות-פלחה וכרים, עומד עץ בודד. מה חשיבות נודעת לו מנקודת-ראות צבאית?

בראש וראשונה הרי הוא יכול לשמש נקודת-התמצאות חשובה. ובגזרה רחבה של החזית ימלא העץ הזה תפקיד חשוב עם מתן הפקודות על מגמת ההתקדמות, על כיוון האש וכדומה. יכול הוא להיות נקודת-אחיזה רבת-ערך לשם אומדנת המרחקים אל מטרות שונות אשר בסביבתו. גם כשהוא עומד משהו מן הצד או בעורף האויב ישמש נקודת-עזר טובה בשביל כיוון אש תלולה (אל מטרות בלתי-נראות) מתוך סוגי-נשק כבדים (מכונות-יריה, מרגמות, תותחי-שדה); אכן כל זה בתנאי, שהעץ הוא ישר-קומה או שהגזע נראה מאוד (כי למטרה זו נדרש קו מאונך ניכר היטב).

עץ מכוסה עלים, הפורש את בדיו לרחבה, יעלה מיד על הדעת את הרעיון, כי יש בזה מחסה טוב מעין טייסים בשביל מספר חיילים, וכן בשביל כלי-רכב בודדים, בשביל מחסן אספקה וכו'. ואולם לשם המטרה האחרונה (המחסן) יש לקבוע תחילה, אם יש דרך נוחה לקרב אל העץ, כדי שהמסלולים החדשים אשר יתחצו בקרקע לא יעוררו את תשומת לב הטייס-הצופה (הצילום).

במסיבות ידועות יכול העץ לשמש גם מקום-מצפה גבוה. תתעורר השאלה, אם אפשר לעלות בו מבלי שירגיש האויב בכך, ואם מקום עמידתו של העץ אינו בולט מדי למטרה זו? כי לעולם יש לזכור, שאילן זה העומד בדרך הוא חשוב בשביל האויב לא פחות מאשר בשבילנו, כי גם בשבילו הוא משמש נקודת-כיוון ואמצעי מסייע לקביעת המרחק, וכי תשומת-לבו תהיה מכוונת לתופעה בולטת זו שבתוך הנוף.

עכשו נניח שהעץ הזה מקומו לא בשדה הפתוח כי אם בשטח מבוזר מאד, כגון ליד ואדי שעלול לבוא בחשבון כמסילת התקדמות של כוחות-האויב הממונעים. אז יצוץ הרעיון, אם אפשר להפיל את העץ ובאיוזה אופן, כדי שיהיה מחסום בפני טנקים קלים.

החייל מתעניין באילנות גם משום חומר ההסוואה שבהם. אכן לא כל העצים מתאימים למטרה זו. ענפים כרותים של עצי-עלים נובלים ביתר מהירות מענפי עצי-המחסים, והראשונים מחייבים אפוא לחדש את ההסוואה לעתים קרובות הרבה יותר.

ולבסוף: אילנות מעניקים לחייל גם כמה וכמה מחנות יקרות ערך לחנייתו: חומרת-הסקה, אם המקום מאפשר אש מעלה עשן, ועלים לריפוד יצועו.

ה ו א ד י

בשעת טיול הגענו לואדי, אחת מאותן התעלות הרבות שחפרו מי הגשמים. ואדי זה מענין אותנו משתי בחינות: כעמדה בהתקפה ובהתגוננות וכדרך מכוסה. כעמדת קרב מעלה תופעה זו על לבנו את השאלה: מהו שדה-הקרב שאפשר לסקרו ולכסותו באש מתוך קמט זה שבקרקע? — מה מדת הכיסוי שבו? — אם הואדי עובר פחות או יותר במאונך לקו-החזית שלנו, היבוא בחשבון כקו-התקדמות או שיהיה לנו נקודת-תורפה? — האם אין סכנת אש-אוגפת, או אף אש-אנפילדית אורבת לנו כאן?

ואדי צנוע כזה עלול להיות בעל ערך רב כדרך-חבור מכוסה בשביל עמדת-קרב. וכאן עולה השאלה: באיזה כיוון נמשך הואדי, מה הן הנקודות שהוא מקשר. מטבעו של חריץ כזה, שנוצר על ידי הגשמים, שהוא מוליך מרמה אל בקעה. וכמעט כל רכס וכל גבעה העלולים לשמש עמדת קרב יהיה להם אל נכון קשר טבעי לאחור ולמטה על ידי ערוץ-נחלים שכזה, החשוב בשביל כל מיני שירות-קשרים למסירת-הודעות, אספקה, להחלפת היחידות וכו'.

החיילות משתמשים ברצון בחריצים כאלה. אולם אף סכנות מיוחדות צפויות מהם. ליד איזונצו (בימי מלחמת 1914–1918) ראו עיני כמראה הזה: לאיטלקים היתה עמדת חפירות מבוזרת מקבילה לערוצו של נחל חרב ועמוק שנמתח מאחריה. שם היתה להם עמדת-רזרבה טבעית ואף

קוֹת־חֲבוּרָה מְכוּסָה לֵאחֹר – אֵל הָעוֹרֶף. וּמֵהֵנַחַל הוֹלִיכּוֹ חֲפִירוֹת־חֲבוּר קִצְרוֹת לִפְנִים. פְּתָאִים נִיתָךְ גִּשְׁם שׁוֹטֵף. הֵנַחַל גָּאָה וּמִימּוֹ חֲדָרוּ בְּעַד חֲפִירוֹת־הַחֲבוּר אֶל עֲמֻדַת הַקֶּרֶב הַקְּדָמִית. וְהִיָּה הַכֶּרֶח לִפְנוֹת אוֹתָהּ מִתּוֹךְ אֲבֹדוֹת מְרֻבּוֹת עַל יְדֵי נְסִיגָה בְּלִתִּי מְכוּסָה מֵעַל לִמְסַעֲד־הַחֲפִירוֹת.

הַמְשָׁעוּל

שְׂבִילִים וּמְשָׁעוּלִים לֹאִין סִפּוּר, אֲשֶׁר אֵת רֹבֵם אִין אֵתָהּ מוֹצֵא אֵף עַל גְּבִי מִפֶּה מְפֹרֶטֶת בְּיוֹתֵר, נִמְתָּחִים בְּתוֹךְ הַנוֹף – אֵף בְּסִבִּיבוֹת שׁוּמְמוֹת, בְּהָרִים, בִּיעוֹר, בְּעֶרְבָה. בְּאַרְץ תְּרַבּוֹת, מִיוֹשֶׁבֶת וּמְעוֹבֶדֶת בְּצִפִּיפּוֹת, הֵם בָּאִים בְּהַפְסָקִים קִצְרִים. וְתִמִּיד יִשְׁאֵף הַחֵיִל לִנְצֹל אֶת הַשְּׂבִילִים הָאֵלֶּה, אִם אִין בּוֹזֵה כְּדֵי לִסְכֹּל אֶת מִלּוֹי תַּעֲוֹדָתוֹ הַטְּקִטִּית. נוֹחַ יוֹתֵר לְהִתְקַדֵּם בָּהֶם מֵאֲשֶׁר לַעֲשׂוֹת קִפְּנֻדְרָה עַל פְּנֵי שְׂטָחִים חֲרוּשִׁים, עַל פְּנֵי שְׂדוֹת תְּבוּאָה, דֶּרֶךְ בִּיצוֹת, דֶּרֶךְ יַעַר וְעִצֵּי־שִׁיחִים, עַל פְּנֵי גְלֵי אֲבָנִים אוֹ עֲרֻמוֹת חוֹל. הַשְּׂבִיל חוֹסֵךְ מֵאֲמָצִים וּמֵאֲפֶשֶׁר הַתְּקַדְמוֹת מֵהִירָה יוֹתֵר, וְהַדְּכָרִים מְכוּוֹנִים לֹא רַק לְחִיל־הֶרְגָּלִי, אֲלָא לַעֲתִים קְרֻבּוֹת גַּם כִּלְפֵי הַפֶּרֶשׁ, הַחֵס עַל סוּסוֹ. וְהוּא הָרִין לְגְּבִי סוּגֵי הַנֶּשֶׁק הַכְּבֵדִים שֶׁל חִיל־הֶרְגָּלִים (מְכוּנוֹת־יִרְיָה כְּבֹדוֹת וּמִרְגָּמוֹת), שֵׁשׁ רִצּוֹן לְהַסִּיעַם לִפְנִים עַל גְּבִי כְּלִי־רֶכֶב עַד קֶצֶה גְּבוּל הָאֲפֶשֶׁרוֹת. אֲכַל בְּרֹאשׁ וּרְאשׁוֹנָה אֲמוּרִים הַדְּבָרִים כִּלְפֵי רוֹכְב־הָאוֹפְנוֹעַ הַמִּמְלָא תִּפְקִיד חָשׁוּב בְּמִלְחָמָה זֹאת. הוּא בִּיחּוּד זָקוּק לְשְׂבִיל־שְׂדוֹת וּמְשָׁעוּלִים כְּאֵלֶּה, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ לֵהוֹיֹת קֶשׁוּר בְּדֶרֶךְ הַכְּבִישׁ בְּלִבָּד, וְעַלּוֹ גַּם לַדַּעַת לְהַסִּיעַ אֶת כְּלִי־רֶכֶבוֹ עַל פְּנֵי הַמְּכַשׁוּלִים וְהַמְּעַקְשִׁים שֶׁל דְּרָכֵי־חֲבוּרָה פְּרִימִיטִיבִים כְּאֵלֶּה.

לַעֲתִים נִדְמָה כִּי מְשָׁעוּלִים כְּאֵלֶּה נִדְרָכוּ רַק עַל פִּי מִקְרָה בְּלִבָּד. אֲבָל לְעוֹלָם הֵרִי הֵם תְּלוּיִים בְּאִפּוֹ שֶׁל הַנוֹף וּבִמְקַצַּת גַּם בְּאִפּוֹ שֶׁל הַתּוֹשְׁבִים, וְאֲפֶשֶׁר לְעִמּוּד כֵּאֵן עַל תְּכוּנוֹתֵיהֶם הַכִּלְלִיּוֹת, וּלְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּהַגְדָּרוֹת אֵלּוֹ לְצִרְכֵי הַדְּרָכָה שִׁימוּשִׁית בְּשָׂדֶה.

יִדּוּעַ, שֶׁהַמְּשָׁעוּלִים הַדְּרוּכִים בְּעֶרְבָה עַל יְדֵי הַחַיּוֹת מוֹלִיכִים אֶל מְקוֹם הַמַּיִם. כֵּן הַדְּבָר בִּיעֲרוֹת־בְּרֹאשִׁית. אֲבָל גַּם מִי שֶׁמְשׁוֹטֵט בִּיעֲרֵי־עֵבּוֹת בְּאַרְצוֹת אִירוּפָה וְנִתְקַל בְּמְשָׁעוּל־חַיּוֹת, יִדּוּעַ, כִּי זֶה יוֹלִיךְ אֶל פְּלֶג מַיִם, אוֹ אֶל חִלְקַת־מַעַר אֲשֶׁר מִשֶּׁם תִּקַּל הַהִתְמַצָּאוֹת. גַּם בְּהַמְת־הַמְרַעָה כּוֹבֶשֶׁת שְׂבִילִים שֶׁאֲפֶשֶׁר לְהַבְחִין בָּהֶם וְאֵף לְהַעְזֹר בָּהֶם. בְּאַרְץ מִיוֹשֶׁבֶת וּמְעוֹבֶדֶת בְּצִפִּיפּוֹת מְקַשְּׂרִים שְׂבִילִים כְּאֵלֶּה בְּתִים וְצִרְפִּים בּוֹדִידִים בִּיגֵם לְבִין עֲצָמָם וְגַם אֶל יוֹשְׁבִים גְּדוּלִים יוֹתֵר. הֵם מוֹלִיכִים מִשְׁדּוֹת אוֹ מִטְעִים מְרוּחָקִים אֶל מִשְׁכְּנוֹת אֲנָשִׁים. הַהֲגִיוֹן מַחֲיִיב, שֶׁכָּל מְשָׁעוּל כֹּזֵה מוֹלִיךְ בְּהִכְרָח, לַפְּחוֹת בְּכִיוּן אֶחָד, אֶל דֶּרֶךְ אַחֶרֶת, חֲשׁוּבָה יוֹתֵר.

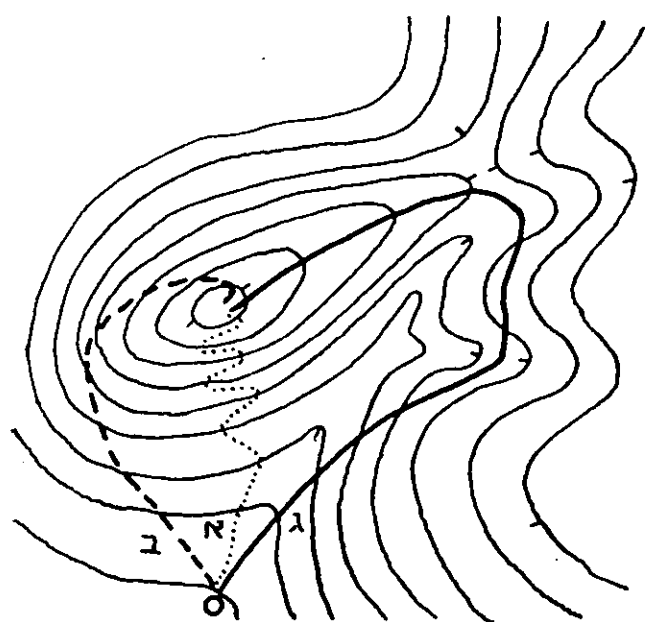
מִשְׁאֲנוּ בָּאִים בְּטִיּוּל־הָאִימּוֹן שֶׁלָּנוּ לְשְׂבִיל מִסּוֹג זֶה, בֵּין שֶׁהִגְעָנוּ אֵלָיו מִתּוֹךְ שִׁטּוֹט לְרַחְבוֹ שֶׁל שָׂדֶה, וּבֵין שֶׁהוּא מִסְתַּעֵף אֵי־בֹזֵה מִדֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ, הֵרִי עֲלֵינוּ קוֹדֵם כָּל לְשֹׂאוֹל אֶת עֲצָמָנוּ, בְּאִיזוֹ מִגְמָה הוּא נִמְשָׁךְ, וְלֹאֵן הוּא עֲלוּל לְהוֹלִיכֵנוּ. כְּדֵי שֶׁנִּפְתּוֹר אֶת הַשְּׂאֵלָה הַזֹּאת עֲלֵינוּ לְלַמּוֹד בְּקִיצוֹר אֶת הַמְּקוֹם, אוֹלֵי לְסַקְרוֹ מִנְקוּדָה נִישְׂאָה, לְמַעַן נוֹכַל לְבַחֵן בְּעֵינֵינוּ אֶת הַשְּׂבִיל הַרְחָק כְּכֹל הָאֲפֶשֶׁר. מְלַבֵּד כִּיּוּגוֹ הַמְּשׁוֹעֵר שֶׁל הַמְּשָׁעוּל תַּעֲנִין אוֹתָנוּ גַּם תְּכוּנָתוֹ, וְאֵף אֲמָנָם נְבִדּוּק, מֵהֵם כְּלִי־הֶרֶב שִׁיּוּכְלוּ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּשַׁעַת הַצּוֹרֶךְ. בְּדִיקָה זֹאת מַחֲיִיבֵת כְּמוֹבֵן יִדְעוֹת וְנִסְיוֹן בְּנִהּגַת כְּלִי־רֶכֶב כְּאֵלֶּה. וַיְכּוּלִים אֲנוּ לְהַרְחִיב אֶת תַּעֲוֹדָתָנוּ, אִם לֹא נִסְתַּפֵּק בְּבִדְיָקָה חֶלֶק קִצֵּר מִן הַמְּשָׁעוּל, אֲלָא נַעֲבֹר אֶת הַדֶּרֶךְ הַפְּרִימִיטִיבִית הַזֹּאת לְכָל אֶרֶץ כְּהָ. כִּי תְכוּנַת הַדֶּרֶךְ עֲלוּלָה לְהַשְׁתַּנּוֹת מֵהָר, וְאִם בְּרֹאשִׁיתָהּ הִיתָה זֹאת רַחֲבָה וְדִרוּכָה לְמִדֵּי לְמַעַבֵּר אוֹסְנוֹעַ בְּצִירוֹף מְרַכְב־מִשְׁנָה, הִנֵּה, לְאַחַר כֵּמָה מֵאוֹת מִטְרִים נִהַפְכָה לְמְשָׁעוּל צָר, זְרוּעַ סִלְעִים וּבִירוֹת.

יֵשׁ שֶׁהַשִּׁימוּשׁ בְּדִרְכֵים הַמְּצוּיּוֹת כְּבֵר בְּתוֹךְ הַנוֹף הוּא לֹא רַק עֲנִין שֶׁל רִשּׁוֹת אֲלָא בְּגֵדֵר חוֹבָה. עֲקֻבוֹת רִגְלִים, אֵף שֶׁל שְׂדֵרָה קִטְנָה, בְּתוֹךְ אֲדָמַת פִּלְחָה אוֹ בְּשִׂדֵּה־מְרַעָה, כָּל שֶׁכֵּן עֲקֻבוֹת כְּלִי־רֶכֶב, מְגִלִים לְתַצְפִּית־הָאוִירוֹנִים אֶת הָעֲמֻדָה שְׂאֵלִיָּה הָאוֹתוֹת הָאֵלֶּה מוֹלִיכִים. הַשִּׁימוּשׁ בְּמְשָׁעוּל דֶּרֶךְ מְכַבֵּר מִמַּעַס אֶת הַסִּכְנָה הַזֹּאת. אֲבָל עֲדִיין עוֹמֶדֶת הַשְּׂאֵלָה בְּפָנֵינוּ, אִם קִרְקַע הַשְּׂבִיל הַזֶּה הוּא קֶשֶׁה לְמִדֵּי בְּשְׂבִיל לְהַסְתִּיר אֶת הַתְּנוּעָה הַמוֹגְבֶּרֶת מְקַלִּיטָה עֲדֶשֶׁת הַצִּלְמָנִיָּה שֶׁל הַמִּטּוֹס?

תשומת-לב מיוחדת דורשים מאתנו המושגים בהרים. בתולדות המלחמות של כל הדורות אנו מוצאים דוגמאות לכך, שבמלחמת-ההרים, ביחוד במלחמה בין עמי-ההרים ילידי המקום לבין צבאות סדירים זרים, באו הדברים לעתים לידי מהלומות מכריעות על ידי השתערויות בלתי צפויה מערפו של האויב, מתוך שימוש בשבילים נסתרים. אין המדובר כאן על טיפוס בהרים גבוהים ממש, בקירות-סלעים וקרחונים. התנועה באזורים כאלה דורשת אימון וטכניקה מיוחדים, ורק פלוגות קטנות מאוד, נבחרות ומאומנות בהקפדה, באות כאן בחשבון לפעולות צבאיות. אולם אף בנוף הרים גמוך יותר חשוב השימוש בדרכים יותר מאשר על פני המישור: יש כאן חסכון לא רק בכוחות כי אם גם בזמן. מי שינסה להגיע לראשו של הר תלול מתוך טפוס ישר בקו הקצר ביותר יאחר לעלות בו יותר מן האיש אשר יחתור אליו סחור-סחור בשבילים עקלקלים.

לעתים קרובות אפשר לך לסקור את תכונת משעול ההר בעמך מלמטה. או שאתה רואה אותו כמו שהוא, טבוע במדרון ההר, או שאתה יכול לראות ברור את הגבשושיות, את התריצים, את השפועים והבליטות, — כללו של דבר, כל אותם הפרטים הרבים והשונים המקילים את העליה בהר, ואשר ודאי הושם לב אליהם בשעת קביעת השביל.

בדרך כלל אפשר לומר, כי בשלשה אופנים ניתנת העליה בהר (לפי מבנה ההר עלולים להיות גם צירופי-אופנים): (א) ישר במדרון הקרוב ביותר, אבל מתוך נטיות ופניות רבות; אלו תהיינה חדות ומרובות יותר ככל שהמדרון הוא תלול יותר. (ב) בקשת רחבה המתרוממת לאט-לאט מסביב לגוש ההר כולו. (ג) בעליה אטית, מתוך שימוש בתריצים ובקעות צדדיים, לאורך קירותיהם. דרכים מן הסוג האחרון הן המענינות ביותר מבחינה צבאית, כאשר השימוש בהם נותן יתר סכויים לכסוי ממושך ככל האפשר מפני תצפית מאיוז רמה שהיא.

באותו אופן יש לבקש דרכים בעליה אל

איזו רמה בעלת גובה ממוצע, המתנשאה בתוך מישור ומדרונים תלולים לה.

גדרות

תופעה מענינת ביותר בנוף הן הגדרות, בהן שם האדם גבול בין גניו, מטעיו וכרי המרעה שלו, וכן גם בין מגרשי התעשייה ובין סביבתם. על הרוב אין לאנשים כל מושג, מה רבות הן הצורות של מעשי-חיץ אלה. אולם די רק לציין, כי הגיוון הרב בצורת הבנין והסגנון של גדרות-העץ בהרי האלפים באירופה הביא לידי מחקרים וספרות בנידון זה. מבחינה צבאית משמשת הגדר תמיד קו-מעצור (וזו אמנם התכלית «האזרחית» של הדבר) — מעצור לאויב שעליך לנצלה לטובתך, או מעצור לפעולות צבאך אתה, הכל לפי המצב הטקטי. אמנם הסנק אינו מכיר עוד בשום מעצור מן המעצורים האלה, ואף במלחמה הקודמת לא היה כבר כל ערך לחומות חצר בית-הכניסה ההיסטורית, מפני עצמת האש של הארטילריה, בעוד שבתולדות מלחמות נפוליאון ואף בשנת 1870 שימשה חומה זו לעתים עמדת-קרב שמלחמה קשה נטשה עליה. ואף על-פי כן גם כיום במלחמת-התנועה, באם אין טנקים מצויים במערכה, עלול להיות ערך לגדר בצורותיה הרבות — כקיר-חומה, כמחיצת תיל קוצי או תיל מרושת, או כמשוכה חיה, כגון משוכת-צבר — בשמשה ביחוד מעצור לפטרולים, או, להפך, מחסה לפלוגות חלוץ קטנות. משוכות חיות מהוות מסתור אידיאלי מפני תצפית, אשר מאחריו אפשר ליחידותיך להסתיר את תנועתן. ובכל זאת מן הראוי להביא כאן

מאורע אחד שידוע לי מימי הקרבות בין השוצבונד של הפועלים לבין צבא הממשלה באוסטריה בפברואר 1934, אם כי אין המסיבות הללו ראויות להקבלה למסיבות שבמלחמת-שדה אלא במידה מוגבלת מאוד. בעיר הראשה של אחד המחוזות התקרבה פלוגת-צבא להשתערו על חבורת אנשי השוצבונד; פלוגת הצבא היתה מכוסה מעין רואים על ידי גדר גבוהה של חצר בית-חרושת. גדר זו היתה עשויה לוחות קרשים מהודקים היטב זו לזו ומקושרות על ידי קורות-עֶרֶב אל עמודי משען של ביטון. פתאום הומטרו יריות על החיילים. בעד קיר-הקרשים ונגרמו להם אבדות אחדות. אחרי-כן נתברר, שאיש השוצבונד הממונה על מכונת-היריה, שהיה שרוי במצב של שכיבה, הבחין בתנועת רגלי החיילים מתחת לקיר-הקרשים. נמצא, שהקרשים לא הגיעו כל צרכם עד לקרקע, כדי למנוע רקבון מחמת רטיבות, והריות הקטן, כדי 10 סנטימטרים, הספיק לקלע בשביל למצוא את מטרתו, ביחוד מאחר שיכול היה להתבונן במקום ממרחק קצר בערך.

כן אין לשכוח, שגדרות, חומות מקיפות וכיוצא באלו מסומנות על גבי המפות, מה שמקל על האויב את חישוב אֶשׁוּ וכיוונה בקו זה.

*

על הדוגמאות שהבאנו כאן אפשר להוסיף ולהוסיף עוד, כגון—מורד תלול בהר גבוה, חורשה על גדות פלג מים, סוללה גבוהה של מסילת-ברזל וכו' וכו'. כל תופעה בנוף טקטיקה מתאימה לה, שדורשת לימוד ונסיון.

אכן מי שהלך בנוף המולדת בעינים פקוחות, ילמד להתמצא על נקלה גם בסביבה זרה.

פריץ אפשטיין

בארץ-ישראל במלחמת 1914/18

(זכרונות של איש חיל-התעופה הגרמני)

הדברים הבאים הנם קטעים מזכרונותיו של יהודי גרמני ששימש במלחמת-העולם בתעופה הגרמנית בארץ ישראל. המחבר עלה לארץ ב-1933. — המערכת.

הברית בין תורכיה ובין גרמניה שנכרתה אז מתוך שיקולי-דעת פוליטיים ואסטרטגיים לא הביאה לידי יחסים אמיצים בין שני הצדדים בהנהגת הצבא ובתוך הצבא גופו. יותר מדי היו השותפים בלתי-שווים. מתוך כך אי-אפשר היה להמנע מחכוכים, שהפריעו בהגשמת ההתלשטות והפקודות וגרמו במידה הגונה להכשלת פעולות-המלחמה בתלק זה של תחזית.

את כל מאורעות-המלחמה בחזית ארץ-ישראל החל מסוף שנת 1916 יש לסכם בצורה זו: הכוח התורכי-הגרמני נהדף לאט לאט לאחור, אנב התנגדות עזה, עד שבאה המהלומה המכרעת בסתיו שנת 1918. אין למוד בקנה מידה אירופי את היחידות התורכיות שפעליו בקרבות אלה, חוץ מיחידות מועטות יוצאות מן הכלל. הציוד היה רע, המזונות בלתי מספיקים, השכר, אם הגיע בכלל לידו של החייל, היה מינימלי, האספקה לא הניחה את הדעת כלל וכלל. הבגדים היו בלים, וכמעט שלא היה במה להתליפם. אף-על-פי-כן הרי זה מדבר בזכותם של אנשי-צבא אלה, אם אפשר היה להגיע בכוחם גם לידי הצלחות. אם לא יכלו להחזיק מעמד, הרי גרם לכך במידה רבה חוסר היסוד הראשון הדרוש לכוח-הקרב של צבא, הינו: כלכלה טובה ואספקה מכל הסוגים. כן היו בעת ההיא כמה תקלות בצבא התורכי, שברבות הימים התגברה תורכיה עליהן, כגון, למשל, חוסר-הבנה לגבי ענינים טכניים. על כן

קשה היה מצבם של המדריכים הגרמנים לאימון במכונות־יריה. מלבד זה היה החומר האנושי מעורב ומגוון ביותר מבחינה לאומית ולשונית ובא מתוך התבליים השונים של המדינה העות'מנית הגדולה. כמות האנשים ביחידות היתה משתנית בלי הרף, ולעולם קשה היה להביא את היחידות לעצמתן הקבועה. מציאות צבא רב כל כך בארץ העניה גרמה להאמרת מחירי כל הסחורות. המחירים של צרכי המחיה האמירו ביותר בכל מקום שצבא גרמני חנה שם, והתשלום נעשה תמיד בכסף של מתכת. אלה היו תנאים שהחיילים התורכים לא יכלו לעמוד בהם. אם הציקם הרעב היו מוכרים לעתים קרובות למדי את בגדיהם הדלים בעבור לחם. אין פלא שהיו מסתפחים אל גרודי הצבא הגרמני. שם שימשו כפועלים וכובסים וקיבלו תמורת זה אוכל ולבוש. דרישת הרשויות הצבאיות התורכיות להסגיר להן את החיילים הבורחים לא היתה מתמלאת.

כל אלה היו מצבים ומכשולים, אשר אירופה לא ידעה אותם.

אימון האנשים היה קשה ביותר לקצינים התורכים כאשר גם אימונם הם לא הנית את הדעת כלל מבחינת היסודיות והאחידות. בכל זאת נמצאו קצינים, גם בדרגות הנמוכות, הן בצבא הסדיר והן בחיל המלואים, בעלי השכלה כללית וצבאית. במסות ובהנהגת־הצבא גופא נמצאו קצינים שהיו מוסיפים כבוד לכל צבא אירופי.

*

הקצינים הגרמנים, בהתאם לחינוכם, נהגו עם הקצינים התורכים בוחילות־הדעת והתנשאו עליהם. רוחם של בני־המזרח נשארה זרה להם, על הרוב. לא היתה כל אפשרות לקרב את שני העולמות זה אל זה, אם כי הצד התורכי היה לעתים פיקת למדי להעלים עין מן הניגודים שנבעו מתוך כך. טובה מזה היתה ההבנה ההדדית בין החיילים של שני הצבאות. כאן היו גם פחות שטחים לתיכוכים. „דפי־הוראות להתנהגות באזור התורכי“, שהוצאו בקושטא בשביל הקצינים והחיילים הגרמנים, יכלו להועיל במידה רבה בהקניית המנהגים והנימוסים השולטים במזרח, אולם ההוראות הללו לא היו ראויות ביותר לשימוש והתפיסה שבאה לידי במוי בהן היתה נוסנת.

חששות קשים עוררו יותר ויותר ענייני־התחרות והתככים בין נושאי המשרות הגבוהות בממשלה ובצבא. נוסף לזה באו יחס הנכר לכל מה שהוא גרמני והאדהה החשאית אל הצרפתים והאנגלנים. * אחד התורכים שהמנע־ומשא עמו היה קשה ביותר היה ג'מאל פחה. ג'מאל־פחה, מיניסטר לשעבר, נתמנה למושל ולמפקד צבא עליון בסוריה. שמע שמו הלך לפניו כאיש שואף שררה ואביר־לב. אולם הסבל שהוא גרם לארץ־ישראל עלה על כל המשוער. זה היה עריץ מובהק ושונא־ישראל ועום. אכן היה האיש מצוין בכשרונות גדולים. אל משהו השתייכו בראשונה שבעה קצינים גרמנים לתכליות מיוחדות ומלבדם גם הגנרל המוכשר קרס פון קרסנשטיין.

*

כשלוונות המשלחות התורכיות לתעלת סואץ הוכיחו את חוסר הכוחות הטכניים; ביחוד חסרו מייסוסים. בכלל לא היו למסעות אלה כל סיכויים להצלחה כל עוד חסרו פורמציות מאומנות היטב של מכונות יריה ושל ארטילריה, בפרט של תותחים כבדים. היה צורך דחוף להקים קשרי־תבורה מתאימים בעורף, שעד עכשו נתקיימו רק בעזרת גמלים ושאר בהמות משא. חסרו מכונות־משא ורכבות. והצבא התורכי לא היה ביכולתו לספק את הצורך הזה.

מצד שני אפשר היה להבחין בכמה הופעות מיוחדות במינן בשיטת הבניה של הכבישים ומסילות הברזל הקיימים בארץ. קבלני מסילות הברזל ראו כנראה ענין מיוחד להשתמש בשיטות סלילה פשוטות ביותר. הם בחרו בדרכי עקיפין שהתאימו לפני הקרקע, במקום לבחור בקוים ישרים יותר, שחייבו

* אנטנטה — ברית; שם מקובל למעצמות ההסכמה (אנגליה, צרפת וכו') במלחמת 1914/18

הפירה עמוקה בקרקע או עבודות-מילוא. אכן הקבלנים, ששיטת סלילה כזו עלתה להם בזול יותר, קבלו את תשלומם לפי אורך הפסים. התקלה שנתקלו בה מטעני המלחמה היתה, שבמקומות מסוימים בלתי-נזקים נעצרו הרכבות, כשהיו מעונות משהו יותר או ארוכות יותר מן הרגיל, ואי-אפשר היה להסיען הלאה, בלתי אם חלקו אותן לשני חלקים. בשתי שנות המלחמה האחרונות היה קשה ביותר ענין הסקת הקטרים. פחמים לא היו במציאות כלל. הסיקו בעצים בלבד, שהיו מובאים לעתים מרתוק, אחרי שנכרתו כל העצים אשר בקרבת מקום. היו ישובים שנצלו מן החורבן הזה בשלמם דמי-פדיון לפלוגות המוציאות לפועל. אם כי הנסיונות שנעשו מכבר לניצול אבני-הצפחה המכילות כמות של ביטומן, אשר בסביבת ים המלח או ליד הירמוק, לא היו מוצלחים, לא נותרה עוד כל ברירה אלא להשתמש להסקת הקטרים בתומר כבד זה, ש 98 אחוז ממנו לא היו ראויים לשימוש. ונקל לשער מה היו התוצאות! אף עיני המים ליד מסילת הברזל לא הניחו את הדעת כלל. לעתים קרובות אי-אפשר היה להשיג מי-שתיה בתחנות, ולא תמיד יכלו הברכות לספק לקטרים את המים הדרושים.

המצוקה מביאה לידי אמצאות. בשמח ג'נין-חיפה היתה תחבורת הרכבות רעה ביותר. חיפה היה לה כוח משיכה מיוחד. שם היה לפחות משהו מעין אורת-חיים קרתני, אפשר היה לקנות כמה וכמה דברים, למצוא מקלט אצל הערבים והגרמנים, ולמעלה על הכרמל היו בתי-הבראה לקצינים וחיילים. אולם אי-אפשר היה לסמוך כלל על קשרי-הרכבות. וכך עלה על הדעת רעיון „הטיסה“: להקים על גבי רחבת-קרון מנוע של מים בעל פרופלר. זה היה אופן-שימוש, אשר לא נשמע עוד כמוהו. מהירות הנסיעה היתה גדולה, ואי-הבטחון גדול ממנה, וכמה אסונות, שבאורח פלא עברו בחסד, רפו את גאות הממציאים. בנית הכבישים לא סיפקה בשום פנים את הוראות-המלחמה. כבישים אלה נתן-שך עד מהרה. איזו הטבה בנידון זה באה משהחלו לפעול פלוגות לסלילת-דרכים. כברת-הדרך רמלה-ירושלים נסללה מחדש בהנהלת המהנדס מריידל מכנרת, ציוני ידוע שמת לצערנו בדמי-ימיו. הוא שימש פלדוובל (סרג'נט-מיור של פלוגה) בנים הקולוניאלי הגרמני באפריקה, וכאן גויס שוב. הכבישים בארץ היו לעתים גרועים כל כך, עד כי הנוסעים היו בוחרים לנסוע בשדות שליד הדרך. מספרים היו, שקבלני הכבישים לפני המלחמה היו תוסמים את החלקות הסלולות, למשך תקופת אתרויותם לשיב העבודה, ובמשך שנה תמימה היו העגלות עושות דרכן ליד הכביש. הרשות התורכית, שפקידיה היו משוחדים בלי ספק, היתה מוצאת את-רכך, עם קבלת העבודה, דרך „מצוינת“.

*

העולם החדש, הסביבה המזרחית של המזרח התסימו את רוחם של הקצינים והחיילים הגרמנים והגבירו את ענינם. כאן הרגישו עצמם יותר תפשים ולא חשו עוד בלחץ השלטונות של המולדת ובצרות-האופק של סביבה קטנונית. רובם באו מן החזית, ועל אף כל מאמצי הדרך מצאו בנסיעה גופש רצוי ותליפות-רשמים. מראות-נוף, ערים, הרים ונהרות נישאו לפני עיניהם כדמות פְּנוֹרָמָה. אלו הן אפוא הארצות אשר חיכו להן! וכך מתחיל הבא להרגיש עצמו כאדון בחבלים אלה, שנראו בעיניו כבלתי-מפותחים ומפגרים מאחרי אירופה. אכן אוצר המושגים של האנשים האלה במדיהם „הפרוסיים“ המוקרים, במידותיהם ותכונותיהם הצבאיות, כגון דייקנות, משמעת-שבהכנעה ומילוי-תובה — החל מתערער עד מהרה. כבר אנב נסיעה דרך הכלקנים ממלאים חיילים את הרכבות ואת התחנות ועוסקים במקח וממכר בכל מיני מצרכים. מקץ שנה-שנתיים היה הדבר לפנע ממש: אלה היו אנשים שנתרחקו כנראה מיחידתם, או שהם נמצאים בגמר „נסיעת שירות“ שלעולם אינם גומרים אותה. בקושטא סופר הרבה בנידון זה, כגון מעשה בנהג שנעלם יחד עם מכוניתו ושוב לא נראה עוד. השמועה אמרה שסכומים גדולים היו משתלמים בעד תומר צבאי, ונמצאו גם קונים מעוניינים בנשק! והנה קרה הדבר, שסגן קצין של פלוגה אחת ועמו שני חיילים חמקו פתאום ואתם נעלמו חלקים יקרי ערך של מניעי-אוי-רונים. הדבר ארע בהיות הפלוגה ברכבת-משא בֶּסֶן סמיפנו שליד קושטא. ואחרי זה נתרש עוד דבר-מה בלתי משוער: חיילים הערוכים בשורה הפרו בפשמות את המשמעת כלפי מפקד הפלוגה. שירות שהופל עליהם לא מצא חן בעיניהם והם העירו כי מכאן ואילך על הקצינים להתחשב גם עם דעת החיילים... הקפיטן היה פיקח למדי שלא

לעשות פומבי גדול למאורע. אף אמנם באה מאז הסתגלות הדתית, ומכאן ואילך עתידה היתה רוח חברית להקל על קשי השירות. לא רק בשעת הקרבות, אלא גם במסעות או בתנאות לא היתה להם ברירה אלא להשליך יהבם אלה על אלה, לטובה ולרעה; כי אם אמנם נמצאו בארץ בעלת-בריתם, לא רחש לבם אמון לסביבה. והנסיון הוכיח כי רגש זה לא היה רגש-שוא. בעיני האוכלוסים הוסיפו הגרמנים להיות נכרים.

*

מה פלא בדבר, אם הריגול הלך ונפוץ ביותר. כדי להלחם בזה, ואף גם כדי לרכוש לב יסודות אויבים הובאו כמוית-זהב גדולות, זהב גרמני במסעות תורכיים, אשר יפעל את פעולתו. חזיתות סגורות לא היו כמעט. בכל מקום יכלו התושבים הקבועים או הבידואים לעבור. משהשתרר שקט יחסי ב"חזית" היו הולכים לעסקיהם הרגילים, ותושבים, בידואים ומרגלים מתחפשים השתמשו בהזדמנויות הנוחות. הבידואים עשו בכך עסקים לא רעים. בה בשעה שהאמנת כי רכשת אותם לצדך, היו פועלים בלי ספק לטובת הצד השני, אם הללו שילמו יותר.

האנגלים עבדו יפה מאוד. הם למדו יותר ויותר לרכוש את הערבים לצדם, וכך יכלו לבצע פעולות נועזות לצרכי סיוור. באביב שנת 1918 הרגישו שיכים כפריים ערבים בפלוגת פרשים אנגלית בקרבת הר הגלבוע, כלומר הרחק בעורף הקוים הגרמנים. השיכים הודיעו על כך לקצין גרמני צעיר שיצא במקרה לרכיבה בסביבה זו בלויית מתורגמן צעיר מן הלבנון. הקצין חשב את ההודעה הזאת, שקבל בצורה נפרדת מפי שני שיכים שונים, לבלתי ראויה לאימון כלל. בקרוב ראו שני הרוכבים מרתוק קבוצת ערבים שבאו בשביל צדדי. בעיני המתורגמן, שראייתו היתה חדה ביותר, נראו האנשים האלה חשודים. אבל אי-אפשר היה להמשיך בדרך מבלי לעבור על פניהם. משנתקרבו השנים הלחיתו הערבים האלה ארצה, הוציאו את מזונותיהם וטיפלו בכך בשקידה. על ידי תנועות הזמינו את השנים להשתתף עמם בסעודה. מקרוב נתברר כי החששות היו מוצדקים. אלה לא היו פלחים אמתיים. הקצין חשב לטוב לו להפליג מהר משם והלאה, שלא לנפול בפת. בשובו למקומו הודיע מיד על המקרה. אולם כאן לא יכלו האנשים לתאר להם, שתבורות גדולות כאלו, ואף פלוגות-פרשים, שרק בדרכי-עקיפין גדולות על פני מדברות עבר-הירדן יכלו להגיע לעורף החזית, אפשר להם לעשות דרכם זו מבלי שיורגש בהם. שאננות זו באה על ענשה.

*

עבודת-השיתוף עם גופי-הצבא התורכים הלכה וכבדה. מה פלא, אם במצבם הנואש נעשו הללו עצבנים ובלתי ראויים לסמוך עליהם. ועל ידם ראו התורכים הרעבים את היחידות הגרמניות מקבלות מזון טוב שבעות, מזוניות יפה; אם אמנם הוכו פעמים רבות, עוד שמרו על רוחן הטובה. התמונה הבאה בזה תבליט את הדברים.

הדבר היה ב 9 בנובמבר 1917, כלומר חודש אחד לפני כיבוש ירושלים על ידי האנגלים. חלקי-הגדודים תורכים חנו בקרבת אט-סינה. והנה התחילו יריות. נמצא, שתורכים ירו בתורכים, כאשר נדמה להם כי ראו אנגלים לפניהם. קמה בהלה בלתי משוערת, שהביאה את כל החזית לידי התפוררות וגרפה עמה גם את הגרמנים. לא היתה עוד אפשרות של עמידה. הסיוור האוירי של האנגלים לא הבחין במאורע. המנוסה מפני אָפָס הורגשה על ידם רק לאחר זמן רב. ורק מהרי ירושלים באו הפצצות הראשונות על ההמונים הבורחים. אובדי-עצות, ללא כל הנהגה, התפזרו הגדודים על פני הדרכים והשדות. פלוגת הטייסים הגרמנית נאלצה להסתלק מרמלה.

עוד באותו לילה הכינו צלמי-המפות שלנו מפות מדויקות של החלק הצפוני של הארץ. כלומר שרטטו והכפילו אותן. הן נמסרו בידי כל איש ואיש, כדי שמכוניות המסען הבודדות, הנתונות כל אחת לדאגת אנשיה, תמצאנה בדרכים שונות את מקום ההתלקטות הקבוע מראש. הטייסים הביאו קודם כל את אוירוניהם למקום-מבטחים. הנסיגה בוצעה מתוך שקט גמור.

האוהלים נפרקו, נערכה חלוקת המטענים. חולק מזון וכסף לכל מכונית ומכונית. רק חומר מועט, שאי אפשר היה עוד להעבירו במכוניות, הושמד בלית ברירה. נהגי המכוניות הצטיינו להפליא. הם נסעו, ללא מנוחה, יום ולילה, הלך ושוב, בדרך ירושלים, שהיתה אז קשה בהרבה מבימינו, וכל העת עשו דרכם בין המוני הבורחים הנבהלים ומרוגזים. לבלר של פלוגה, שלא היה פנים כלל, אולם היה פעם תלמיד בית ספר לפייסים ולא הגיע אף למבחן „A” באשר נאלץ לעזוב את בית הספר מפני איחור במלוי-חובה, הרהיב עוז לקטים אוירון אחד, שנועד בעצם להשמדה, והגיע בשלום אל המטרה. ממכוניות המשא נדרש הרבה, שלא לפי כוחן. כך, למשל, נאלצה אחת מהן לסחוב עמה תותח, על פי בקשתו של קצין ימי אחד. אולם רק זמן-מה עצרה כוח לשאתו בדרכים התלולות, אחרי כן היה הכרח להפילו לתעלת הדרך ולעזבו לגורלו. בעמל הצליחו המכוניות להפטר מן החיילים התורכים, שברוב פחדם נאחזו במרכבי המכוניות, על מנת להמלט במהירות האפשרית מסכנת הפצצות. קצין גרמני אחד, אוברלויטננט פון אופל, שותף לבית-החרושת המפורסם לאבטומובילים, שהיה מפקד של פלוגת מכוניות משא, לא מצא כל דבר דחוף לעשות, אלא להיות אחד הראשונים שהביאו את בשורת-איוב לירושלים; בהתרגשות רבה מיהר לשם והצליח לעורר שם בתלה שנית. הוא העמד אחרי כן למשפט צבאי. אולם לא נראה הדבר יאה לכבוד הגרמנים לחייב אותו במשפט. והוא יצא זכאי.

מיד התחילה אריות-בהלה בירושלים, ומתוך כך הלכו חמרי מלחמה יקרי-ערך לאיבוד, בכלל זה גם מחסן-הרפואות של הצבא כולו. פורמציות רבות יצאו לדרך, בלי שקבלו פקודה על כך.

מאורע בלתי-צפוי זה שימש פתיתה לכיבוש ירושלים על ידי האנגלים. ממקום המחנה של פלוגת הפייסים בהר הצופים אפשר היה להבחין עוד זמן רב בכואם ובצאתם של מקבלי הפקודות, המפליגים באופנוע ובמכונית. אחרי כן בא גם פלנקנהין לידי התלטה לעזוב את מחנהו שבבית-המחסה על שם אוגוסטה-ויקטוריה. אז באו קרבות-העמדות שבחצי הדרך בין ירושלים לשכם. והליכוד הגרוע בין צבאות בעלי-הברית—התורכים והגרמנים—שימש גם כאן גורם לאבדות קשות. בתוך הקו התורכי היו תקועים בעת ההיא לסרוגין במליונים גרמנים של חיל-רגלים ושל צידים (Jäger).

עונת הגשמים 1917-1918 כמעט שהשתיקה את פעולת הקרבות. הכבישים ומסילות הברזל היו שרויים במצב עלוב. אנטי-המים שנתהוו בעמק יזרעאל הפסיקו את קשרי התחבורה. המטה הראשי בנצרת לא יכול לקיים שום מגע עם הפורמציות החונות בעמק. מגרשי המים היו מוצפים מים או בוך. בעמל ובצרות ניתן לקיים שירות-פנים חלש. גם אצל הצד השני לא היה המצב טוב מזה. וכך הגיעו חדשים אחרים שקשים יותר.

בינתיים חלו חילופין חשובים בפיקוד העליון: אחרי נפילת ירושלים אבד חינו של הגנרל פלנקנהין בעיני הקיסר. יורש מקומו היה לימן פון סנדרס. זה החזיר את המפקדה לנצרת, אחרי שפלנקנהין העתיק אותה ללא כל יסוד לדמשק. לימן, שלפי השמועה היה ממוצא יהודי, היה אמנם ידוע מתוך הקרבות בדרדנלים, אולם בעיקר היה קצין המשרד ולא היה אהוב. זה היה מיפוס של איש-צבא פרוסי מתיחר. הוא הביא עמו את שתי בנותיו. זמן-מה גרו בחיפה. אוי היה לחיילים, אשר לא הצדיעו לכבודן או לא עמדו מתוחים לפניהן. מיד נענשו במאסר! אף לימן פון סנדרס לא היה בידו לעצור בעד הגורל. זמן-מה עוד שעשע הצבא נפשו באשליות, על אף כל ידיעות-החרדה. והנה באה בסתו שנת 1918 מהלומת-החתף של האנגלים באנג המערבי. הנסיגה צפונה לדמשק ולחלב נהפכה למנוסה פרועה שניה. האוכלוסים התיחסו באיבה רבה ביותר כלפי התורכים ועוזריהם הגרמנים. רבים קיפחו חייהם בעפיים של התושבים המתמרדים. רבים ניספו בדרך ומספר רב נפל בשבי. במקומות שונים עלה הדבר לקבץ חלקים מפוזרים, שאפשר היה להסיעם חזרה לקושטא. הקרבות במזרח הקרוב נסתיימו. מדינות-ההסכמה שמו את השבויים במחנות ריכוז, אם כי בראשונה הורשתה להם התנועה החפשית. חלק שני הצליח לפרוץ לו דרך עד לים השחור והגיע בדרכי עקיפין למולדת. כל השאר חזרו לביתם בראשית שנת 1919.

התזונה בשעת חרום.

המערכת פנתה אל כמה חוקרים ואנשי-מדע עברים להביע את דעתם בדבר התפקיד אשר המקצוע המדעי, שכל אחד מהם עוסק בו, עלול למלא בשעות חרום אלו, הן לשם הגברת מאמץ ההגנה של ארץ-ישראל העברית והן מבחינת הדאגה לקיום הישוב והרחבתו. כמו כן הביעה המערכת את משאלתה שאנשי-המדע יציינו, באיוו מדה גורמים חזיונות המלחמה לגילוי שיטות מחקר חדשות ולהתקדמות מדעית במקצועות השונים.

אחדים מן המלומדים נענו להצעת המערכת, ואחדים הודיעו על רצונם לכתוב את דבריהם בזמן הקרוב ביותר. כאן מתפרסם המאמר הראשון מסוג זה. – המערכת.

שלושה תפקידים ממלאה התזונה אצל כל בעלי-החיים, והאדם בכללם, ואלה הם:

(1) המזון משמש מקור לאנרגיה המקיימת את כל התהליכים באורגניזם החי ופועל. שרפת המזון בגוף יוצרת את החום השומר על הטמפרטורה הקבועה של הגוף גם בהמצאו בסביבה הקרה ממנו, וחלק מהחום הזה נהפך לאנרגיה מיכנית, המתגלה בפעולת האיברים הפנימיים (הלב, הריאות וכו') ובכל עבודת השרירים. מבחינה זו דומה תפקיד המזון לתפקיד הדלק במכונה. לשם מילוי תפקיד זה אין לדרוש מאת המזון אלא דרישות כמותיות בלבד, זאת אומרת, שהמזון חייב לספק לגוף מספר קלוריות מסויים.

(2) המזון מספק לגוף חומר לבנין רקמותיו. לא רק האורגניזם הגדל וצומח זקוק ליצירת חומר חי חדש לשם גידולו; אף כל אורגניזם חי, המבלה ללא הפסק את רקמותיו מתוך עצם תהליך חייו, מוכרח לחדש לבלי הרף את חמרו בכוחם של חמרים קלוטים מן החוץ. כלומר מתוך מזונו. אין הרקמה החיה גבנית אלא מחמרי-מזון מסוימים, ומילוי התפקיד הזה מותנה משום כך בהרכב מסויים של המזון, בפרט במציאות כמות מספקת של חלבונים (פרוטיינים) במזון. מבחינה זו על התזונה למלא דרישות איכותיות וכמותיות מסוימות גם יחד.

(3) על התזונה לספק לאורגניזם גם מספר חמרים כימיים, שאינם משמשים דלק לשרפה הביאולוגית ואף אינם משמשים אבני בנין לרקמות הגוף, כי אם ממלאים תפקידים חיוניים בתהליכים הביולוגיים של הגוף כולו או של איברים מסוימים בקרבו. החמרים הללו – הויטמינים – אינם נדרשים אלא בכמויות זעירות מאד, ואין פעולתם מותנית בהרכב הכללי של המזון.

בשטח התזונה מעלים תנאי שעת החירום בעיות כמותיות ואיכותיות גם יחד. צמצום היבוא או הפסקתו הגמורה, צמצום היצור מתוך דלדול ענפי חקלאות מסוימים, משבר כלכלי וחוסר עבודה, המנמיכים את רמת החיים של האוכלוסיה ומצמצמים את צריכת המזון בכלל או גורמים להעדפת מזונות זולים על פני מזונות יקרים יותר, — כל אלה גוררים אחריהם שנויים הן בהרכבה הכמותי והן בהרכבה האיכותי של התזונה. והרי זה חשוב מאוד, שיהא קיים פיקוח מדעי על השינויים האלה ושתהא הדרכה מדעית שתמנע את התקלות וההפרעות הכרוכות בשינויים או תקטינם במדה האפשרית.

ברור מראש, שאין חכמה ואין עצה נגד אי־ספיקת התזונה מבחינה כמותית כללית, ז. א. מבחינת מספר הקלוריות שההזנה חייבת לספק לגוף בהתאם לעבודה שהוא מבצע. אין לספק אנרגיה בחינת יש מאין, ועדיין אין ביד החימיה ליצור מחמרי הטבע הדומם, המצויים בכל מקום (מים, אויר ומינרלים), חמרים הניתנים לקליטה ולשרפה באורגניזם של בעלי־חיים — כדרך שניזון הצמח מחמרים מינרליים. עדיין אנו צריכים לכמויות מסוימות של חמרים הלקוחים מעולם הצומח והחי. אי־ספיקה קלורית של התזונה, ז. א. אי־מילוי התפקיד שהוגדר לעיל בסעיף (1), היא המורגשת ע"י האדם באופן בלתי־אמצעי כרעב, והיא ההורסת בזמן קצר את יכולת פעולתם, את יכולת עמידתם, ולבסוף גם את יכולת קיומם של היחיד והצבור גם יחד.

אולם רעב ממשי זה כתופעה צבורית אינו אלא מקרה קיצוני ולא יתרחש אלא במסיבות מיוחדות ובלתי שכיחות, כמו בעיר נצורה או בארץ המנותקת מכל יבוא או בעלת משק חקלאי חרוס לגמרי. הרבה יותר שכיחה ומצויה — ולפיכך הרבה יותר חשובה — היא סכנת "הרעב החלקי", ז. א. אי־מילוי הדרישות שנכללו לעיל בסעיפים (2) ו־(3). סכנתו בשעת חירום גדולה ביותר, מפני שהוא עלול להגרם ע"י כל הפרעה בהסדר התזונה, גם במקום שאין מחסור ממש במזונות. את "הרעב החלקי" אין האדם תופס תיכף ומיד מתוך הרגשת רעב סוביקטיבית, ואין תוצאותיו האוביקטיביות החמורות ניכרות אלא לאט לאט, — בירידה הדרגית של בריאות הציבור, בריבוי מחלות, הגדלת התמותה, בפרט תמותת התינוקות, ירידה בפוריות העבודה, שבירת עוז הרוח והשקִיִּית דכאון ויאוש. כל התופעות הללו היו מצויות בגרמניה בסוף מלחמת 1914–1918 והן שהכריעו בשבירת כוח עמידתה. כל המומחים נוטים לראות את מקור התופעות ההן בליקויים שחלו בתזונה האוכלוסיה הגרמנית מפני המצור הבריטי: בחוסר פרוטיאינים (מחמת ההרס בענף הבהמות) ובחוסר ויטמינים (משום שבימים ההם טרם נודע תפקידם); "הרעב החלקי" עשה איפוא את פעולתו, בעוד שמידת האספקה הקלורית היה בה עדיין כדי למנוע את הרגשת הרעב החריף.

*

כבר הוזכר לעיל, ששום חומר מזון אחר לא יוכל למלא את מקום הפרוטיאין

כאבן-בנין הכרחית לחידוש רקמות הגוף. מקורות לאספקת פרוטיאונים הם: הבשר והדגים, החלב (אף החלב הרוזה בכלל) והגבינה, הביצים, ומבין המזונות הצמחיים – מיני הקטניות, בעיקר: פחות מזה נמצאים פרוטיאונים בלחם, ובמידה מועטת מאד בירקות ופירות. הפרוטיאונים מעולם החי שוים בערכם ואפשר להחליפם זה בזה; לפיכך אין הבשר מזון הכרחי לאדם במקום שחלב ותוצרות חלב מצויים לרוב. כנגד זה ההצטמצמות במזונות צמחיים בלבד (מרצון או מאונס) טעונה זהירות והבנה מקצועית. אין הפרוטיאין הצמחי שוה בערכו התזונתי לפרוטיאין מעולם החי (חוץ מן הפרוטיאין של פול הסוף שאינו מצוי אצלנו)*, ואין מזון צמחי מסוג אחד יכול לספק לגוף מה שבשר, חלב או ביצים מספקים לו. ואולם ע"י צירופים נאותים של מזונות צמחיים יתכן ליצור מזון מעורב שיכיל בקרבו את כל מרכיבי הפרוטיאין האנימלי. לפיכך יש להדגיש, שהנהלת מטבח צמחוני – תורה היא ולימוד היא צריכה. על כל פנים מוטב להוסיף לתזונה המורכבת בעיקרה מלחם (או תפוחי אדמה), מירקות ופירות – קצת חלב או חלב רוזה, לשם השלמת איכותה.

*

מבחינת אספקת הויטמינים – בעיה אשר חשיבותה נודעה לנו רק בדור האחרון – טוב מצבה של ארץ ישראל ממצבן של רוב ארצות מרכז אירופה וצפונה. התנאים המיוחדים של צמחית ארץ ישראל ואקלימה פוטרם אותנו מכמה דאגות, שהן חמורות מאוד בארצות הצפון. בעית הויטמין C – אשר העדרו המוחלט גורם למחלת הסקורבוט הממאירה והקטלנית, וחסרוננו במזון במידה ניכרת יש בו כדי להפחית את כושר עבודתו של האדם ואת כוח עמידתו בפני מחלות מדבקות – בעיה זו אינה קיימת אצלנו כלל. מקורותיו הטבעיים של ויטמין זה הם פירות הדר וירקות ירוקים טריים. על כן קשה אספקתו בארצות הצפון. אשר פירות הדר אינם מצויים שם אלא כחומר יבוא וירקות טריים אינם מצויים שם בכל עונות השנה. כנגד זה נתברכה ארץ-ישראל במקורות ויטמין C המצויים בשפע במשך השנה כולה, ואין להעלות על הדעת שויטמין זה יחסר אצלנו במזוננו של אדם. כמו כן מצילנו טבעה של הארץ אף מסכנת העדר ויטמין D – מונע הרפכת (rachitis). אמנם מזונות עשירים בויטמין D אינם אלא שומני בעלי-חיים, ובמלחמה הקודמת, עם חורבן ענף הפהמות, התפשטה המחלה הזאת במידה מבהילה בגרמניה ובאוסטריה, עד שבשנות 1917 ו-1918 לקו בה בכרכים הגדולים כ-90% מכל התינוקות – אולם בארצנו שטופת אור השמש מגינים התנאים המטאורולוגיים מפני הרככת, כי הקרנת השמש יש בכוחה להפוך חמרים מסוימים לויטמין D בתוך גוף הילד. לפיכך אין הרככת שכיחה בארצות הדרום ובארצות הרירות, ואין לחשוש להתפשטותה בינינו גם עם הרעת תנאי התזונה הכלליים.

* ראה "מערכות", חוברת ב"ג, ע' 92. – המערכת.

חששות ידועים קימים לגבי אספקת הויטמינים מקבוצת B, שהם גורמים חשובים להתפתחות הכללית של האורגניזם ולמניעת מחלות קשות מסוימות אשר המפורסמות ביניהן הן הפרי־בֶּרִי (הנפוצה בארצות אוכלי האורז באסיה המזרחית-דרומית) והפֶּלֶגְרָה (הנפוצה בארצות אוכלי התירס כאיטליה, רומניה ומדינות דרום ארה"ב). אמנם בהזנה הנהוגה בינינו לא יחסרו החמרים המכילים ויטמיני B, אבל כמות הויטמינים הללו במזונות מועטת. בשנים האחרונות הביעו הרבה פיסולוגים והיגיינאים חששות רציניים בנוגע לאספקת ויטמיני B, אף בארצות ובמסיבות שאין בהן עוני ומחסור, שמא אין הם מגיעים להמונים בשיעור המינימום הדרוש לשמירת הבריאות. יתכן שכמה ליקויים בבריאות הצבור נגרמים בכל מקום בגלל אי־ספיקת ויטמיני B. יצוין, שמקרים בודדים של מחלת הפֶּלֶגְרָה מתרחשים גם בא"י. תנאי שעת החירום גותנים מקום לחששות מוגברים בכיוון זה: כי עם צמצום כללי בצריכת מזון תמעט ממילא כמות הויטמינים הנקלטת עמו. בתנאים אלה יהיה אולי צורך באספקת ויטמינים בצורת תמציות מרוכזות, כתוספת זעירה למזון הרגיל. בארץ־ישראל התפתחה בשנים האחרונות תעשיית שמרים שהם המקור העשיר ביותר לרוב ויטמיני B. פֶּרְפֶּרְטִים בצורת אבקות או תמיסות של שמרים יוכלו לשמש תרופה טובה, אם בהזנת הצבור יתגלו אצלנו סימני לקויים הנגרמים ע"י חסרון ויטמיני B. קשה מכל בעית הויטמין A – גורם חשוב להתפתחות האורגניזם ולחיסון רקמותיו בפני גורמי מחלות שונות, ובפרט לקיומה ושלמותה של העין. ויטמין A מצוי בעיקר בשומני בעלי־חיים, למשל בחמאה, ז. א. בחמרי מזון אשר הספקתם אינה מובטחת כל צרכה בתנאי שעת חירום. הֶמֶרְגְרִינָה המלאכותית אינה מכילה ויטמין A, וזהו עיקר חסרונה לעומת החמאה. כעת נעשים נסיונות מרובים להוסיף למרגרינה ויטמין A בצורת פֶּרְפֶּרְטִים מרוכזים ולהפכה ע"י זה למזון שאינו נופל בערכו מהחמאה. בדיקת התוצרת הזאת טרם הוכיחה ברור כי הושגה המטרה הזאת. גם מזונות צמחיים כירקות ירוקים (תרד) או אדמדמים (גזר) מכילים חמרים העלולים ליהפך לויטמין A, ואחת הבעיות הדחופות העומדות לפני מחקר התזונה בהווה היא לברר באיזו מידה מנצל האורגניזם החי את האפשרות הזאת. ועוד תפקיד נוסף מוטל על מדע התזונה, בפרט בתנאים המיוחדים בהווה, – הבקורת והפיקוח על שוק המיצרכים, לשם גילוי זיופים ומניעתם. מכת זיופי מזונות נפוצה מאד בארץ־ישראל מחמת חוסר פיקוח ממשלתי וצבורי מספיק. הזנחת הפיקוח על שוק המזונות, בשעה ששכבות רחבות נאלצות לפנות לצרכי מזון הזולים – והפחותים – ביותר, עלולה לערער את בריאות הצבור ולגרום אסונות קשים במקרים מסוימים.

ברנרד לואיס

הכלכלה של תורכיה המודרנית

פרק מספרו של המחבר "תורכיה כיום" ("Turkey Today")

תורכיה הברוכה באוצרות טבעיים עשירים היתה ימים רבים ארץ עניה ולא מפותחת, ועד היום הזה חלו ידים רק בחלק מאוצרותיה הטבעיים. נרמו לכך, בעיקר, אולת-ידה של הממשלה העותומנית לפניו והחורבן בעטיין של מלחמות בלתי-פוסקות. ה"לאומיים" הגיעו לשלטון בארץ הרוסה, ללא הון, ללא אנשי עסק וטכנאים, ופיזור האוכלוסין ונחשלותם היו לשלטון זה למכשול.

מספרים, שבועידת לונדון (בשנת 1923), כשדרש הציר התורכי ביטול היתרונות הכלכליים של עמי אירופה בתורכיה, קם אחד הצירים האירופיים ואמר: "גם אם נעתר לכם בזאת, לא יעברו ימים מרובים ואתם תבואו וחבקשו להשפיעם עלינו שנית". כדי למנוע זאת היה צורך בפיתוח מהיר של האוצרות הכלכליים בארץ. אף נגשו לפעולה זאת בלי שהיות, במרץ רב ובהצלחה. הוקם "משרד לתיכון כלכלי" באנקרה, שעבד בלי הרף לשיפור התנאים הכלכליים. עזרה מכל סוג — בממון, בענייני מסים ובהדרכה טכנית — ניתנה לענפי הייצור הקיימים, וכן הוחל בהגשמת מערכת ייצור לפי תכנית מעובדת היטב. כדי להציל את תורכיה משעבוד חדש לשליטת בעלי-הון זרים נעשתה כל הפעולה הזאת בלא כל הלואת-חוץ. העם התורכי קבל עליו עול מסים כבד ביותר, למען תוכל ארצו להשיג את ציודה הכלכלי מבלי למשכן את תוצרתה מראש. עד הזמן האחרון לא קיבלה הארץ כל מלוות או אשראי מחוץ-לארץ.*

ח ק ל א ו ת

עד היום הזה מוסיפה תורכיה להיות, בעיקר, ארץ חקלאית, ומשבעים עד שמונים אחוז של תושביה חיים על החקלאות. וזו לשונו של ב. שוקרי ק'ה, מי שהיה מיניסטר לענייני פנים ומזכיר ראשי של מפלגת העם: "הכפר הוא מקור כל מזוננו וכל חמרי הנלם שלנו; הוא האכספורטר העיקרי והצרכן הטוב והמהימן ביותר. הוא הבסיס לצבא. הוא נותן מחיה לשבעים אחוז מן האוכלוסים. כללו של דבר: הכפר ותורכיה חד הם.**"

הממשלה הקמלית, שהכירה בערך הראשוני של ענף זה בחיים הכלכליים, הקדישה לו תשומת לב רבה. הוגרל בהרבה שטח הקרקע המעובד — מ-5.3 אחוז למאה מכל הקרקע ב-1927 עד 10.2 אחוז בשנת 1936. ועדיין מוסיף העיבוד להתקדם במהירות. המעבד מקבל תמיכה מלאה ביותר. האכר התורכי, שהיה רגיל עד עכשיו בשיטות-העיבוד הפרימיטיביות ביותר, ראה לפניו פתאום מספר רב של טרקטורים ושאר מכשירים מודרניים וניתנה לו הדרכה להשתמש בהם. נוסדו קואופרטיבים חקלאיים ובנקים לאשראי, נבנו אסמים לבר ושופרה ההשקאה. הוכנסו מיני-תבואה חדשים ונעשו סידורים מועילים לשיווק התוצרת התורכית. וכך עלה הייצור החקלאי התורכי והגיע לשיעורים שלא נודעו לפני כן.

מיני הגידול העיקריים נחלקים לשלושה סעיפים — דגנים, ירקות וגידולים לתעשיה. הדגנים תופסים 89.5 אחוז מכל שטח הקרקע המעובד; הירקות — 3.9 אחוז; הגידולים לתעשיה — 6.6 אחוז. אנטוליה היתה במשך דורות אחד מאוצרות הבר של המזרח הקרוב,

* מלוות-החוץ הראשונים הושגו בסוף 1938 והם באו לצרכי הזדיינות. — המערכת.

** דצמבר 1939.

זהיה זמן שהיא שימשה מקור המזון העיקרי לקיסרות הביונטית. אקלימה המזון מאפשר לה מבחר גדול של דגנים, גידולים של אקלים חם, ממוזג וקר. הדגנים העיקריים הם, על פי הסדר – חיטה, שעורה, שיפון, תירס ושבולת-שועל, וכמות הייצור מגיעה למיליונים רבים של טונות בשנה. בחיטה מספקת תורכיה את כל צרכיה בהחלט, ובשנת 1937 מכרה חוצה לארץ 104,000 טונות מִטְרִיז. אף יכול השעורה גדל והולך מדי שנה בשנה. בשנת 1938-9 היתה יכול החיטה בתורכיה 2,5 אחוז ויכול השעורה 5,5 אחוז מכל הייצור העולמי, וממחצית עד שני שלישים מכל הייצור במזרח הקרוב.

פירות וירקות מיוצרים אף הם בשיעור הולך וגדל, ביחוד תאנים, ענבים ומישמים. באנטוליה המערבית גדלים ענבי-סולטנה המפורסמים, חסרי הגרעינים. הצימוקים הנעשים מהם נשלחים לארצות רבות. במחוז סמירנה אתה מוצא יערות של עציתאנים, אשר מהם נאספים מדי שנה בשנה תאנים במאות מיליונים. רובם נעשה דבֶּלֶה, ואחרי התקנה ואריזה מוקפדת נשלח למכירה לחוץ-לארץ. כן מגדלים בכל מקום בארץ זיתים לשמן זית, ובשנת 1938-9 הגיע שמן-הזית התורכי לשיעור של 5,3 אחוז מכל הייצור העולמי. תורכיה היא היצרן העיקרי של מוצר יס-תיכוני חשוב זה ומתחרה באופן רציני ביצואה של איטליה בשטח זה. יצוא האגוזים תופס כ-10 אחוזים מסחר-היצוא התורכי.

במעלה גדולה אף מזו עומדים אולי הגידולים המכונים גידולי-התעשייה, שמהם העיקריים: טבק, כותן, פרנז וסלק-סוכר. הטבק התורכי קנה לו שם בכל מקום. גידול זה מצוי בחלקים שונים בארץ, והמינים הטובים ביותר באים מחוף הים השחור והים האינאי, ביחוד מסמסון, עיר נודעה לשם בדברי ימי תורכיה האחרונים. יכול חוף הים השחור מגיע לשיעור של יותר מ-10 אחוזים מסך היבול הכללי ומשמש לייצור מיני-תערובת ממדרגה גבוהה. התקנת הטבק ועשיית הסיגריות הן מונופולין ממשלתי, וכל תעשיית טבק ומכירתו מחוץ למונופולין נאסרות באיסור חמור. בימי הקיסרות העות'מנית היה קיים המונופולין הזה בצורת זכיון שניתן לחברה זרה. עכשיו הועבר לרשות הרפובליקה. ההנהלה החדשה, שנכנסה לתפקידה בשנת 1925, הנהיגה שינויים רבים. השתילה הוגדלה ושוכללה, ועל ארבעת בתי החרושת הקודמים נוספו עוד רבים. תשומת-לב מיוחדת ניתנה לבריאות העובדים, שסבלו הרבה מן האבק המרעיל בבתי-המלאכה הישנים, הבלתי-היגייניים. הספרות המציינות את הייצור ואת היצוא מעידות על התפתחות בולטת. בשנת 1938 הגיע יכול הטבק ל-74000 טונות, שהן 2.6 אחוז מכל הייצור העולמי, או 27,1 אחוז משווי הכללי של היצוא התורכי. הצרכן העיקרי היתה אמריקה, ואחריה איטליה, גרמניה, הולנד וסקנדינביה. שטח-הכותן הוגדל מ-36 מילין מרובעים בשנת 1927 עד 980 מילין בשנת 1937. המרכזים העיקריים הם סמירנה ועדנה. טיב הכותן התורכי שופר בהרבה על ידי בחירת זרעים, וסידורים בין-לאומיים מתאימים מגינים על רמת המחירים. הייצור הגיע לכמות שנתית בת 60,000 טונות, או ל-0,5 של הייצור העולמי, והכותן עולה כדי 7,1 אחוז מערך היצוא התורכי. הארץ מספקת כמעט את צרכיה שלה, ובזמנים כתיקונים היא שולחת כמויות גדולות לאנגליה לאיטליה ורוסיה. יש לציין כי השטח המגדל כותן ניתן להרחבה רבה. ייצור הסוכר עלה מ-5000 טונות בשנת 1923 עד 70.000 בשנת 1937, ובענף זה מספקת תורכיה כמעט את צרכיה. אכן הוצאות הייצור הן גבוהות מלעשות את יצוא הסוכר כדאי למעשה. לבסוף, עלינו לציין יכול שנתי של 400 טונות אופיום.

פנעי מלחמה (1914-1922) הותירו אך מעט מן העדרים שרעו באדמות-המרעה הרחבים באנטוליה המרכזית. אף-על-פי-כן חל בזה שינוי לטובה. שירות ושריני פועל ועזרת מומחים לגידול מטעם המיניסטריון לחקלאות נרמו להשבחת המצב, וכיום יש לה לתורכיה אספקה טובה בערך של מקנה משלה. ייצור הצמר התורכי מגיע ל-1.7 אחוז של הייצור העולמי

ול-4.9 אחוז מערך היצוא של תורכיה. הצרכן העיקרי הוא אמריקה, ואחריה באות, לפי הסדר, בולגריה, צרפת, איטליה ואנגליה. עזי אנגורה המהוללות נותנות מדי שנה בשנה, בקירוב, 5000 טונות של צמר-אנגורה; שלושה רבעים מזה נשלחים לאנגליה, והשאר נשלח לגרמניה, לארצות הברית של אמריקה ולצרפת.

מ י נ ר ל י ם

אנטוליה היא עשירה ביותר במינרלים, מהם מופקים כבר, ומהם במצב של פיתוח. המוצר המינרלי החשוב ביותר הוא עפרת-הכרום, מינרל אשר לו ערך חיוני בייצור הפלדה. אוצרות הכרום התורכיים שנתגלו בשנת 1848 נחשבים עדיין בין האוצרות העשירים ביותר שבעולם, והייצור התורכי מגיע ל-15 אחוז ועד 25 אחוז מן התפוקה העולמית. יתר מקורות-אספקה של מתכת זו הם רודסיה ואפריקה הדרומית. אוצרות קטנים מאלה ישנם ביוגוסלביה, קפריסין ויוון. בשנת 1937 יצרו התורכים 193,000 טונות, ששווין 4 מיליונים לירות תורכיות. פעלו עשרים וארבעה מכרות, אם כי לפי מה שידוע ישנם 117. בשנת 1937 שלחה תורכיה שליש מן הכרום שלה לגרמניה, וכך סיפקה לגרמניה קרוב למחצית היבוא של מינרל זה. בשנת 1938 ירד שיעור זה עד כדי שליש היבוא הגרמני, ויש להניח, כי המספרים ירדו מאז מאוד מאוד. יש לציין כי בחומר חשוב זה תלויה גרמניה לגמרי באספקת-חוץ. הסעיפים הנוספים להסכם האנגלי-התורכי מכוונים למכירת מבסה גדולה של הכרום התורכי לבנות-הברית.

מלבד הכרום עוד לתורכיה אוצרות גדולים של נחושת, עופרת, אבץ ושאר מתכות. אוצרות חשובים של פחם-הביטומן הולכים ונחשפים בחבל אֶרְגֶּלִי-זוֹנְגוֹלֶדֶק, בחוף הים השחור. נעשים סידורים משוכללים להקלת פיתוחם של המכרות הללו. בזונגולדֶק נבנה נמל מיוחד לטעינת-הפחם, וסעיפי מסילת-ברזל עומדים להסלל. במידה שתנאי הניצול של המכרות יושפרו, אפשר לקוות לעליה רבה בשיעורי הייצור. טיבו של הפחם הוא משובח, והייצור כבר מתקרב לכמות של $2\frac{1}{2}$ מיליון טונות, ומזה נשלחים שלושת רבעי מיליון ליון ואיטליה. חלק גדול מן הפחם יִדְרֵשׁ על-ידי מפעלי-הפלדה החדשים בקבֶבֶיק, אשר ישתמשו בעפרות-ברזל מן המכרות שנפתחו זה לא כבר בדיֶנֶרְקִי אשר בתורכיה המזרחית. אומדים את אוצר הפחם המצוי באֶרְגֶּלִי בסך 1.5 מיליארד טונות ואת אוצר הברזל אשר בדיֶנֶרְקִי בסך של 15 מיליון טונות. ויש לשער מראש כי יחול גידול עצום בתפוקה. מכרות-נחושת פועלים בשלושה מקומות, וליגניש מופק לצרכי בית. שאר מינרלים, כגון גפרית, נוצרים ונשלחים חוצה-לארץ בכמויות קטנות.

ת ע ש י ה

מראשית ימיה של הרפובליקה התורכית הבינו מוסטפה-כמל-פחה וחבריו, כי כדי שתורכיה תוכל לקיים את עצמאותה בעולם המודרני יש הכרח במידה מסוימת של אינדוסטרי-אליזציה. ועוד בזמן מוקדם, בערך, נעשו מאמצים לחזק את מקורות-התעשיה בארץ. אולם התנאים היו קשים, כידוע. המיעוטים הלאומיים*, שמהם באו הפועלים בעלי המקצוע, המומחים ואנשי-העסק, נסתלקו, וכמעט שכל הון לא נמצא בארץ. דומה היה, שיש רק אפשרות אחת, והיא, להעניק זכויות למשקיעים מבחוץ. אולם פוליטיקה זו נדחתה בהחלט, ומתוך מאמצים גדולים ומצוקה הצליחה הממשלה התורכית לקבל על עצמה את התפקיד העיקרי בפיתוח התעשיה בארץ. בתכניתה של "מפלגת העם" אנו מוצאים את משמעותו

* היוונים, הארמנים וכו'. — המערכת.

האמיתית של המושג „אֶטְטִיזְם“ (ממלכתיות). „אֶטְטִיזְם“ פירושו הופעתה של המדינה כחלוץ ומכוון הפעולה התעשייתית, לטובת ההתפתחות הלאומית וההתנוונות הלאומית, בארץ שהיזמה הפרטית וההון הפרטי היו בה חלשים ביותר מכדי לפעול פעולה ממשית. אותו שיעור האינדוסטריאליזציה שהושג בתורכיה במשך 17 השנים האחרונות הוא כמעט כולו פרי עבודתה של המדינה ושל בנקים שונים והנהלות שהוקמו על ידי המדינה להנשמת מטרות-התעשייה שלה.

במשך עשר השנים משנת 1923 עד 1933 היתה המדינה עסוקה בעיקר בבניית מסילות ברזל (עיין להלן). אף-על-פי-כן הושג משהו בשדה התעשייה. נוסדה תעשיית סוכר ונתארגנו מפעלי-מינופולין של תעשיית הטבק, הנפרורים והכוהל. בין בתי-החרושת השונים לנשק שהוקמו בארץ חשוב ביותר בית-החרושת לאוירונים בקיסרי (Kayseri), המעסיק כיום כאלף איש ובונה אוירונים מכל הסוגים. אשר למנועים, מכשירים וחמרי-גלם, היה הכרח עדיין להביאם מחוץ-לארץ. באותה תקופה חלה גם מידת-מה של התרחבות במפעלי-תעשייה פרטיים, קטנים בעיקר. בשנת 1934 קיבלה הממשלה את תכנית-התומש הראשונה לפיתוח התעשייה, שנשלמה בשנת 1939. תקציב התכנית הזאת היה 64.000.000 לירה תורכית, ומטרתה היתה כפולה: (א) ייצור סחורות לצרכן; (ב) התקנת אמצעי ייצור. וזו לשון הודעת הממשלה התורכית: „הקיום העיקריים בתכנית ושיעור התעשיות המתוכנות נקבעו אך ורק על ידי השאיפה לאפשר לארץ לספק את צרכי עצמה... התכנית מכוונת להקמת בתי חרושת אשר ישתמשו בחמרי-גלם המיוצרים בארץ“.

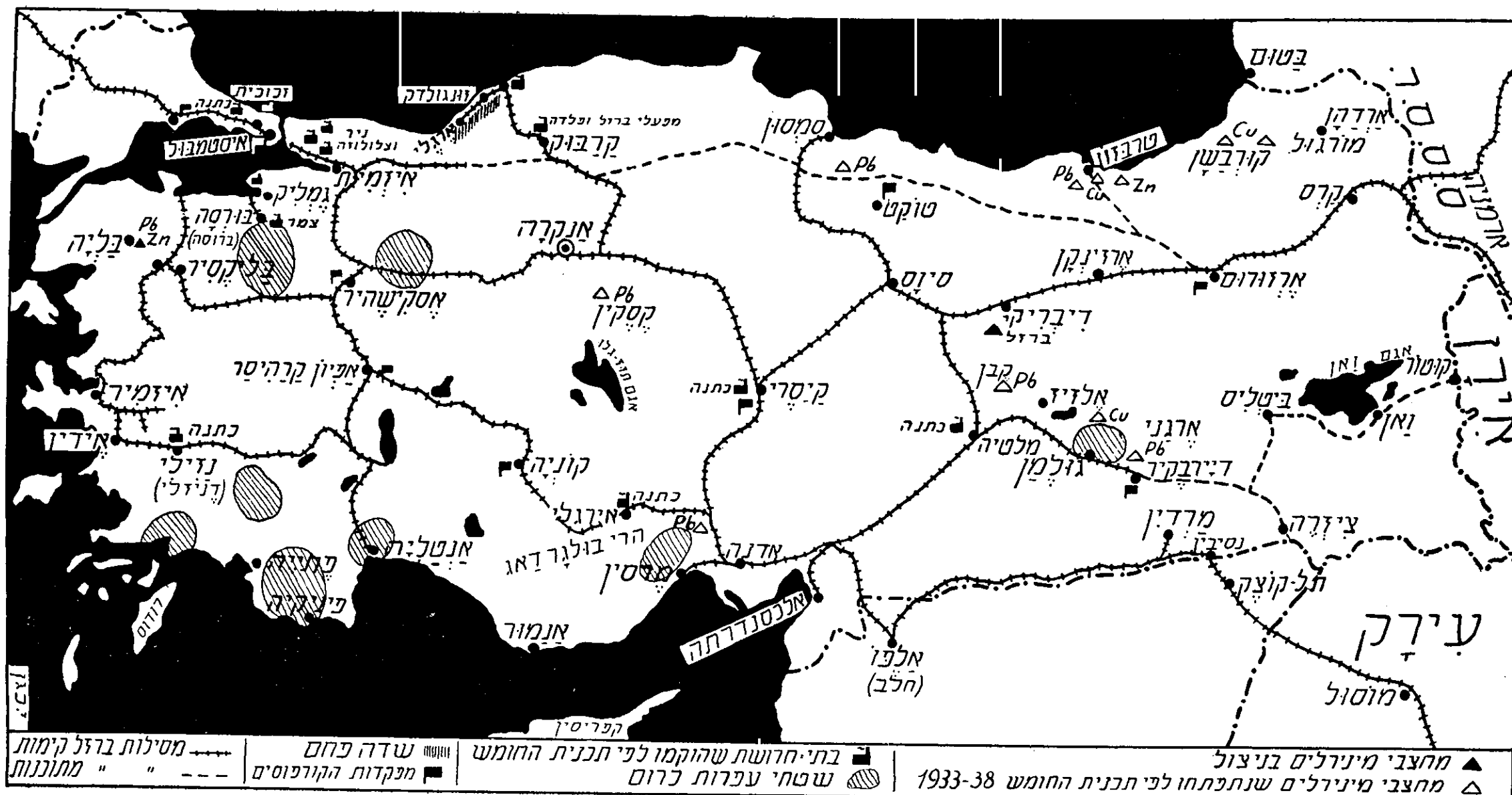
סעיפי התכנית העיקריים היו פיתוח תעשיית אריג-כותן והקמת חרושת פלדה וברזל. שלושה בתי חרושת גדולים לטכסטיל קיימים בקיסרי, אַרְגֵּנְלִי וְנִזִּילִי, וכמה בתי-חרושת אחרים, קטנים מאלה, לסחורות-כותן, צמר ופשתה מצויים במקומות שונים. מפעל הפלדה בקרבוק, שנבנה על-ידי חברת-בנין בריטית, נפתח ב-9 בספטמבר 1939. הבנין עלה בסך 22 מיליון לירה תורכית, ותפוקתו השנתית תהיה 150,000 טונות. הוא ישתמש בפחם מאַרְגֵּנְלִי ובברזל מדיֶבְרִיקִי ויספק את כל צרכיה הפנימיים של תורכיה. יש לציין, כי זוהי חרושת הפלדה היחידה בכל המזרח הקרוב.

כן נוסדו תעשיות אחרות – לנייר, קרמיק, צלולוזה ומשי מלאכותי, ותכניות חדשות כוללות פיתוח חשמלי וחימי, ייצור מינרלים, מוטורים, הקמת נמלים חדשים ובתי חרושת לנשק. הרי שתורכיה כבר זכתה לפירות תעשייה הגונים, והתפוקה גדלה והולכת. אם כי לפי שעה יש לה אך מעט לאכספורט.

הובלה ותחבורה

בתקופת הקיסרות העות'מנית נמסרה בנית מסילות הברזל כולה לידי בעלי זכויות זרים. חברות בריטיות, צרפתיות וגרמניות בנו מסילות-ברזל בחלקים המערביים והדרומיים של אנטוליה, על מנת להוביל את התוצרת החקלאית של האזורים האלה. הגרמנים זממו גם מזימה אסטרטגית וקיוו כי על ידי הקמת מסילת-בגדד המפורסמת יחברו את בגדד עם איסטנבול, ועל ידי כך עם ברלין. חלק ממסילת בגדד נשלם בשנת 1918.

עם התפוררות הקיסרות הישנה נותרה לתורכיה מסילת-הברזל האנטולית, ההולכת מחיֶבְרִי פחה (בצד האנטולי של הבוספור, מנגד לאיסטנבול) לקוניה, ומשם דרך נקבת הטאורוס לחלב (אַלֶפּוֹ) אשר בסוריה. מאַסְקִיֶּשְׁהִיר הולך סעיף-מסילה לאנקרה, וסעיף אחר מאַפִּיוֹן־קָרַהִיסָר (Afyon-Karahisar) נתקשר עם המסילה הצרפתית ההולכת לסמירנה. המסילות המקומיות במערב הוסיפו לפעול. בתורכיה המרכזית או המזרחית, או בקרבת חוף הים השחור לא היו כל קוים. הקוים שנבנו על ידי חברות שונות, נבנו מתוך כוונות שונות.

בעיקר לצרכי אכספורט, ולא נתחברו יחד לרשת מותאמת. בשעה שהארץ עברה לידי שלטון הרפובליקה היו כל הקווים במצב פרוץ. מלאי הקרונות לא היה מספיק, והיה נושן בולו, וכמעט בלתי ראוי לשימוש.

העדר רשת מספקת של מסילות ברזל הורגש כמכשול אסטרטגי רציני במלחמות שונות, אף במלחמת השחרור (1919/1922) בכלל זה. מטעם זה, וכן מטעמים כלכליים, החליטה ממשלת הרפובליקה לאחוז בתכנית של בנית מסילות-ברזל. על אף המחסור בטכנאים וההחלטה להמנע מלוות כסף-זרים הצליחו התורכים להרחיב במידה רבה את רשת המסילות. אורך הקווים גדל מ-2,537 מילין בשנת 1923 עד 4,346 מילין ב-1938. (על פי המפה המצורפת לכאן יכול הקורא לעמוד על פרטי הקווים). חשיבות מיוחדת נודעת לקו המוליך מאנקרה מזרחה, לאַרְזוּרוֹם, סמוך לגבול המזרחי, מקום שם יתקשר אל המסילה הרוסית הטרנס־קוקוּית. קו זה, שמלאכתו נשלמה רק בשנה האחרונה, אחרי פרוץ המלחמה, חשיבות רבה לו, והרי הוא מחבר את המחוזות המזרחיים עם עיר־הבירה ועם הים. שאר הקווים הם בעיקר כלכליים לפי תכונתם, והם מחוברים אל מרכזי המכרות והתעשייה. הכבישים שהיו מועטים בימי המשטר הישן ודלי־אפשרויות, שופרו במידת־מה, ונעשות פעולות להתקין תחבורת כבישים ראויה לשמה בין נקודות חשובות. כעת הולך ונשלם בנין כביש אל הגבול האירני*.

הטים זוכה לטיפול רב של הממשלה ושל איגודים פרטיים, כגון איגוד "תירק קושו" (הצפור התורכית), — מועדון עממי לטים. שירות־אוויר תורכי מקשר את שלוש הערים איסטנבול, אנקרה וסמירנה.

סמוך לשנת 1923 ירד צי־המסחר התורכי עד 50,000 טונות. בשנת 1933 עלתה הספרה ל-174,117 טונות, וסמוך לשנת 1938 הגיעה לרבע מיליון טונות. פעילותו של נמל סמירנה גדלה והולכת, וכן גדלים גם נמלים אחרים, כגון נמלי סמסון, אַרְגֵּלִי וּמָרְסִין.

כוחה למלחמה

אשר לתעשיות מלחמה אין מצבה של תורכיה משביע רצון. התעשייה בתורכיה לא התקדמה עדיין למדי כי תהיה לה התוצרת הדרושה להנהלת מלחמה, ובכל התנגשות עם איוז מעצמה גדולה יותר תהיה אספקת הארץ תלויה במדה רבה בבני־בריתה. בתי חרושת אחדים מייצרים נשק קטן, ובקִיסְרִי יש בית־חרושת לאוירונים המייצר מטוסים מסוגים שונים. אולם מנועים יש להביא מן החוץ. מאז נפתחו מפעלי היציקה בקִרְבּוֹק יש לה לתורכיה אספקת פלדה משלה, ויש למקום לקוות להתקדמות נוספת בהקמת תעשייה לצרכי מלחמה.

הצבא התורכי מוסיף להיות הצבא החזק ביותר במזרח הקרוב. מצבה הגיאוגרפי מאפשר לה להחיש מיד עזרה במקרה של התקפת הציר על סוריה, וישיבתה נוחה מאד להקמת מגע מהיר עם הכוחות הבריטים בארץ־ישראל ועירק. תורכיה החדשה, החפשית, החזקה והסומכת על עצמה היא בת ברית, אשר הצטרפותה לענין הבריטי תביא עמה עצמה חדרה, ואשר ניטרליותה הידידותית יש לה ערך לא קטן גם כיום.

* מטעמים צבאיים, כדי להקשות על צבא פולש מזוכן, המעיטה בדרך כלל הממשלה התורכית בבנית כבישים באנטוליה. — המערכת.

בסוריה ובלבנון בראשית מאי

ציונים אלה נכתבו בידי איש שהגיע זה לא כבר מסוריה.

מצד שני ידוע, שהמרכז הנאצי בבירות מסר הוראות מסוימות לסוכניו בדמשק, חלב, חומס, חמה ועוד, לקיים הרגשה של מתיחות בתוך הציבור, לנהל תעמולה אקטיבית נגד אנגליה ולהחזיק את האנשים הפעילים במצב של הכנה לכל דבר שירדש מהם בכוא השעה. המרכז הנאצי מנהל תעמולה נמרצה גם נגד ממשלת נקאש בלבנון. מכשיר עיקרי לכך משמש לנאצים מחנה הַנְּבָקִים שבקרבת הדרוזים, אשר בין מנהיגיו נמנים עאדל ארסלאן ועארף אל נקאדי, — סוכנים נאצים מובהקים. אלה מנהלים את פעולתם נגד ממשלת נקאש בטענה שהדרוזים קופחו בשעת חלוקת התיקים בממשלה החדשה. אמנם גם הדרוזים של המחנה השני — הנינבלסים — טוענים נגד הקיפוח הזה. אך בעוד שאלה מוכנים לנהל את המו"מ עם ממשלת נקאש בדרכי שלום, מחפשים אנשי הַנְּבָקִים תואנות להתנגשויות. בימים אלה אירעה התנגשות דמים באל-שרף, בסביבות בירות, ובה נהרגו כמה דרוזים וגם אחדים מהצבא הצרפתי. ראוי לציין, כי תעמולת ארסלאן ונקאדי מכוונת גם נגד הנוצרים המרוניטים. מצב הרוחות בהר הלבנון בימים אלה מזכיר במקצת את האוירה ששררה שם בזמן התנגשות-הדמים בין המרוניטים ובין הדרוזים ב־1860. בכלל משתמשים הסוכנים הנאצים בסוריה ובלבנון בסיסמאות מוסלמיות קיצוניות. בנידון זה יש חילוקי דעות ביניהם לבין הועדה האיטלקית, המתנגדת לשיטת תעמולה זו ורואה בה סכנה לעתיד ההשפעה האיטלקית בקרב הישוב הנוצרי, המוכן בלית-ברירה להחליף את הצרפתים באיטלקים.

עיי הקמת ממשלת עאזם בדמשק וממשלת נקאש בבירות הצליח הנציב הצרפתי העליון, הגנרל דנק, למנוע לזמן מה התפתחות מאורעות רציניים בסוריה, אחרי שסערת הרוחות החלה לקבל שם צורה חריפה למדי. אולם יודעי דבר אינם סבורים, שעם הקמת ממשלת עאזם שקמו הרוחות לגמרי ואין עוד כל סכנה למאורעות פנימיים חדשים. ישנם סימנים המעידים ברור על תסיסה הנמשכת והולכת בקרב אותם הגורמים שהיו אחראים לשביתה הכלכלית (חברי "הגוש הלאומי" והארגונים הנאציים המתחפשים באצטלה של ארגוני נוער לאומיים). שוכרי אל כוות לי שהשתדל לנצל את השביתה הכלכלית לעיניים פוליטיים ולתעמולה פרורנאצית, לא הניח את נשקו גם אחרי עליית אל-עאזם לשלטון, והרי הוא מתפאר שדנק עוד יבוא לבקש את עזרתו בקרוב, אחרי שיכיר שלא עאזם ולא פְּכָרִי הם האנשים אשר בכוחם למשוך אחריהם את הציבור הסורי. לפי שעה נפסקה השביתה ללא התנגדות כל שהיא מצד הציבור או החנונים, והחיים חזרו ברוב ערי סוריה למסלולם. לא ברור עדיין אם הצלחת דנק נובעת מכוח השפעתם של הצרפתים על הציבור הערבי, שטרם פסקה, או שגרמה לכך פסיביותם של הסוכנים הגרמנים והאיטלקים, שברגע זה לא רצו להביא את הרתיחה בסוריה לשיאה, בחפצם למנוע עיי כך הצדקה להתערבות פעילה מצד האנגלים בעניני סוריה. אפשר שְכֻנַּת הגרמנים היא לרחות את התפתחות המאורעות לזמן-מה, בהתאם לתכניותיהם הצבאיות הנוגעות לא לסוריה בלבד אלא גם לארצות השכנות.

אף שאינו מחבב אותם כשהם לעצמם, ובלבד שלא ליפול קרבן בידי המוסלמים או הדרוזים. ממשלות עאזם ונקאש מקדישות את עיקר תשומת לבם לסידור העניינים הדחופים בשטח הכלכלי – שהם שגרמו לתחילת המאורעות בסוריה ובלבנון בסוף פברואר 1941. הנציבות הצרפתית משתדלת להקל ככל האפשר על הממשלות במילוי תפקידן. מספרים, שהיו לדנץ בנידון זה חילופי דברים חריפים עם ממשלת ווישי שדרשה כי הבקורת על מחסני המזון תוסיף להיות בידי הצרפתים בלבד ושחלק מהמלאי יועבר לצרפת. דנץ טען, שאם יש ברצון הצרפתים לשמור על השלטון בסוריה ולמנוע כוחות זרים מהשתלט על שטח המנדט הצרפתי, כי אז אין ברירה אלא לפתור את הבעיות הכלכליות הבערות לשביעת רצון התושבים. נצחה דעתו של דנץ.

גם עאזם וגם נקאש ידועים כאנשים הגונים המסורים לענייני הציבור, ובהשקפותיהם אינם נוטים אחרי הלכידות של שלטון הדיקטטורים. גם חברי הממשלות קרובים להם בדעה, אף על פי שכל אחד מהם עלול להחליף את עורו, אם רק ישתנה המצב בכיוון זה או אחר. גם עאזם וגם נקאש נקראים כעת כתואר „ראשי המדינות“, שבא במקום התואר הקודם „ראשי מועצות המנהלים“; השם החדש מותאם לתואר שנושא פֶּטֶן בכבודו ובעצמו.

*

ראוי לציין את התנכרות האוירה האנטישמית בקרב הצרפתים בבירות. עתונים הקרובים לנציבות העליונה מפרסמים מאמרים אנטישמיים מובהקים; מאשימים את יהודי סוריה והלבנון בספסרות בזהב ובחמרי מזון וכן בתכניות של יציאה מן הארץ מחמת התקרבות הגרמנים למזרח התיכון. באותם העתונים באו גם דברי האשמה כלליים על היהדות העולמית והותקפה הציונות כ„קונספירציה של פלוטוקרטים יהודים במדינות הדימוקרטיות“. במקהלה זו לוקחים חלק גם העתונים

הארמנים, שרובם משמשים את הנאצים; הנאצים רואים בארמנים מכשיר מצוין לפעולה נגד התורכים וכן לכל מעשה אחר הזקוק לקונספירטורים מנוסים ונועזים. לפני זמן-מה קרה מקרה אחד שהוא אופייני למדי ליחסם של השלטונות הצרפתים אל היהודים. בלגיון הזרים, שמעולם לא הקפיד על מוצאם של מתנדביו, נערך פתאום מפקד בשאלה אחת בלבד: מי מהמתנדבים הוא ממוצא יהודי? נמצאו אחדים שאישרו את מוצאם היהודי, ומשכורתם הופחתה בסנטימים אחדים ליום... העתונים האנטישמיים „גרינוואר“ ו„קנרד“ נפוצים עכשיו ביותר בין הצרפתים. ישנם סוכנים העוסקים בהפצת ספרות זו גם מתוך לקיוסקים ובתי-מכר ספרים. אין ספק, שהארגון ה„גליליסקי“ בבירות עוסק במלאכת-מצוה זו, והוא גם משמש את המרכז הנאצי בפעולותיו בתוך הציבור הצרפתי.

*

בין התופעות האחרונות בשטח המנדט הצרפתי אפשר לציין גם את התעמולה היפנית, המתנהלת באופן שיטתי בקרב המוסלמים. מנהל התעמולה הוא מזכיר הקונסוליה היפנית בבירות – יפני שנמר את חוק לימודיו באוניברסיטה המצרית, היודע את השפה הערבית על בוריה ובקי בשאלות המזרח התיכון.

בקרב אנשי המסחר מתנהלת תעמולה יפנית ע"י סוחר בירותי הקשור בקשרי מסחר עם יפן. סיסמת התעמולה היפנית היא: „אסיה למען האסיתים“ מצד אחד, ותמיכה ברעיונות השוטליטריים של הנאצים והפשיסטים וחזוק השפעת ה„ציר“ בקרב הערבים מצד שני. ספרות על יפן נפוצה בשפות שונות בבתי מסחר וספריות. אישים פרטיים מקבלים מזמן לזמן חומר אינפורמטיבי על יפן. נפוצה מאוד הדעה, שהציריות והקונסוליות היפניות במזרח התיכון משמשות את גרמניה ואיטליה בהעברת חומר בדואר הדיפלומטי, וכן גם במסירת אינפורמציה פוליטית וצבאית.

בתורכיה בימים אלה

(ר ש מ י מ מ ח ו ד ש מ א י)

את הרגע בו היא עלולה ליהפך לנפסל התלוי
בחסד הנאצים. וראי היו התורכים שמחים
לכל התקרבות מצד רוסיה אליהם, והם
מוכנים לכל מו"מ שימצא חיוק ממשי
להבטחות הרוסיות שניתנו לתורכיה בזמן
האחרון. ואולם הגירוש הדמונסרטיבי של
הציריות הבלגית, הנורבגית והיוסנוסלבית
מרוסיה, אינו עלול לשמש סימן מעורר: וזהו
מעשהו הפוליטי החיצוני הראשון של סטאלין
לאחר שהחזיק רשמית בראשות הממשלה.
אין להניח שהתורכים יעשו איזה צעד
בלתי זהיר מצדם, שיסבך אותם במלחמה.
מבאן נובעת גם עמדתם הקפדנית לגבי
המתהווה בסוריה ובעירק ולגבי כל העלול
להתהוות במקומות אחרים בשכנותם. את
מזימות הנרמנים באירן ובסוריה, את אפשרות
המהומות בשאר הארצות השכנות מעריכים
התורכים כחלק של תכנית-פלישה גרמנית
כללית למזרח התיכון. התורכים לא יתערבו,
איפוא, בעיניים הללו בפועל, כל זמן שלא
יכנסו למערכה הכללית. אכן עמדתם
המתנגדת לממשלת רשיד-עלי בולטת בכל.
אמונת התורכים בנצחונן הסופי של
אנגליה ואמריקה היא מוצקה, על אף
הכשלונות של אנגליה בחדשים האחרונים.
הם נוטים לקבל את ההנחה, שהמערכה
המכרעת תהיה לא בחלק זה של העולם,
אלא באוקינוס האטלנטי ובאיי אנגליה נופא.
ואולם בסיפוק רב קיבלו את דבריו האחרונים
של וינסטון צ'רצ'יל בפרלמנט על חשיבות
המערכה במזרח התיכון. ומקוים הם
שרוחו של צ'רצ'יל תחדור לכל ענפי
הדיפלומטיה הבריטית אשר בחבל עולם זה.

מ. ד.

לא חל כל שינוי בעמדת תורכיה.
השומרת להלכה ולמעשה על בריתה עם
אנגליה. אך בו בזמן אפשר לציין רוח של
דאגה בפני העומד לבוא.

ברי שאם הגרמנים יפנו היום לתורכיה
באוליטמטום הדורש הכנעה, ידחו התורכים
את הדרישה ויתנונו בכוח מפני פלישת
הגרמנים. הנשיא, המרשל צ'קמק, והקצינים
הצעירים, וכן גם רוב אנשי השלטון, מחזיקים
בכל תוקף בעמדה זו. החלטתם להגן על
העצמאות של תורכיה אינה מותנית במידת
העזרה שתגיע מאנגליה.

אומרים שהמפקדה הגרמנית דרשה
לתקוף את תורכיה מיד עם סיום המערכה ביוון,
וביחוד אם לא תבוא התקדמות בחזית מצרים.
לעומת זה נוטה פון פאפן, הציר הנאצי
באנקרה, להמתין ולשבור את כוח התנגדותה
של תורכיה באמצעים דיפלומטיים ומוסריים.
כגון: הפחת המרד בעירק, לחץ על רוסיה
שתבליט כי מוכנה היא להפקיר את התורכים,
חיוק הקשרים הכלכליים בין גרמניה
לתורכיה, חוזה אי-התקפה וכדומה. הנרמנים
מנהלים תעמולה בכיוון זה באמצעות העתונות
בארצות הניטרליות, וביחוד דרך ווישי
ותחנות הרדיו שלה.

עמדת רוסיה מהוה גם כיום כמו בעבר,
נקודה סתומה בחישובי התורכים. התורכים
אינם נוטים לבטוח בכוונות הידידותיות של
רוסיה הסובייטית ובתוקף החלטותיה לעמוד
בפני לחץ חדש של היטלר. לדעתם יעשה
סטלין הכל כדי להשתמש מהתנגשות עם
היטלר, אף על פי שההיסוסים והויתורים
האחרונים של רוסיה מחלישים אותה ומקרבים

קול הכדור

רשימה זו לקיחה מתוך מאמר של הלויטננט-קולונל אֶרְמָנְגוֹ שְנֶדֶפֶס ב-«La Revue d'Infanterie», מרס 1939, בשם «אווירת שדה הקרב». חרשימה ברובה היבאה גם ב-«Infantry Journal» האמריקני, אוקטובר 1940. — המערכת.

(אם האויב משתמש בתחמושת מן הספוס הרגיל) כך: ראשית בא קול-הנפץ של הכדור, ואחרי כן ההודעה על התפוצצות אבק-השרפה. כל קול שריקה אינו נשמע, משום שזה נבלע על ידי קול-הנפץ. בטנחים שבין 900 מטר ל-1600 מטר סדר הקולות הוא כך: ראשית בא קול הנפץ של הכדור, אחרי כן באה השריקה ולבסוף ההודעה על התפוצצות אבק השרפה. בטנח שלמעלה מ-1600 מטר בא תחילה קול הנפץ, אחרי כן באה ההודעה על התפוצצות אבק השרפה, ולבסוף בא קול השריקה.

ההודעה על התפוצצות אבק השרפה נשמעת כצליל עמום משהו, ומשום כך היא עלולה להיות נבלעת על ידי קול הנפץ החריף אם היא באה מיד אחריו. ושוב, לעולם אין הודעה זו ברורה ביותר בטנח ארוך, אם עליה לעבור דרך איזו מחיצה שהיא, כגון דרך משוכת-נצרים. ואולם צליל זה — הודעת הרובה — הוא החשוב ביותר בשביל החייל הרגיל. כי הוא היחיד המוליך את החייל לנקודת מוצאו של היורה, בעזרו לו לגלות את מקום המצאו של נשק האויב, אשר לעתים קרובות אין אפשרות לקבוע אותו על ידי תצפית. דוקא משום שהצליל הזה הוא קפה לעתים קרובות, יש לאמן את החיילים לתפוס אותו ולדעת את פשרו.

שריקת הכדור, קול המוזכר לעתים קרובות בספורי מלחמה, עושה רושם לא נעים, ורוב החיילים מרכינים ראשיהם בהשמע הקול מעל לראש. אולם הרכנת ראש כזו היא ללא הועיל כלל, משום שהרעש הזה נשמע תמיד במאוחר, כשאין ערך עוד להשתחוויה זו. עם זה הרי הוא נותן בעוד מועד אזהרה לחייל לשפר את מחסהו מכדורים אחרים אשר יבואו באותה נתיבה. קול השריקה איננו רם ואינו ניתן

החייל הרגיל המוצא עצמו בפעם הראשונה בשדה הקרב, מופתע ונבוך, בהכרח, מחמת קול כדורי האויב. על הרוב לא שמע מימיו עד כה קול נשק קל בכמות רבה כזו, בלתי אם בשעת תרגילי קליעה; אולם מה שהוא שומע בקרב, יש לו תכונה אחרת לגמרי.

חייל הבא בפעם הראשונה בתחום אש הנשק הקל של האויב שומע בעיקר קול-נפץ רם, שכל כדור החולף סמוך לו משמיע. אמנם קולות-השאון המיוחדים האלה יבואו לעתים קרובות בערבוביה עם קולות-קרב אחרים. אולם על הרוב יושפע ביותר דוקא מרושם קול-הנפץ של הכדור, באשר קול זה נראה לו כענין הרציני ביותר הנוגע לו, ומשמעות הדבר בשבילו היא, שמישהו, ועל הרוב מישהו שאין הוא יכול לראותו, יורה אליו, או לפחות למקום המצאו.

ואולם הקולות שהחייל שומע יש להם משמעות גדולה יותר משל אזהרה סתם, כי לעתים קרובות הלא משמשים לו הקולות האלה אמצעי יחיד לעמוד על מקומו או כיוונו של האויב. אבל הם יסייעו לחייל להתמצא, רק אם ידע לפענחם. אם לא כן עלולים הם לרמותו כליל. רק אם אונזו מאומנת, יוכל לתפוס מתוך ההמולה את הקולות אשר פשר-מה להם.

כל יריה בודדת יכולה להשמיע שלושה סוגי קולות: הודעה על התפוצצות אבק-השרפה, קול-הנפץ של הכדור, ושריקת הכדור. (לעתים נוסף לזה גם קול רביעי, שהוא גלגול מיוחד של השריקה — יללת הריקושט)

חשוב ביותר לדעת את סדר בואם של שלושת הקולות האלה, באשר הם מציינים את מקומו המדויק של היורה, וסדרם משתנה לפי הטנח. עד לטנח קרוב ל 800 מטר סדר הקולות הוא

להשמע במרחק רב ממסלול התעופה של הכדור. אולם כל פעם שהקול מגיע לאזני חיילים, הרי זה כמעט אות ברור שהם נתונים תחת אש האויב. ואולם, אם יש אפשרות לשמוע את קול השריקה, הרי זה אות כי האויב נמצא במרחק של 900 ירד לכל הפחות.

משלושת הקולות שהיריה משמיעה, חזק ביותר קול הנפץ של הכדור. אכן בטנחים ארוכים דומה שקול זה בא ממרחק והוא נחלש, איפוא. אולם בטוח ממוצע, וביחוד בטנחים קצרים, מושך בעיקר קול הנפץ את תשומת לבו של החייל. הצליל החד הזה הוא המהווה את האוירה האמתית של קרב חיל-הרגלים. כל קלע אשר מהירותו ההתחלתית עולה על זו של מהירות הקול, יוצר בהתקלו באויר קול נפץ הנקרא באנגלית Crack ובצרפתית - Claquement. קול זה שונה בתכלית מקול התפוצצות אבק השריפה בזמן היריה, וכן מהשריקה המלווה את הקלע בגלשו לאורך מסלול התעופה שלו.

כיוון קול-הנפץ מתעה ביותר, ומשום כך חשוב לדעת להבחין אותו. קול הנפץ בא מנקודה מסוימת במסלול התעופה ורק אם מישור האש * עובר דרך המסתכל, יורה הקול על כיוון הנשק אשר ירה את הכדור. אם, למשל, מכונת-

היריה יורה מאגף, כאשר יקרה הדבר בקרב לעתים קרובות מאוד, יעבור מישור האש (אם אין האש פוגעת במטרה בדיוק), משהו לפני החיילים השומעים את קול הנפץ או בעורפם. קול הנפץ עצמו ישמע או מפנים או מעורף, ולעתים קרובות משהו מן הזוית, אם גם לא מן הזוית הנכונה שתאפשר לקבוע את מקום מכונת-היריה. יש אפוא לחנך את החייל לא לשים לב לקול הנפץ ולהקשיב לצליל העמום של התפוצצות אבק-השרפה הבא אחרי זה. אם הוא ירגיל את אוזנו לכך, לא יוטעה על ידי קול הנפץ, ולעתים קרובות ילמד לדעת ברור על פי שאר הקולות, היכן האויב נמצא.

תפיסה מסולפת ביחס לקול הנפץ של הכדורים גרמה אולי במלחמות קודמות פעמים רבות למסירת ידיעות מוטעות משדה-הקרב. הקול המחריש של קול הנפץ הבא מן האויר מאיזו נקודה באגף, במרחק לא רב ביותר, עלול להטעות חיילות בלתי מנוסים, לעורר בהם על נקלה את המחשבה שהאויב אוגף אותם או מתקרב אליהם בסתר.

אין כל קושי לאמן צבא בימי שלום להבדיל בין קולות הקרב. הדבר ניתן להעשות בבטחון גמור, וכדאי שישמש חלק קבוע בתכניות האימון.

רימונים אנטי-טנקיים

מובא מתוך ספרו החדש של תום וינטרינגס "דרכים חדשות במלחמה".

הרימון לגובה רב, כי יש לשער שהוא יתפרק באויר או יוציא את כוח המהלומה על גבי השריון שיכול לעמוד בפניה. וְחֲלִי הַטֶּנֶק וגלגלי-השיניים שלו, ובכמה סוגים גם בטנו שאינה משוריינת כל צרכה, הם מקומות-התורפה של המכונה.

במקום שהאויב עלול לבוא בדרכים, טוב להשתמש ברימונים המתפרקים בעבור טנק עליהם. טובים הם בהרבה ממוקשים שיש להטמינם מראש באדמה, ופצצות האויב עלולות לפוצצם. אף את הרימון הגדול ביותר יכול

סבורני כי יש לקבוע את הכללים האלה בנוגע לפעולה ברימונים אנטי-טנקיים.

בעירת הפתילות צריכה להיות מהירה מאוד: משתי שניות עד שתי שניות ומחצה. במשך שניה אחת עלול טנק לעבור שנים-עשר מטר, ולא מן הנכון הוא שרימונך יתפוצץ מאחורי המכונה. המקום הטוב ביותר לזריקת הרימון תהא עמדה קרובה ככל האפשר לצדו של הטנק: תן למכונה לעבור על פניך וזרוק את הרימון אל מתחת לטנק כשאתה מאחוריו, והשתטח מיד על פני הקרקע. אל תנסה להטיל את

* המישור העובר דרך מסלול התעופה (מאונך, כמובן).

האדם הנושא אותו להסתיר בעמקה של תעלה או באיזה בור אחר עד שיתקרב הטנק למקום. בפעולה ברימונים אלה טוב להעזר בחבל לרחבו של הכביש. בו ברגע שהטנק מתקרב מטיל האיש אשר בצד האחד של הכביש את החבל. מן הצד השני מגלגל איש אחר את הרימון ממקום מחבואו אל הכביש. חבל בולם, שיש להזהר שלא יסתבך, מחובר לרימון ומונע אותו מהתגלגל יותר מדי לצד השני. אם אין אתה אנוס לקמץ ברימונים, גלגל אחדים יחד בצורת «מחרוזת», שלא יוכל הטנק לעבור מבלי להפעיל רימון אחד לפחות.

לעולם תזכור שנהג הטנק והתותחן שבו יכולים להציץ החוצה רק דרך סדקים קטנים בלוח השריון. אם אתה עומד במחבוא לא יוכלו לראותך. אם אתה קופץ פתאום החוצה נאלץ תותחן הטנק לסובב את צריחו סביב כדי לכוון את מכונות-היריה שלו כלפיך. המרחק המסוכן ביותר מן הטנק הוא כדי 180 מטר; המרחק הבטוח ביותר הוא 15 סנטימטרים. וזאת עליך לזכור שכדורים נהדפים על ידי השריון. יריה מרובה או ממכונת-יריה אל טנק מתנועע רק תגלה לאנשי הטנק את מקום עמידתך. אם הטנק נעצר ואתה הנך קלע טוב, יתכן שתוכל לקלוע כדור לתוך הסדקים הקטנים שבעדם מציצים הנהג והתותחן של הטנק. אכן לא קל הדבר לעשותו.

האנשים המטפלים ברימונים נגד טנקים אינם צריכים להיות מזוינים ברובים. צריכים הם להתמך על ידי רובאי אחד או שנים אשר יתפסו עמדה במרחק הגון מן הֶרֶמָנִים, ותפקידם העיקרי הוא להטעות את תשומת לב הטנק ולעורר אותו לכוון את מכונות-היריה שלו כלפיהם ולהרחיקן מבעלי הרימונים הנחבאים. במלחמת ספרד חסרו רימונים כאלה, על כן השתמשו ב«פצצות-בזזין». איני ממליץ על אלה: דומני, שלפחות עשרה למאה מן האנשים המנסים לפעול בכלים מבחילים אלה נכונים באש בצורה קשה למדי.

בספרד היינו מתקינים פצצות-בזזין בדרך זו, בערך: לוקחים צנצנת ריבה ריקה, בגודל של קילו. ממלאים אותה בזזין. לוקחים וילון

כבד, או חצי שמיכה, או איזה אריג כבד אחר. כורכים אריג זה מעל לפי הצנצנת, קושרים אותה במשיחה סביב לצואר ומניחים את קצות האריג כשהם נתלים בצורה חפשית מבחוץ. אם אתה רוצה להביא את הכלי הזה לידי שימוש צריך מישוהו אחר לעמוד על ידך כשהוא מחזיק אש. הופכים את הבקבוק עד שהבזזין יסתנן סביב לפי הצנצנת ויטוף על קצה אחד של האריג מחזירים שנית את הצנצנת למצבה הנכון, מחזיקים אותה ביד-ימין כשרוב האריג מקופל לגוש מתחת לצנצנת; ביד שמאל מחזיקים את המטלית סמוך לקצה הספוג בזזין. מחכים עד בוא הטנק. משהתקרב למדי מדליק חברך את הבזזין שנספג בקצה המטלית. משליכים את הצנצנת עם המטלית בו ברגע שהקצה נדלק (לא תוכל לזרקה הרחק). משתדלים שהצנצנת תפול לפני הטנק. המטלית צריכה להאחו בזחלי הטנק או בגלגל-שיניים שלו או להתפתל סביב לאחד מצירי הגלגלים. הצנצנת תפֹקע, אולם הבזזין יספג היטב לתוך המטלית ויקיים אש חזקה למדי שתשרוף את גלגלי הגומי אשר עליהם סובבים זחלי הטנק, תצית את הקרבוֹרֶטור או תאחו באנשי-הטנק. אין להשתעשע בדבר **ריג** כגון אלה. מסוכנים הם מאוד-מאוד.

דומה שפצצות-בזזין אלו מעסיקות ארז דמיונם של חיילים ושל קהל אזרחי במידה שוה. אולי משום שנדמה כי הכנתם קלה לאין שיעור מהכנת כל רימון-יד שהוא. אולם מובטחני, שהשימוש ברימוני-יד (שכל אחד מהם אוצר בתוכו חמרי נפץ כדי ליטרה או ליטרה ומחצה) ראוי להחשב כשיטה הטובה ביותר בשביל חיילים מאומנים. נראה שתותחים אנטי-טנקיים מצויים רק לעתים רחוקות במקום שטנקים בוקעים ועוברים. המוקשים האנטי-טנקיים מפוצצים לעתים קרובות על ידי מטוסים, או שהטנקים משתמטים מהם. לעומת זה אפשר לחלק רימוני יד בצורה נרחבה שאינה אפשרית לגבי שום תותח. אין צורך להתזיקם על פני הקרקע, או משהו מתחת לו, כפי שנוהגים במוקשים. בשעת התקפת-אוויר יכולים האנשים העוסקים בפעולה אנטי-

טנקית להחביא את רימוניהם בחפירות עמוקות. כל זה בא להוכיח שיד «אנשי הרימונים» תשיג את הטנקים ביתר קלות מכל צבא אחד שהוא. עלינו להחדיר ללב החייל האנטי-טנקי כי המלחמה בטנקים היא מעשה-ציד. הטנקים דבקים בדרכים בכל הזדמנות. בלילות הם שרויים בחורשות או בכפרים. הם נוחים ביותר להפגע בשעת מנוחתם, אבל ניתנים הם גם להעצר על ידי מכשולים שונים ואפשר להתקיפם אז כשהם מתקדמים באטיות יחסית.

*

יחידות גרמניות ממוכנות נוהגות להתקדם תחת כיסוי של מסך גששים רוכבי-אופנוע. גששים כאלה אינם מסוגלים לכוח-אש גדול והם משמשים מטרות מצוינות, אף כשהם נוסעים מהר. אבל אפשר לעצור אותם ולהשהותם על ידי כל תחבולת מעצור. ברחוב צר של כפר אפשר לתלות שמיכה על גבי חבל, שימחח מחלון בצד האחד של הרחוב אל החלון אשר ממולו, באופן שהנאצים המתקרבים לא יוכלו

לראות את אשר מעבר לשמיכה. אז יהיו נאלצים להאיט את התקדמותם, ויעבור זמן-מה עד אשר יצליחו לנתק את החבל המחזיק בשמיכה. זאת יעשו אולי בעזרת רימונים אשר יטילו אל החלונות משני-עברי-הדרך. נמצא, שאף מעצור פשוט כל כך עלול לעכב אותם, עד כדי שהות להתקיפם ברימוני-יד, או גם באש מכונת-ידיה. שברי זכוכית מפורזים בדרכים גורמים תקלות ל צ מ י ג י האופנוע והמכוניות המשוריינות. אפשר לתקוע מסמרים בקרשים, באופן שחודיהם יבלטו החוצה כדי שלושה ועד חמשה סנטימטרים. אחרי כן אפשר לחבר את הקרשים האלה יחד ולהטיל אותם לדרך, לְרֻחָה, מתוך תעלה או מתוך פתחו של בית. המטרה צריכה להיות במקרה זה למנוע את רוכבי-האופנוע ואת המכוניות המשוריינות הקלות של האויב מלהמשיך בדרכם. אז יצטרכו הגרמנים להביא את הטנקים שלהם. אם נעצור את הטנקים שלהם הרי עצרנו את הצבא הגרמני. כי בשום מקום לא הראה הצבא הזה שמסוגל הוא להתקדם, בלי שהטנקים שלו ילכו לפניו.

„קוקטיל של מולוטוב“

מובא מתוך „משמר הארץ“ — חוברת-שימוש למתנדבי ההגנה המקומית, מאת ג'והן ברופי.

לאמתו של דבר אין זו פצצה או רמון, כי רק בדוחק אפשר לאמור על «כלי» זה שהוא מתפוצץ. עשוי הוא מבקבוק של זכוכית בגודל של חצי ליטר, או גדול מזה, ממולא תערובת של בנזין, פרפין וזפת או עטרן. שריטות יהלום בגוף הבקבוק או בצוארו מכינות אותו להתפקעות מהירה וקלה מתוך התנגשות באיזה גוף קשה. גרון הבקבוק מפוקק, אולם בין הפקק ובין הזכוכית תחוב קצה פיסת פלגיל. רחבו של הפלגיל הוא שלושה ס"מ בערך, וארכו 15 ס"מ, ומ-10 עד 12 ס"מ משתרבים החוצה. סמוך לזריקה טובלים את הפלגיל בתוך פרפין הנתון בקופסת-שימורים ריקה ומספיגים אותו כולו. את קצה הפלגיל השרוי בפרפין מדליקים באש מגורה, הנותנת שלהבת גדולה גם ברוח חזקה. תוך חמש שניות יש לזרוק «מולוטוב» זה, אם כי הנזק לא יהיה רב אם לא יעשה הדבר.

«הקוקטיל של מולוטוב» אינו מתפוצץ. מכוונים להטילו אל גוף קשה, אל ראש של טנק או כלי-נוע אחר; משנשבר הבקבוק זורמת התערובת החוצה, נדלקת בפלגיל הנוער ומתפשטת תוך כדי בערה. אם יוטל ה«קוקטיל» בראשו של טנק עלולה התערובת הנוערת לחדור דרך חורים וסדקים שונים ולהכריח את אנשי הטנק לצאת. אין ערך רב ל«מולוטוב», כשהוא מושלך תחת אופנוע או מכונית, אלא אם כן אינם בתנועה. יש להשתמש בו בטנח קצר, במרחק של חמשה עד חמשה-עשר מטר, וכדי להבטיח דיקנות יש להטילו לגובה מסוים באויר, באופן שההתנגשות בנפילתו תהיה חזקה. אם לא כן יתכן שהבקבוק לא ישבר ויתגלגל הצדה לפני שהנוזלים הנוערים פרצו החוצה. «מולוטוב» יחיד לא יפעל הרבה. אף אל טנק קטן וקל יש להשליך שלושה, לכל הפחות.

מצרים

כמה מספרים שפורסמו בשבועות האחרונים בעתונות המצרית מעידים על מידת הנאתה של מצרים ממאמצי המלחמה של הקיסרות הבריטית. הוצאות הצבא האימפריאלי במצרים עלו במשך שנת 1940 ל-17 מיליון ל"ש; ההוצאה גדלה מחודש לחודש, ובסוף השנה הגיעה לשלושה מיליון ל"ש לחודש. כאן המקום להעיר, ששיא ההוצאה החדשית של צבאות בעלי הברית ב-1918 היה—שני מיליונים וחצי מיליון ל"ש לחודש. בו בזמן שכל ארצות העולם, בין הלוחמות ובין הניטרליות, מוכרחות להעלות את מסיהן, הצליחה מצרים להוריד את נטל המסים, בפרט מעל החקלאים. ב-1939 הוקם במצרים מיניסטרוני לשירות סוציאלי—ותקציבו השנתי נקבע לחצי מיליון ל"ש.

הממשלה האנגלית קנתה את כל יבול הכותנה המצרית של שנת 1940 בסך 19.000.000 ל"ש. ראש הממשלה המצרית חוסיין סירי פחה הודיע, כי קיבל מאת הממשלה האנגלית הסכמה פרינציפיונית לקניית יבול 1941.

«אס-סיראט» מודיע מאלכסנדריה, שהחברה המצרית להקמת בית-חרושת לנייר השיגה את כל המכונות והמכשירים הדרושים, ובקרוב יוכל בית-החרושת להתחיל בעבודתו. לפי דברי העתון יוכל המפעל הזה לספק את צרכי מצרים «וכל שכנותיה». אין העתון מפרט, מה הם סוגי הנייר שבית-החרושת עתיד ליצור.

«אל-אהראם» מודיע, שראש הממשלה המצרי חוסיין סירי פחה גשאל בסינט שלוש פעמים על סיבת מאסרו של עלי מאהר פחה, מי שהיה ראש ממשלת מצרים בשנות 1938/9 ואחד מפעילי הועידה הארץ-ישראלית בלונדון באביב 1939. חוסיין סירי פחה ביקש זמן של שבועיים למתן התשובה.

«דילי טלגרף» הלונדוני מודיע שמיניסטרו- החוץ הבריטי, אנטוני עידן, נפגש ערב צאתו את מצרים עם ראש כיתת הסינוסים שיך מוחמד אל אדריסי. הסינוסים יושבים בעיקר בלוב האיטלקית, והשיך עצמו בא למצרים כפליט לאחר דיכוי המרד הסינוסי נגד שלטון איטליה בלוב.

«אל-אהראם» מסוף אפריל מוסר, כי חוסיין סירי פחה, ראש ממשלת מצרים, מבלה את רוב זמנו במיניסטרוני-החוץ ובמיניסטרוני-ההגנה. כמו כן נפגש ראש הממשלה עם צירי תורכיה, אפגניסטן ואירן; שלוש מדינות אלו הן שותפות להסכם סעד-אבאד; בקשר לזה יש לציין שראש הממשלה לא נפגש עם צירה של השותפת הרביעית להסכם הנ"ל — עירק.

«אל-בלאד» ה ב ג ד י מודיע, כי סטודנטים ערבים במכללה המצרית בקהיר הקימו «ארגון תרבות», שמטרתו לאמץ את הקשרים התרבותיים בין ארצות ערב. בראש הארגון עומד העסקן המצרי הפאן-ערבי עבד אר-רחמן עזאם. חברי הארגון הם בני אי, סורים, עירקים ומקצתם מצרים.

«אס-סיראט» מודיע מקהיר, כי הגברת דגיס מוצירי-יהודיה ממשפחת אלי מוצירי-תרמה שלושים ואחד אלף לאי למטרות חינוך. התורמת התנתה, שמספר התלמידים היהודים שיהנו מן המתנה יהיה שווה למספר התלמידים המוסלמים. המלך פארוק העניק לתורמת אות כבוד.

עירק

העתונות המצרית מפרטת את הרכבה של ממשלת רשיד עאלי אל-כילאני. לקבינט שלו נכנסו כמיניסטרים—ראש המטה הצבאי הכללי (גנרל אמין נפי), מפקד היחידות הממוכנות

גנרל פהמי סעיד), מפקד האויריה (גנרל מחמוד סולימאן) וראש מחלקת ההגנה הלאומית (אסמעיל נאמק פחה).

העתונות האנגלית והצרפתית במצרים מציינת, כי הצבא העירקי, על ציודו ותחמושתו, נוצר אך בכוח הסכומים הניכרים ששולמו לממשלת בגדד על ידי חברת הנפט העירקית (כריטית בעיקרה). הציוד לצבא עירק נשלח ברובו מאנגליה, והממשלה העירקית טרם שילמה את כל מחירו.

כפי שמתברר מהעתונות האנגלית שהגיעה לארץ, תמכה הצירות העירקית בלונדון בראשית המהפכה בעירק בממשלתו של רשיד עלי אל-כילאני. הצירות העירקית שלחה חוזר לעתונות האנגליים, בו הודיעה «שהעוצר (עבדול-אילה) מעל בתפקידו», והוסיפה כי «ממשלת ההגנה הלאומית תחת ראשותו של רשיד עלי נהנית מאמונו של הצבור».

«אל-אהראם» מוסר, כי ציר עירק באנקרה הודיע לממשלת תורכיה, לאחר ההפכה בעירק, כי ממשלת רשיד אל-כילאני רוחשת ביחס לתורכיה ולבריטניה את רגשות האהדה המסורתיים. הציר הוא אחיו של רשיד-אל-כילאני...

«דילי סלגרף» הלונדוני מגלה, כי אנטוני עידן, בהיותו במצרים הציע לתופיק אל סווידי, מיניסטר-החוץ העירקי בממשלת טהא אל האשמי, שעירק תפסיק את קשריה הדיפלומטיים עם איטליה. כידוע, לא הוציאה ממשלת טהא אל האשמי הצעה זו לפועל.

רדיו טהרן מאיץ בממשלת עירק לבוא לידי הסכם עם אנגליה. הרדיו האירני מדגיש שבעירק נמצאים לפחות שלושה מאות אלף אזרחים אירניים, ואין הממשלה האירנית יכולה להתייחס בשוויון-נפש לנעשה בעירק. חלק ניכר מהמוסלמים השיעיים בעירק קשורים, כידוע, באירן השכנה.

«אר-דיפאע» מודיע מרבת-עמון, כי לאחר הפיכתו של רשיד עלי אל-כילאני עזב הקונסול של עבר-הירדן את בגדד וחזר לרבת-עמון.

סוריה

«אל-מוקטם» מ-14 באפריל מוסר, כי מפעל זיקוק הנפט בטריפולי אין ברכתו רבה. המפעל מייצר לא יותר מארבעים וחמשה טונות בנוין ליום, ואלה מספיקים בקושי לצרכי הצבא הצרפתי. את מלאי הנפט השמור לבית-הזיקוק מעריך העתון ככמות «שאינה מספיקה לבית-הזיקוק ליותר משנה אחת».

«אל-מוקטם» מ-12 באפריל מודיע, כי בין הערבים בסוריה גדלה תנועת ההגירה לאמריקה. קבוצות המהגרים מפליגות דרך בצרה לניו-יורק. אם כי הוצאות הדרך עולות כעת 230 דולר-אין זה מעכב. העתון הגיל מוסיף, שגם «ביתר הארצות הערביות» ניכרת השאיפה להגר לאמריקה, אך אין הוא מפרט את שמות הארצות האלה.

חבש

«איבנינג סטנדרט» הלונדוני כותב: «עכשו לאחר שעיקר פעולתנו לשחרור חבש נגמרה, הרשו השלטונות לאמור משהו על איש-צבא בריטי אשר אירגן וניהל את ההתקוממות החבשית נגד האיטלקים בהצלחה מרובה כל כך. קצין זה חישל בשעתה את פעולת הגרילה הנגדית בארץ-ישראל שביצרה את הכנופיות. הוא לא הגיע עדיין לגיל של ארבעים; קומתו בינונית, ושערותיו בהירות; יש בו כמה תכונות-רוחניות ופיזיות - המזכירות את לורנס. בימי מלחמת איטליה-חבש 1935/6 שרת בסודן, וכבר אז שער, שלא רחוק הזמן בו יבואו הבריטים לשחרר את החבשים, והוא עצמו החליט להתמסר לכך; למד את הדיאלקטים של סודן וחבש והחל לאמן את היחידות הסודניות בתכסיסי מלחמה זעירה. הכשרונות שהראה במלאכה זו גרמו להעברתו לארץ ישראל, וכאן זכה להישגים מפליאים ולאדהה מצד כל אלה שהכירוהו».

המזרח התיכון בעתונות האנגלית

העתון הלונדוני «סטר» מסכם את מאמרו בשאלות המזרח התיכון במשפטים אלו: «כל עוד בריטניה שליטה במזרח התיכון שלטון צבאי מוחלט, אין לשער שהמנהיגים הערבים ינסו לספח את הקשרים עם הצד השני. מנהיגים אלה יש להם חוש מפותח למה שמועיל ולמה שאינו מועיל. הסכנה הגדולה ביותר לאנגליה – היא חולשה: חולשה במאמץ המלחמה הכללי וחולשה ביחסים עם הערבים».

במאמר על המצב במצרים כותב «מנצ'סטר גרדיאן»: «המצרים רוצים ברובם לעמוד מהצד במלחמה, אולם אין להוציא מכאן את המסקנה, שמצרים לא תלחם בשום תנאים... המצרים הם אנטי-איטלקים ואין להם כל אשליות בדבר מגמותיו האמתיות של מוסוליני בהכריו על עצמו כ«מגן האיסלם». אף-על-פי-כן, מוזר הדבר, שיש קצת אנשים במצרים, שעם כל התנגדותם לאיטלקים הרי הם משערים, שיוכלו לבוא לידי הסכם של-כבוד עם גרמניה».

«טיימס» מאמצע מרס כותב: «נוכחותו של אנטוני אידן במצרים היא בלי ספק דבר בעתו. בחוגי המסחר הבריטיים במצרים מורגשת חרדה ידועה לגבי יחסו של הפרלמנט המצרי למפעלי «הזרים». אם כי הממשלה המצרית מעידה על יחסה הידידותי לזרים ולעסקי הזרים, אין הד לדבר בפרלמנט המצרי, המאשר פעם בפעם חוקים המכוונים אך ורק לגרום תקלות למפעלי הזרים. והרי יש לציין כי מעולם לא היתה מצרים חייבת תודה לאנגליה במידה רבה כל כך כמו עכשו. הבריטים לא בלבד שהם מגינים על אדמתה אלא הם גם קנו את כל יכול הכותנה המצרית שלולא זה עלול היה ללכת לאיבוד; כידוע, נעשתה הקניה במחירים גבוהים למדי. כעת מתנהל מו"מ בדבר מכירת יכול-הכותנה הבא, אם כי אין בקניה זו משום תועלת רבה לבריטיים... ואנשי-הצבא הבריטיים מוציאים במצרים לפחות שלושה מיליונים לייש לחדש».

ה«טיימס» כותב על המאורעות בעירק:

«המרד אורגן ע"י עסקנים סוניים בבגדד, המשתמשים בסיסמאות פאן-ערביות. אולם אין סיבה לחשוב שלתנועה זו יש תמיכה במחוז בצרה, ובין האוכלוסים השיעיים, המהווים את רוב תושבי עירק». ה«טיימס» מגין על עוצר עירק, עבדול-אילה, בפני האשמות הצירות העירקית בלונדון (שהזדהתה עם רשיד-עאלי), ואומר בין שאר דבריו: «חטאו של נסיך זה הוא, כנראה, בזה שאינו מתיחס באמון לדיקטטורה של גנרלים, ואף על פי שהוא עצמו הנהו בן למשפחה סונית – אינו נוטה, בכל זאת, ללכת בדרך אותה אינטליגנציה בגדדית המוכנה לדחוק את רגלי המוסלמים-השיעיים».

«סקוטסמן», העתון העיקרי של סקוטלנד, מודיע, שהדיר חיים וויצמן פנה רשמית לממשלה הבריטית בהצעה, להרשות ליהודי ארץ-ישראל להקים צבא-הגנה מתנדב על יסודות דומים לאלה של צבא צרפת החפשית ושל הצבא הפולני.

«מנצ'סטר גרדיאן» פרסם מאמר בשם «הבטליונים האבודים», בו הוא עוסק באפשרויות של ריכוז אלפי מתנדבים יהודים לצבאות בעלי-הברית במזרח התיכון. הוא מציין שאפשרויות אלו לא נוצלו שלא באשמת היהודים.

המזרח התיכון בעתונות הודו

«סטיטסמן» היוצא בקלקוטה (בשפה האנגלית) תומך ברעיון של יצירת יחידות צבא עבריות בארץ-ישראל. וזו לשונו: «ארץ-ישראל מלאה כעת יחידות צבא מכל מצי לאומים – הודים וצ'כים, פולנים וצרפתים, אנגלים ואוסטרלים. הדעה האומרת, שהיהודים אינם גזע צבאי היא כוזבת, כשם שכוזבת הדעה שאין הם מסוגלים להיות חקלאים טובים. ארץ-ישראל נתנה הוכחה מספקת ליכלתם בשטח זה».

«טיימס אוף אנדיה» כותב: «אם היטלר יחליט לחדור למזרח דרך תורכיה, תתפוס שוב ארץ-ישראל מקום מרכזי במערכות העולם. במקרה זה יהא גורל ארץ-ישראל חשוב מאוד להודו, כי שם יתרכז עיקר ההתנגדות לפלישת הנאצים למזרח».

במדינות הערביות העצמאיות, כגון תימן, סעודיה, עירק וכו'.

הועד למען היתומים הערבים בחיפה מפרסם ב«אל-סיראט» דו"ח על פעולותיו בשנה האחרונה. מספר התורמים למפעל הוא 1471. גודל התרומה מחמשה גרושים עד עשרים וחמשה גרוש לחודש. לפי הסטטיסטיקה שלוקטה ע"י הועד ישנם במחוז חיפה 1198 יתומים ויתומות ערביים, ומהם סודרו על חשבון הועד במוסדות שונים – שלושים ילד.

ב«פלשתיין», בגליונות שונים של חדשי מרס ואפריל הובאו דבריהם של סולימאן טוקאן (ראש עירית שכם), ראגב בק נשאשיבי, עומר אל-ביטר (אחיו של ראש עירית יפו) ואחרים על יחסם של ערבי ארץ-ישראל לתורכיה. כל העסקנים הנ"ל עמדו על הקשרים האמיצים שקושרים את הערבים לתורכיה. אין הם חוששים, שמא תרצה תורכיה החדשה להתרחב על חשבונן של הארצות הערביות; ואולם תורכיה חזקה היא תנאי לעצמאותן של המדינות הערביות. אחדים מהנשאלים הביעו דעתם, שיש למצוא בעתיד צורות מדיניות מתאימות שתקשרנה את המדינות הערביות אל תורכיה.

«אל-דיפאע» כותב, כי זו הפעם הראשונה במשך השנים האחרונות ששטח הקרקעות שקנו הערבים מן היהודים גדול מן השטח שקנו היהודים מערבים. באופן רשמי נודע, כי תנועת מכירת הקרקעות בארץ-ישראל בחדשים האחרונים היתה חלשה מאוד; היהודים לא קנו יותר מחמישים דונם, ובו בזמן קנו הערבים מאתים וששים דונם פרדסים בנס-ציונה ובראשון לציון. הערבים שילמו באופן בינוני 50 לא"י בעד דונם.

«אל-דיפאע» מודיע כי «ועדת הייצור» של עזה ואיזורה הגישה תזכיר לממשלה, בו הצעות על הגברת הייצור החקלאי המקומי. הועדה מציעה ששטחי אדמה רחבים באיזור עזה, כמאה וחמשים אלף דונם, יחרשו חריש עמוק ויזרעו.

«אל-כרמל אל-ג'דיד» החיפאי מתאונן על בתי-הספר של המיסיון בארץ. בתי-ספר אלה נותנים לתלמידיהם חינוך איטלקי, צרפתי, גרמני או אנגלי, אך לא חינוך ערבי. וכך נוצרת אי-הבנה בין הערבים המהונכים בבתי-ספר אלה. העתון מצטער, שאי אפשר להמנע מבתי-ספר זרים בארצות ערביות שיש בהן «השפעה ישבנית», אך הוא דורש למנוע זאת

נח קבל במערכת:

«ספר הגבורה». אנתולוגיה היסטורית ספרותית סדורה בידי ישראל היילפרין. חלק א. התגוננות וקידוש השם מימי מצדה ועד ראשית האמנציפציה. בראשו מאמר «עם הספר» מאת ב. כצנלסון ו«פתיחה» מאת המסדר. הוצאת «עם עובד». תש"א. קרעי דפים בלים שנאספו מאבק הדורות והיו לספר. על יצר הקיום שלא תם בישראל, על רוח הגבורה שלא פסה, על תפיסה מדינית בריאה שלא פסקה – מספרים הדפים האלה. הספר ומבואיו החשובים ראויים להרחיב את הדיבור עליהם, ומערכת «מערכות» מקוה להקדיש להם רשימת הערכה מקפת יותר בחוברת הבאה.